

THEOLOGUS

čili

STUDIUM KATOLICKÉ THEOLOGIE

Díl I.

Organisace katolického studia
bohosloveckého.

Napsal Dr. JOSEF ČIHÁK,
docent university Karlovy.

Vychází za podpory ministerstva školství a národní osvěty.

V PRAZE 1927.

Nákladem autorovým. Tiskem A. Pelze v Příbrami.

Imprimatur.

Pragae, 6. Decembris 1927.

† Antonius Podlaha,

episcopus Paphiensis,
Vicarius generalis.

Nr. 14230.

Předmluva.

Reforma kněžských seminářů a bohosloveckého studia katolického u nás jest delší dobu požadována a v poslední době stala se neodkladnou. Provésti reformu náleží nejdůstojnějšímu Episkopátu československému v dohodě se státními školskými úřady a v dorozumění se Svatou Stolicí. Tato soukromá práce nemůže tudíž nikterak zasahovati do kompetence církevní a státní autority, nýbrž chce podati obraz historického vývoje bohosloveckého studia a nynějšího zákonodárství o studiu theologie a o stavu bohosloveckého studia v nejnovější době v katolickém světě.

Podobné práce novějšího data mají již jiní národové, u nás nemáme dosud jednotné přehledné práce větší o tomto předmětu. Proto ujal se podepsaný úkolu sestaviti přehlednou příručku o katolickém studiu bohovědném na základě literárních pramenů i vlastní zkušenosti, které nabyl při návštěvě bohosloveckých ústavů v cizině.

Celá práce obsahem, cílem a upotřebitelností rozvrhuje se ve dva základní díly, z nichž první obsahuje organizaci bohosloveckých studií, druhý pak jedná o metodě bohosloveckých katolických studií. Poněvadž rozsah práce vzrostl mimo očekávání, rozhodl se podepsaný vydati nejprve díl I. o organizaci katolického studia bohosloveckého, ponechávaje vydání oddílu II. na dobu pozdější.

Děkuji na tomto místě J. M. ndp. biskupu dru. Antonínu Podlahovi, místokancléři bohoslovecké fakulty české university Karlovy, za lask. přehlédnutí rukopisu, a Ministerstvu školství a národní osvěty za poskytnutí finanční podpory na vydání této práce.

V Praze v listopadu 1927.

Dr. Josef Čihák.

Ú v o d .

1. Výchova a vzdělání duchovenstva po názoru církevním bylo vždy a jest vnitřní záležitostí církve. Tato ustanovuje normy i mravního i vědeckého vzdělání svého duchovenstva, jak dosvědčují celé dějiny její a jak vyžaduje nejnovější zákonodárství církevní a projevy Svaté Stolice. Světské státní autoritě přísluší vliv na bohovědné vzdělání potud, pokud se dotýká všeobecných státoobčanských povinností anebo pokud úředními smlouvami se Sv. Stolicí jest určován. Dějiny ukazují, jak ve které době uplatňoval se názor a právo církve na výchovu duchovenstva, a do jaké míry zasahoval vliv státní moci.

Nový církevní zákoník, vycházející z ustanovení církve Ježíšem Kristem, vyhlašuje církvi právo na náboženské vyučování všeho lidstva a na výchovu duchovenstva zvláště. V kánonu 1375 se ustanovuje: „Církev má právo zakládati školy jakéhokoliv druhu, nejen nižší, nýbrž i střední a vyšší.“ Can. 1379 § 2. praví: „Jestliže na veřejných universitách není katolické výuky a katolického smýšlení, jest žádoucí, aby v národě nebo v zemi té byla založena katolická universita.“ Can. 1376 § 1. určuje: „Kanonické zřízení katolické university nebo fakulty vyhlašuje se Ap. Stolicí. § 2. Katolická universita nebo fakulta i když jest svěřena jakémukoliv řeholnímu řádu, musí míti své stanovy schválené od Apoštolské Stolice.“ A can. 1377 dří: „Akademické stupně, které by měly v církvi kanonickou platnost, nemůže nikdo udělovati leč s dovolením Apoštolské Stolice.“ Tyto zásady o výchově a školství uplatňuje církev i v době nejnovější při zakládání nových vysokých škol katolických¹⁾.

O výchově duchovenstva ustanovuje první zásadu kánon 1352: „Církev má vlastní a výlučné právo vychovávat ty, kdož se míní zasvětit církvní službě.“ Všeobecným koncilem tridentským uložena povinnost duchovenského vzdělání a výchovy biskupům, kteréžto stanovisko v podstatě dosud zůstává v platnosti²⁾. V kán. 1357 § 1. se ustanovuje: „Biskupovi přísluší rozhodovati o veškerých i jednotlivých věcech, které se zdají nutnými a vhodnými pro řádnou správu, vedení a prospěch diecésního semináře, a pečovati o to, aby věrně byly zachovány, se zachováním předpisů, které pro jednotlivé případy dala Sv. Stolica.“

¹⁾ Tak na př. schvaluje Sv. Stolica 4. IV. 1920 katol. fakultu při universitě Varšavské, katol. universitu v Lublíně 25. VII. 1920, katol. universitu v Miláně 25. XII. 1920, katol. universitu v Nimvegách v Holandsku atd.

²⁾ Sess. XXIII. c. 18. de ref.

Apoštolská Stolice pečuje o toto vysoké školství svými kongregacemi v Římě, od r. 1915¹⁾ zejména kongregací Seminářů a Studií universitních, jejíž kompetenci ustanovuje kánon 256 takto: § 1. „Sbor pro Semináře a Studia universitní bdí nade vším, co se týká řízení, kázně, hmotné administrace a studií seminářů, avšak právo sboru de Propaganda Fide jest nedotčeno. Rovněž jest mu (Sboru Seminářů) svěřena péče o řízení a studia učilišť, které se zovou university nebo fakulty a jsou závislé na církevní autoritě, čítajíc v to i ony, které jsou spravovány členy některého řeholního řádu. Zkoumá a schvaluje nové stanovy; dává právo udělovati akademické stupně a stanoví zásady, komu se smějí uděliti, a jedná-li se o muže obzvláštní učeností slynoucího, může je sama uděliti. § 2. V tomto posvátném sboru zasedají mezi jinými kardinály sekretář sboru Konsistorálního a mezi poradci assessor téže kongregace.”

Tato kongregace nemůže ovšem rozhodovati bezohledně, nýbrž pouze se zřetelem k platným zákonům a tradici církevní a se zřetelem ke smlouvám, které Svatá Stolice uzavřela s jednotlivými státy.

Podle uvedených zásad kodexu řídí se Svatá Stolice v otázkách bohovědného vzdělání, kdykoliv uzavírá smlouvy se státy, vyhrazujíc si právo na zakládání a řízení kněžských seminářů a na jmenování profesorů náboženství. Dokladem toho uvádím ustanovení v nejnovější době uzavřených konkordátů Svaté Stolice s katolickými státy. V konkordátě s republikou Lotyšskou z r. 1922 se praví: „Církev katolická má právo zakládati a udržovati vlastní školy konfesijní. Bude zřízen diecéšní seminář pod autoritou arcibiskupovou. Řečí při vyučování seminářském bude lotyština pro filosofii a církevní materie²⁾.” V konkordátě s Bavorskem z 29. III. 1924 se ustanovuje ve článku 4.: „Vyučování na bohosloveckých fakultách universit a na filosoficko-theologických vysokých školách musí býti v souhlase s požadavky kněžského povolání podle zásady církevních předpisů.” A ve článku 3. se ustanovuje: § 1. „J m e n o v á n í nebo připuštění profesorů nebo docentů na bohosloveckých fakultách universit a na filosoficko-theologických vysokých školách, jakož i ustanovení učitelů náboženství na vyšších učilištích stane se se strany státu teprve tehdy, jestliže proti vyhlédnutým kandidátům příslušný diecéšní biskup nebude míti námitek. § 2. Kdyby proti některému ze jmenovaných učitelů pro jeho učení nebo pro jeho mravní chování diecéšní biskup ze

¹⁾ O reformu tridentskou měla pečovati S. Congregatio Cardinalium s. Seminariis tuendis; bděla nad semináři dílem S. Congregatio Concilii, dílem Congregatio Episcoporum et Regularium, dílem Congr. de Propaganda Fide; Pius X. odevzdal péči tuto především S. Congr. Consistoriali; Benedikt XV. dne 4. XI. 1915 ustanovil novou kongregaci „De Seminariis et de Studiorum Universitatibus”, jejíž prefekt je vždy také členem S. kongr. Konsistorní, rovněž tak sekretář; naopak prefekt a sekretář kongr. konsistorní jsou také v kongr. Seminární. (A. A. S. 1915, 493).

²⁾ Acta Ap. Sedis, 1922, 577—581.

závažných důvodů měl námitky, postará se ihned státní správa jiným způsobem o příslušnou náhradu aniž by státně zaměstnanecká práva jeho byla poškozována¹⁾."

Konkordát s Polskem z 10. února 1925 ustanovuje ve článku 13.: „... Náboženské vyučování bude udělováno katolické mládeži profesoři, jmenovanými školskou autoritou, která je vyvolí výlučně z osob, oprávněných k vyučování náboženství od Ordinariů. Církevní autorita příslušná bude bdíti nad náboženským vyučováním, pokud se týká jeho obsahu, a mravnosti vyučujících. V případě, kde Ordinář by odvolal učitele náboženství oprávnění, které mu udělil, bude tento tím samým zbaven práva vyučovati náboženství. Tytéž zásady, týkající se ustanovování a odvolávání učitelů náboženství, budou uplatňovány při profesorech, docentech a adjunktech universitních katolických theologických fakult státních universit. — Ve všech diecésích bude míti církev katolická církevní semináře, ve shodě s kanonickým právem, které bude sama řídit a jejichž učitele bude jmenovati. — Studijní vysvědčení, vydané od velkých seminářů, dostačí pro vyučování náboženství na všech veřejných školách s výjimkou vyšších škol²⁾."

Řídící se zásadami kodexu odpovídá na dotaz posvátná kongregace Seminářů a universit 31. III. 1927, č. 145/27 pražskému arcibiskupovi: „Jmenování profesorů pro jednotlivé stolice ať na fakultě bohoslovecké ať na filosofické původním právem přísluší pražskému Ordináři, jenž jest kancléřem obojí fakulty. Pročež jemu jest předložiti jména kandidátů a doklady o vlastnostech každého z nich; jemu přísluší učiniti úsudek o jednotlivých kandidátech a dáti kanonickou missi tomu, kterého považuje v Pánu za vhodnějšího nad ostatní, a o učiněné volbě dáti zprávu těm, kteří jsou oprávněni³⁾."

2. Bohoslovec, ne vetřelec ve svatyni Páně, nýbrž Bohem povoláný ke vznešené důstojnosti kněžské a Spasitelem poslaný, aby byl světu hlasatelem pravdy boží, ukazatelem cesty spásy, sprostředkovatelem duchovního života nadpřirozeného, — kněz Ježíše Krista, mající býti světlem světa a solí země, musí býti mužem posvátného vědění a ctnosti, vědcem i světce zároveň. To jest jasno, nahlédneme-li v Písmo sv., to potvrzují sv. Otcové a církevní sněmy, to jest stálá tradice a prakse katolické církve. *Labia sacerdotis custodient scientiam*⁴⁾, přikazuje Bůh již ve Starém zákoně a odmítá ze služby své kněze, který zavrhl vědění. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi*⁵⁾. Apoštol národů sv. Pavel vypočítává vlastnosti hodného služebníka božího, kněze

¹⁾ Acta Ap. Sedis, vol. XVII., 41—56.

²⁾ Acta Ap. Sedis, vol. XVIII. — Srv. též konkordát s Litvou z 27. 9. 1927, čl. XIII.

³⁾ Ordin. list pražské arcidiecése, 1927, str. 34.

⁴⁾ Malach, II. 7.

⁵⁾ Oseáš IV. 6.

a biskupa, a žádá, aby byl zbožným, zdržlivým, držícím se spolehlivého slova, které jest podle učení, aby mohl i přimlouvati v učení zdravém a usvědčovati odpůrce¹⁾). Tedy i ctnostmi i vědomostmi má se stkvíti kněz. Poměr obou krásně naznačil týž sv. apoštol slovy: „Poznání nadýmá, láska pak vzdělává²⁾).“ Pouhé poznání bez lásky, pouhá učenost bez ctnosti jest neužitečná v kněžském působení.

Tak chápali slova Písma i sv. Otcové církve. Slyšme na př. sv. Augustina: „Poznání — praví apoštol — nadýmá. Což tedy? Máte se vzdalovati poznání a zvolíte raději nic neznati než se nadýmati? Nač vám mluvíme, je-li lepší nevědomost než vědění? . . . Milujte vědění, ale dávejte přednost lásce. Vědění, je-li samotno, nadýmá, ježto však láska vzdělává, nedopustí, aby se vědění nadýmalo. Proto jen tam vědění nadýmá, kde nevzdělává láska; kde však vzdělává, jest upevněno.“ Tedy vědu i lásku žádá veliký učitel církve sv. Augustin od služebníků Kristových; lásku, která je souborem ctností, která připodobňuje Kristu, kterou mají pěstovati kněžské semináře. Tak zní stálá tradice katolické církve. Necht' mluví jen koncily a papežové posledních dob, slyšme jejich řeč!

Provinciální koncil pražský z r. 1860, tit. I. de Sacerdotio v kap. 3., 5. a 9. zdůrazňuje tyto dva požadavky výchovy a ustanovuje, jak pěstovati jest vědu i ctnost kněžstva v naší vlasti.

Lev XIII. píše: „Svatost života, bez níž věda nadýmá a nevzdělává, v sobě zahrnuje ne pouze dobré, nezkažené mravy, nýbrž také takový souhrn kněžských ctností, jenž tvoří onu podobnost Ježíše Krista, nejvyššího a věčného kněze, která činí kněze hodné. K tomu zajisté hledí posvátné semináře³⁾).“ Podobnost Ježíši Kristu jest tedy nutna svatému knězi, tuto musejí v mladé duši vypěstovati semináře.

V témže smyslu píše Pius X.: „Naší první starostí budiž, abychom vytvořili Krista v těch, kteří jsou určeni svým úřadem k tomu, aby tvořili Krista v jiných . . . Jakou a jak velkou péči musíte, ctihodní bratři, klásti na výchovu kléru ku veškeré svatosti! Této musí ustoupiti jakékoliv jiné záležitosti⁴⁾).“

Benedikt XV. připomíná biskupům československým: „Dobře víte, důstojní bratři, jak jest nutno knězi, jenž má jiné vzdělávati v nauce Kristově, aby ji sám hluboce pochopil a úplně poznal. Jest nutno, aby kněz pravdu a ctnost tak si osvojil, aby byl prost i každého bludu i jakékoliv neřesti . . .⁵⁾).“

¹⁾ Tit. I. 9.

²⁾ I. Kor. VIII. 1.

³⁾ Enc. Quod multum ze dne 22. VIII. 1886.

⁴⁾ Enc. Supremi apostolatus ze 4. X. 1903.

⁵⁾ List Saepe Nobis ze 30. XI. 1921.

Pius XI. v listu universitě Washingtonské praví: „Je třeba, aby studující mládež hořela zároveň žářem vědy i zbožností¹⁾.” A v listu profesorskému sboru v Bologni píše: „Prosíme Boha, aby chovanci semináře za vašeho moudrého vedení byli vychováváni všestranně v pravé zbožnosti a v pravé vědě²⁾”. A v telegramu ze 3. X. t. r. pražskému arcibiskupovi u příležitosti svěcení nového velkého semináře opět zdůrazňuje Pius XI. zbožnost a moudrost, ctnost a vědu, k níž chovanci v novém semináři budou vedeni.

Patrně, jak velikou váhu klade církev na svatost a ctnost svého duchovenstva. Bez svatosti není pravé kněžské učení a bez obou není kněžské působnosti. Proto napomínal již papež Benedikt XIV.: „Lépe jest mít méně služebníků božích, ale ctnostných a způsobilých, než více takových, kteří pro povznesení církve nemají valné ceny³⁾.”

Mluví-li se v těchto dokladech o vědě, míní se věda náboženská, která se nesmí stotožňovati s vědou světskou. Lev XIII. vyjadřuje se o tom takto: „Onen způsob myšlení, jímž se vzdělání církevní a laické směřuje v jedno, budiž považován za odsouzený křesťanskou tradicí věků, samým učením apoštolským a příkazy našeho Pána Ježíše Krista⁴⁾.” Jak působí světská věda na vzdělání kněžské, pěkně líčí sv. Bernard: „Vino světské vědy opíjí sice, ale všetečností, ne láskou, naplňujíc, ale neživíc, nadýmajíc, ale nevzdělávajíc, plynouc, ale neposilujíc⁵⁾.”

Z těchto několika uvedených projevů vysvítá jasně cíl veškeré theologické výchovy, jímž jest zároveň i posvátné vědění i svatost života, jak theologická věda tak pevná kněžská ctnost. Semenistěm čili zdrojem této vědy a ctnosti mají býti zvláštní ústavy vzdělávací a vychovávací pod vedením církevní autority, semináře a theologické ústavy, ať již spojeny nebo od sebe odloučeny. Vizme nyní, jakým způsobem vychovávala a vzdělávala církev od dob apoštolských až na dny naše své duchovenstvo.

1) List ze 25. IV. 1922.

2) Osservatore Rom. 3. III. 1925.

3) Enc. Ubi primum ze 3. XII. 1740.

4) Enc. Fin dal principio z 8. XII. 1902.

5) Sermo 9. in cantic. num. 7.

I. Výchova duchovenstva před sněmem tridentským.

(LITERATURA — Denifle H., *Die Universitäten des Mittelalters bis 1400.* Berlin, 1885. — Drtina Fr., *O vzniku a vývoji vysokých škol.* Praha 1901. — Ehrle Franz, kardinál, *Der Sentenzkommentar Peters von Candia, Beitrag zur Scheidung der Schulen in der Scholastik des 1400 Jahrhunderts,* Münster 1925. — Týž, *Universitní přednášky v kursu Magisterii při Gregorianě v Římě,* 1921. — Grabmann M., *Geschichte der Scholastischen Methode.* München 1911. — Hörle G., *Frühmittelalterliche Mönchs- und Klerikerbildung in Italien,* Freiburg 1914. — Kaufmann G., *Geschichte der deutschen Universitäten,* Stuttgart 1888. — Nelz R., *Die theologischen Schulen der Morgenländischen Kirchen während der sieben ersten christlichen Jahrhunderte in ihrer Bedeutung für die Ausbildung des Klerus,* Bonn 1916. — Siebengartner M., *Schriften und Einrichtungen zur Bildung der Geistlichen,* Freiburg 1902. — Schrörs H., *Gedanken über zeitgemäße Erziehung und Bildung der Geistlichen,* Paderborn 1910. — Tomek Václav Vladivoj, *Děje university pražské,* Praha 1849. — Winter Zikmund, *Dějiny vysokých škol pražských od r. 1409—1622,* Praha 1897. — Týž, *O životě na vysokých školách pražských,* Praha 1894. Ziegler T., *Ueber Universitäten und Universitätsstudium.* Ve sbírce *Aus Natur und Geisteswelt,* sv. 411., Leipzig 1914.)

3. Církev pečovala vždy o výchovu svého duchovenstva jednak po stránce asketicko morální a praktické, jednak i po stránce intelektuální. Ve zbytcích starokřesťanské literatury nalézáme také základní pravidla o kněžské přípravě. Rozsah a způsob této přípravy byl v jednotlivých obdobích velice rozmanitý podle poměrů časových a místních a úměrný intelektuální úrovni doby.

Kristus připravil si své apoštoly sám: Odloučil je od světa, učinil je svými průvodčími a přivinul je k sobě; přeměnil a zušlechtil jejich smýšlení a jejich srdce, poučil je o nastávajících povinnostech a vychoval pro úřad apoštolský. Podobně počínali si apoštolové při výchově svých nástupců. Sv. Pavel přijal Timothea a Tita nejprve za svoje společníky a učedníky, pak teprve svěřil jim úřad pastýřský. Biskupové v době poapoštolské podobně pečovali o pomocníky své v úřadě pastýřském; v jejich domě (v Episcopiu) žili kandidáti duchovního stavu pod jejich dozorem, konající kostelní služby a prakticky se připravující ke stavu kněžskému. Vedle praktického výcviku liturgického a vedle zbožného asketického života měli kandidáti duchovního stavu příležitost vzdělávati se v naukách a v Písmech sv. v prvních křesťanských školách. Byly to školy katechumenské pro pravidelné nižší vyučování náboženské, a školy katechetické pro vyšší vyučování i jiné. Dostatečně jsou známy křesťanské školy katechetické v Alexandrii od II. století, v Antiochii od III. století, v Edesse od IV. století, jakož i škola římská (patriarchium lateránské). V těchto školách pěstovala se filosofie a studium Písem sv. k účelům apologetickým a liturgickým. Vyučování bylo dosti volné bez určitého rozvrhu a v různých místnostech. Podle svého věku, morální

a praktické vyspělosti, a podle znalosti Písem sv. postupovali kandidáti duchovního stavu od nižších svěcení ke svěcení kněžskému, případně biskupskému. Ve třetím století jsou již dosvědčeny nižší stupně svěcení ostiářů, lektorů, exorcistů a akolytů¹⁾.

4. Po vydání dekrétu milánského r. 313 zdokonalovala se výchova duchovenstva. Bylo to na školách biskupských (episcopia, patriarchia), do nichž přijímáni již jinoši (pueri obliti), jak o nich čteme v synodách Toledských z r. 531 a 533. Ke vzdělání přistupovala tu služba při chrámu a prakse nižších svěcení. Papež Lev I. píše, že na kněze mají býti svěceni jen ti, kdo od věku chlapeckého v církevní kázni se cvičili a v ní vyrostli. Známa jest péče, kterou výchově svého duchovenstva věnovali někteří biskupové na př. sv. Augustín, který založil v Hipponu „Monasterium clericorum“ a zde společně žil s duchovenstvem, odchovávaje zároveň kněžský dorost²⁾. Vzor sv. Augustina našel záhy hojně následovníků, skoro při všech sídlech biskupských v Itálii a ve Francii školy takové zřizovány.

Jako při biskupském chrámě ve městech, tak později od VI. století i při venkovských kostelích byli od správců kostelů vychováváni klerikové pro potřebu kostela a pónenáhlu postupovali ke svěcení na kněžství. Tak bylo v Itálii i jinde zřízeno mnoho škol farních, později i řeholních pro dorost kněžský a řeholní. Chovanci těchto škol žili ve společné domácnosti s biskupem nebo knězem, pomáhali při čtení a pění žalmů a při mši sv. posluhovali a odpovídali. Vzdělání literní na těchto farních školách pro kleriky bylo nepatrné, hlavní učení bylo memorování žalmů a bible a výklady Písma. O těchto školách a jejich výchově máme zachovány určité doklady³⁾.

Vedle jinochů ke stavu duchovnímu se připravujících v domě biskupově neb farářově přijímáni byli ke stavu duchovnímu i jiní laikové vzdělání a bezúhonného života, museli však podrobiti se postupným svěcením a duchovní službě při chrámu. Zajímavý doklad poskytuje list papeže Gelasia (492—496) k biskupům v Lucanii (Jaffé, Reg. Pont. n. 636):

¹⁾ Eusebius, Historia eccl., VI. 43.

²⁾ Sv. Augustín v listu 209. zmiňuje se o jinochu Antonínovi, který od něho v monasteriu od malička byl živen, ale mimo úkol čtení neměl žádných hodností ani prací duchovenských. (MPL 33, 954.)

³⁾ Římský pontifikál starý, v Ordo ad Synodum, má slova: Každý kněz, ať má klerika nebo školáka, kterýž by s ním pěl žalmy, četl epištolu a lekci a při mši odpovídal. Concilium Vasence z r. 529 ustanovuje: aby všichni kněží, kteří jsou ustanoveni na farách, podle zvyku, který se dosti blahodárně udržuje v celé Itálii, jak známo, přijali mladší lektory, kteříkoliv jsou neženatí, u sebe v domě, kde sami přebývají, a jako dobří otcové je duchovně živíce snažili se naučiti je žalmům, duchovním čtením a vyučiti je v zákoně Páně tak, aby i sobě opatřili hodné nástupce i od Pána dosáhli odměny věčné. (Srv. Haring, Das Lehramt der kathol. Theologie, str. 4—5.)

Jestliže někdo přistupuje k úkolu duchovenskému, nejprve budiž vyšetřen jeho život v minulosti, není-li zatížen nějakým těžkým zločinem, neměl-li snad druhou manželku neb nepojal-li od muže rozloučenou . . . Řeholník nový, bezúhonných mravů hned stane se lektorem neb notářem aneb jistě obhájcem, po třech měsících stane se akolytou, zejména, jestliže ho doporučuje i věk jeho; v 6. měsíci přijme jméno subdiákona, a jestliže jest skromné povahy a čestné vůle v 9. měsíci stane se jáhnem a po uplynutí roku budiž knězem . . . Jestliže pak laik některý má býti přijat k církevním úkonům, jest třeba jeho osobnost zkouseti tím pečlivěji v jednotlivých stupních, o nichž výše byla řeč, čím větší jest rozdíl mezi životem světským a řeholním . . . Jejich postupu v době jednoho roku přidáme 6 měsíců, poněvadž jak bylo řečeno sluší se, aby byl rozdíl mezi osobou službě boží již oddanou a osobou přicházející z laické společnosti.

Třetí až páté století jest dobou značné erudice filosoficko-theologické, jest to doba velikých apologetů, Otců i Učitelů církevních.

6. a 7. století při politických převratech nebylo příznivo studiím a tak v této době i vzdělání duchovní, zejména na venkově bylo nepatrné. V Římě založil papež Řehoř Veliký školu zpěváků, kde kromě muziky a gramatiky pěstovalo se také studium Písma sv. Škol klášterních ještě nebylo, jen u Benediktínů vychovávání pueri oblati.

5. Od osmého do dvanáctého století v době karolínské znovu obnoven a zdokonalen společný život duchovenstva reformou Chrodegangovou a zákony Karla Velikého a synod. Zavedeny školy biskupské, katedrál ní, kolegiální, klášterní a farní. Nařízení Karla Velikého z r. 787 de scholis per singula episcopia et monasteria instituendis rozšířilo toto školství a prohloubilo jeho studie. Jménem biskupovým spravoval školu scholasticus a jemu pomáhal kanovník theologus a budoucí kanovníci tak zv. domicellares¹⁾. Základní myšlenky duchovního studia ve školách katedrálních a snůšku církevních předpisů o studiu na těchto školách udává Gracián (Dis. 3. 36 a násl.), odkud se dovídáme o opatrnosti, se kterou se studovala klasická díla pohanská a o snaze osvojit si vědu křesťanskou. Provedení zákonů Karlových a ustanovení synodálních nebylo ovšem tak snadné jednak z důvodů finančních, jednak z nedostatku vhodných učitelů. Proto objevují se stížnosti v této věci na synodách. Tak synoda římská r. 826. c. 34. praví: „Z některých míst dochází nám zpráva, že nenalézá se tam ani učitelů, ani snahy pro studium věd. Pročež při veškerých biskupstvích a podřízených plebaniích i na jiných místech, kde se objeví nutnost, budiž všemožná péče a starost o to, aby byli ustanoveni mistři a doktoři, kteří by vyučovali studiu věd, svobodných umění a posvátných dogmatů, neboť tím nejvíce projevují se a vykládají boží zákony (Mansi 14, 1008). A synoda římská z r. 853. c. 34. vybízí: Ačkoliv učitelé svobodných umění mezi lidem zpravidla zřídka se najdou, přece ať neschá-

¹⁾ Ehrle, přednášky r. 1921.

zejí mistři božských Písem a učitelé církevních úkolů, kteří každoročně mají dávat zprávu vlastnímu biskupovi o díle této činnosti. Neboť kterak kdo bude moci přistoupiti užitečně ke službě boží, nebude-li řádným vyučováním vychováván? (Mansi 14. 10L4.) Snaha církve udržeti a rozšířiti tyto školy pro výchovu kněžského dorostu patrna jest z nařízení koncilu lateránského II. z r. 1179, aby při katedrálách kostele vhodné obročí bylo dáno mistru, který by katedrální duchovenstvo a jiné chudé žáky zdarma vyučoval; a z nařízení Alexandra III. na sněmu lateránském III. o založení nadace pro kanovníka scholastika při metropolitních kapitolách; Innocenc III. tyto požadavky rozšířil na bohatší kostely vůbec. Koncil lateránský IV. r. 1216. obnovil tato předcházející nařízení a mimo to nařídil, aby vedle scholastika při metropolitních kostelích ustanoven byl i kanovník theologus, který by zdarma vyučoval chudé kandidáty stavu duchovního v bohovědě: „Poněvadž některým pro chudobu nedostává se ani studia středního ani příležitosti prospěchu, na sněmě lateránském zbožným nařízením bylo ustanoveno, aby při každém katedrálním kostele nějaké vhodné obročí bylo dáno magistru, kterýž by kleriky téhož kostela i jiné chudé žáky zdarma vyučoval, aby tím byla odstraněna nutnost učícího a otevřena cesta ke vědě učícím se. Ale poněvadž při mnohých kostelích se to nezachovává, my zmíněné ustanovení potvrzující přidáváme, aby nejen při každém katedrálním kostele, nýbrž i při jiných, jejichž majetek tomu postačí, byl ustanoven vhodný mistr od preláta s kapitulou nebo od větší a zdravější části kapituly volitelný, jenž by vyučoval kleriky těchto kostelů zdarma gramatické vědě i v jiných podle možnosti. Mimo to metropolitní kostel mějž theologa, který by vyučoval kněze i jiné v posvátné nauce a vzdělával je především v těch věcech, které se týkají duchovní správy (Srv. Haring, 1. c. str. 13).

Brzo na to v dekretále Honoria III. „Super specula” z r. 1220 se praví: „Chceme a rozkazujeme, aby ustanovení na všeobecném sněmu o ustanovení mistrů theologů ve všech metropolích bylo nerušeně zachovááno; ustanovujeme, poněvadž pro nedostatek mistrů snad někteří v té věci by se mohli vymlouvat, aby preláti a kapitoly kostelů určili některé snaživé muže pro studium bohosloveckého zaměstnání . . . , z nichž potom mohli by míti potřebné doktory.”

V důsledku těchto dekrétů zřizováno při katedrálách kostelích studium particulare nebo studium generale minus, řízené kanovníkem scholastikem a kanovníkem theologem. Avšak toto studium particulare škol katedrálách i klášterních ve XIII. století klesalo a ustupovalo studiu generálnímu, jemuž církev nerozpakovala se svěřovati vzdělání duchovenstva. Přitažlivost universit byla příliš mocná, než aby školy biskupské a klášterní s nimi mohly konkurovati, a proto od XIII. století v blízkosti universit jen živořily.

V Čechách a na Moravě se zřízením biskupství povstaly také katedrální školy. Tak ve škole u sv. Víta vzdělával se r. 1074 Kosmas, ale

odtud musel odejít do Lütticha k učení se gramatice a dialektice¹⁾. Po dekretu lateránském také u sv. Víta bylo zavedeno studium particulare s kanovníkem scholastikem a theologem, ale zašlo v bouřích kolem r. 1248. Později obnoveno, za Otakara II. proslaveno; r. 1271 přednášeli tu mistr Očko, Bohumil a Řehoř Zajíc z Wartenberka, kanovník scholastik kapitoly pražské, který četl knihy Aristotelovy o fysice. Václav II. r. 1294 chtěl již zříditi studium generale podle vzoru italského, avšak stavové to překazili. V Olomouci, po zřízení biskupství r. 1063 založena také škola kathedrální; r. 1064 se připomíná kanovník scholasticus Hagen; r. 1235 měla tato škola 369 žáků²⁾.

6. Doba od XIII. do XVI. století náležela universitám, kde také duchovenstvo pravidelně bylo vzděláváno. Vysoké učení mělo na kleriky účinky dobré i nepříznivé; nabývali zde sice znamenitějších vědomostí než na školách dřívějších, avšak scházel jim vážný skrytý život, který vedli klerikové na školách biskupských a klášterních, a praktický výcvik v duchovní správě, jehož se jim na universitách nedostávalo.

Nejstarší universita vznikla v Bologni, kde již ve XII. století četli Irnerius a Gracián o právu. Ve Francii nedlouho potom vznikla universita pařížská, pěstující hlavně filosofii a theologii. Současně téměř povstala mimo evropskou pevninu universita Oxfordská v Anglii. Tyto tři typické university se staly vzorem ostatních universit evropských.

Vlastní název pro toto studium na rozdíl od studia partikulárního, určeného pro výchovu duchovenstva na prvním místě, byl „Studium generale“, t. j. škola pro všechny. Universitas znamenala korporaci učitelů a žáků při studiu generálním; tak při jediném studiu generale mohlo býti několik universit čili korporací magistrů a scholarů. Fakulta původně znamenala vědu vůbec, později vědecký odbor. Ve smyslu všeobecném scientia přichází poprvé v dopise papeže Honoria III. z r. 1219 k žákům pařížským, a v bulle Super specula má význam určité vědy.

Fakulta bývala nejprve artistická, pak theologická a právnická, později přidána čtvrtá lékařská. Od dob Petra Lombarda zavedly se na universitě pařížské akademické hodnosti bakaláře, licenciáta a doktora. Zakládati university nebo aspoň schvalovati bylo právem papeže a císaře římského, byly to až do reformace ústavy státně-církevní. University byly korporace svéprávné s vlastními statuty.

V typu bologneském stál v čele ústavu rektor universitatis, t. j. korporace posluchačů i profesorů a býval zpravidla z řad posluchačů a řídil vnější záležitosti korporace; vedle tohoto rektora university byl rektor studiorum volený z profesorů, jenž řídil studium a vnitřní záležitosti ústavu. Posluchači tvořili dvě základní skupiny nebo university totiž italskou a ultramontání. V pařížském typu byl jediný rektor, původně

¹⁾ Srv. V. V. Tomek, Děje university Pražské, str. 2. a násl.

²⁾ Srv. čl. Fakulta olomoucká v Čes. Slovníku Bohov.

hlava čtyř národů, pak představený fakulty artistické, a od XIV. století představený celého ústavu. Základem zřízení universitního pařížského byl sbor doktorů. Pařížská universita vyšla z tamnější katedrální školy, a kancléř katedrální udílel ve XIII. století jménem papežovým *licentiam docendi*. Nejprve rektor byl představeným i jednotlivých fakult, později pak volen zvláštní představený fakulty pod jménem děkan.

Předmětem bylo na fakultě artistické *trivium* a *quadrivium*, které studovali všichni společně i juristi i theologové a medikové. Předmětem theologie na středověkých universitách byly hlavně *sacrae paginae* čili Písmo sv. a *sententiae* čili knihy Lombardovy z r. 1140, v nichž vykládala se nauka sv. Otců, hlavně sv. Augustina i pohanští filosofové, zejména Aristoteles a Platon. Jako texty byly *libri sententiarum* a *commentaria*, *quaestiones disputatae* neb *ordinariae* a *quaestiones quodlibetales*. Komentáře byly výklady Písma sv., sv. Otců, sentencí Aristotelových a Platonových. *Quaestiones ordinariae* byly výklady o určité látce, kdežto *quodlibetales* byly různé otázky i bez vzájemné souvislosti. V metodě theologických výkladů rozeznávati možno dvojí směr: platonsko-augustínský a aristotelsko-thomistický. Přednášky byly jednak *lectiones ordinariae* nebo *doctrinales* nebo *solemnnes* o Písmu sv. a sentencích Lombardových a konali je řádní profesori čili *actu regentes*, jednak *extraordinariae* neboli soukromé čtení o knihách nepředepsaných. Vedle čtení náležely ke studiu *disputace*, jejichž účelem bylo osvětliti předmět přednášek a vycvičiti se v dialektice a vědecké polemice; bývaly řádné, v ustanovené dny za předsednictví profesora mistra, nebo mimořádně nově promovaných mistrů. Účast na *disputacích* byla závazná pro všechny členy fakulty a nikdo nemohl býti promován, nemohl-li prokázati, že se účastnil *disputací*. Jejich forma byla předepsána; nejvyšší jejich formou byla *disputace de quolibet*, o předmětu volně zvoleném, druhdy i několik dní trvající.

Bursa byl původně obnos denní vyživovací, pak místo, ve kterém nalézali stipendisté útulek, a často i vyučování za plat. Neboť o školní místnosti se starati byla věc mistra, který chtěl učiti; velmi často vyučovali mistry řeholníci ve svém klášteři a přijímali studenty také na byt a stravu. Kolej byla budova obývaná především mistry. V Itálii koleje byly ubikací studentskou a přednášky se tam nekonaly (*modus italicus*). V Paříži kolej obývali profesori nebo *doctorandi* a konaly se tam i přednášky (*modus parisiensis* nebo *gallicus*). V Paříži založil kolej kanovník Robert ze Sorborn, odtud její jméno *Sorbonicum*, a ježto kolej měla určitý vliv na universitu, nazvána pařížská universita Sorbonou. Ze zvyku přednáseti v koleji povstal terminus technicus „míti kolegium“ nebo čísti kolegium a platiti „kolejné“. Také v kolejích konalo se přípravné studium universitní. Ředitelem koleje býval některý profesor volený.

Nějaké předběžné vzdělání se požadovalo, avšak nebylo přesně určeno. Posluchači získávali předběžné vzdělání buď na bursách nebo na

pedagogiích. Statuty koleje sv. Michala v Paříži r. 1348 žádají, aby budoucně nebyl přijímán na theologickou fakultu žádný kolejník, který není mistrem gramatiky nebo licenciátem. Také průběh studií nebyl určitými předpisy kontrolován. Kdo nedosáhl akademických hodností bakaláře licenciáta neb magistra, měl plnou volnost dalšího zápisu a studia. Pro kněze byla předepsána zkouška před ordinací, ale jiných zkoušek nikoliv; pro nižší úřad duchovní bylo již dobrým doporučením potvrzení o zápisu na universitě; vyšší hodnostáři k vůli slušnosti navštěvovali university, aniž by byli nuceni v určité době dělati zkoušky pro dosažení akademických hodností. Proto mnohé kapitoly chovaly se odmítavě ke studiu svých členů na universitě a docela ji zakazovaly.

Každá universita měla svého patrona v nebesích a rovněž každá fakulta. Theologická fakulta mívala svým patronem Pannu Marii nebo sv. Augustina; artistická měla patronkou sv. Kateřinu z Alexandrie; fakulty právnické ochráncem byl sv. Ivo, a fakulta lékařská uctívala jako svého patrona sv. Lukáše nebo sv. Kosma a Damiána. Universita středověká konala pobožnosti eucharistické a ctíla Neposkvrněné Početí Panny Marie, ano některé university je zvláště vyznávaly při promociích¹⁾.

7. Na tomto proudu universitních studií plně participovala universita pražská. Papež Kliment VI. vydal bulu 26. ledna 1347, kterou povoluje Studium generale v Praze a dovoluje, aby na každé fakultě, kdož pořádné zkoušky se podrobí, právo učení a název mistrovský obdržeti mohl, kterýž jemu ve všech zemích a při všech jiných Obecných učeních, kamž by se koliv obrátil, má platen býti. Zároveň ustanovuje arcibiskupa pražského Arnošta a jeho nástupce za kancléře university. Toto studium potvrzeno jest Zlatou bulou královskou Karla IV. ze 7. dubna 1348 a císařským listem ze 14. ledna 1349. Hned r. 1347 začal první theologické čtení v klášteře sv. Tomáše bratr Mikuláš řádu sv. Augustína, a již r. 1349 konána první promoce. R. 1352 vykonána po celém království Českém sbírka duchovenstva a z výtěžku zakoupeny statky pro vydržování university²⁾.

Podle pařížského vzoru záhy založeny i při pražské universitě koleje. Tyto byly — pro mistry a doktoranty — založené od králů nebo jiných osob, nadané nemovitými statky, z nichž profesori měli výživu a měli povinnost přednáseti na některé fakultě podle založení téže. Profesorům byla kolej obročím, ostatním v ní bydlícím členům university poskytovala hmotné opatření, právní ochranu, možnost studia a to zámožným za plat, chudším zdarma. Karel IV. založil 30. VII. 1366 kolej Karlovu, nejprve pro 12 mistrů svobodného umění, z nichž dva musili míti grady také v theologii a jeden z nich přednáseti měl bibli, druhý librum sententiarum.

1) Srv. čl. dra. Stolze ve Theolog. Quartalschrift Tübingen, 1927.

2) Srv. V. V. Tomek, I. c.; Český Slovník bohovědný při hesle Alumnát a Fakulta bohoslovecká.

rum; tuto kolej potvrdil papež Urban V. bulou 10. listopadu 1366. Tato kolej za Václava IV. 28. VIII. 1383 přenesena do nynějšího Karolina. Současně r. 1366 učinil Karel základ ke druhé koleji pro bohoslovce, nazvané Všech Svatých; již r. 1342 založil kapitolu při kapli Všech Svatých, kde měli býti kanovníky vždy nejstarší mistři koleje Karlovy a Všech Svatých. K těmto dvěma kolejím artistů a theologů přistoupila r. 1380 kolej císařská, založená Václavem IV. pro právníky i bohoslovce (dům čís. 573 na Ovocném trhu v Praze I.). Pro světské studentstvo založeny bursy a studentské konvikty. O řeholní posluchače pečovaly kláštery. V Praze prvé místo měli Dominikáni v klášteře sv. Klimenta; generální kapitola Dominikánů r. 1383 se usnesla, aby klášter sv. Klimenta v Praze byl generálním učilištěm celého řádu a 8. XII. 1383 sjednáno přivtělení svatoklimentského učiliště k universitě Karlově. Každá kolej mívala za představeného probošta, kterého každoročně ze sebe volili členové koleje.

Vnitřní zařízení university pražské se znenáhla upravovalo. Hned od počátku měla universita čtyři fakulty, z nichž první místo zaujímala fakulta bohoslovecká a universita dělila se po vzoru pařížském na čtyři národy: český, polský, bavorský a saský. První statut universitní vydal 10. IV. 1360 kancléř university po poradě mistrů, doktorů a studentů universitních. Ustanoveno, aby pražské Studium generale mělo jen jednoho rektora a jednu universitu na základě demokratickém, aby to byla „Universitas magistrorum et studentium” aneb „Magistri, doctores et scholares”, tedy ani ne jako v Bologni ani ne zcela jako v Paříži. O společných záležitostech měla rozhodovati „generalis congregatio universitatis” a rada rektorova čili „consilium universitatis”. Rektorem mohl býti každý úd university, avšak musil býti neženatý a klerikus v širším slova smyslu, aspoň 25 let stár a poctivého lože manželského. Po volbě ohlášen rektor universitě a v 8 dnech složil přísahu universitě a nastoupil svůj úřad. Každoročně volil se i místorektor university; kdykoliv za rektora byl zvolen artista, musel býti vicerektorem jurista. Volby konaly se o sv. Havlu. Rektor z počátku byl přednostou všech fakult, později však od r. 1360 měla každá fakulta svého děkana a svůj statut, Arnoštem kancléřem uložený a vypracovaný zvláštní komisí. Ke statutu university a fakult přidávaly se později novely a nepsané zvyklosti; v r. 1385 založena kniha universitních statut. Nejprve obdržela vlastního děkana fakulta artistů r. 1368, ostatní fakulty teprve později; fakultě bohoslovecké dostalo se děkana v r. 1400 v osobě Štěpána z Pálče, který byl asi prvním a posledním děkanem fakulty bohoslovecké v době předhusitské. Děkan byl celkem samostatný, skládal přísahu do rukou mistra seniora a pak přijímal přísahu sboru; co se promoci týkalo, byl podřízen kancléři čili arcibiskupovi.

Radu rektorovu tvořili mistři, zejména theologů a artistů; r. 1391 ustanoveno, aby všichni mistři a doktoři všech fakult mohli býti přítomni radě university, čímž utvořen sbor mistrovský, podobný pařížskému uni-

versitnímu sboru. Členy fakulty bohoslovecké byli nejprvé mistři actu regentes, t. j. ti, kteří konali řádná čtení o předepsaných knihách Písma sv. a čtyřech knihách sentencí Lombardových povinně; theolog kanovník četl při chrámě sv. Víta, jiní řeholníci ve svých klášterích, později v kolejích. Z počátku byli profesori čtyři, později osm. Vedle mistrů profesorů měli právo učit mistři bez profesury, pak po 2 léta četli bakaláři, ne však ze svých vlastních přednášek, nýbrž z osvědčených vzorů, a taci se nazývali bacalaurei formati theologie; jestliže byli od povinnosti čtení osvobozeni, nazývali se cursores. Vykládalo se také o sv. Tomáši, o jazyku hebrejském, o duchovním řečnictví, o praktické duchovní správě, zejména o zpovědnici dle knih kajících a studium bohoslovecké po dokončení studií filosofických trvalo 8 let. Po předepsaném běhu studií mohli se posluchači scholares podrobiti zkoušce, při níž se musili vykázáti návštěvou čtení a výkladu knih a účastí na disputacích. Zkouška pro bakalářství konala se 4krát do roka (po suchých dnech) a zkoušivali za předsednictví děkanova 4 examinatoři podle národů. Zkouška mistrovská konala se jedenkrát do roka a po zkoušce následovala promoce. Aprobovaným udílel kancléř nebo místokancléř licentiam docendi. Na pražské universitě udělovány zmíněné dva grady bakaláře a magistra nebo doktora; na fakultě theologické užíváno názvu mistr, na lékařské doktor. Latina byla obvyklou řečí vyučovací. Pro fakultu bohosloveckou a právnickou r. 1370 zakoupena znamenitá knihovna o 114 rukopisech po Vilému z Hasenburka, děkanu vyšehradském, která dary a odkazy mistrů dále vzrůstala.

Bohoslovecká fakulta university Karlovy ztratila na své slávě mnoho r. 1409 odchodem tří cizích národů; r. 1412 přednášelo tu ještě 8 profesorů, avšak studium se mění v náboženské hádky a vědecky upadá; r. 1416 sněm kostnický uvalil na ni suspensi, a tím slavná kdysi katolická bohoslovecká fakulta university Karlovy na 200 let přerušuje svou činnost. Mikuláš V. sice znova potvrdil výsady bohoslovecké fakulty pražské, avšak náboženské rozpory zabránily řádnému studiu. Nové období theologického studia a výchovy nastává reformou sněmu tridentského a založením řádu jesuitského ve století 16.

II. Od sněmu tridentského do vydání kodexu kanonického práva r. 1917.

(LITERATURA: L. Beck-C. Kelle, *Die österreichischen Universitätsgesetze* Wien 1906. — Dorfmann Fr., *Ausgestaltung der Pastoraltheologie zur Universitätsdisziplin*, Wien 1910. — Dvořák Lad., *Biskupský kněžský seminář v Čes. Budějovicích*, tamtéž 1905. — *Einführung in das Studium der katholischen Theologie* München, 1921. D' Elvert Christian, *Geschichte der Studien-Schul- und Erziehungs-Anstalten in Mähren und Schlesien*, Brünn 1857. — Fonck L., *Wiissenschaftliches Arbeiten*, Innsbruck 1908. — Goll Jar., *Rozdělení pražské university Karlo-Ferdinandovy roku 1882*, Praha 1908. — Haring J., *Das Lehramt der katholischen Theologie*, Graz 1926. — Heimbucher M., *Theologische Lehranstalten und Seminare* ve Roloffově *Lexikon der Pädagogik* V. 89—98. — Heiner, *Theologische Fakultäten und Tridentinische Seminarien*, Freiburg 1900. — Holzammer J. B., *Die Bildung des Klerus in Kirchl. Seminarien oder an Staatsuniversitäten*, Mainz 1900. — Kachník, *Dějiny alumnátu olomouckého v Čes. Slovníku Bohovědném* I. 340—342. — Krásl, *Kardinál Arnošt hrabě Harrach*, Praha 1886. — Merkle, *Das Konzil von Trient und die Universitäten*, Würzburg 1905. — Nevěřil, *Bohoslovecká fakulta v Olomouci v Čes. Slovníku Bohovědném* sv. III. 19—22. — Pautonnier, *Etude sur la formation des professeurs ecclesiastiques*, Paris 1894. — Richter Fr. J., *Kurze Geschichte der olmützer Universität*, Olmütz 1841. — Samsour, *Dějiny alumnátu brněnského*, v Čes. Slov. Bohovědném I. 342—344. — Soldát Al., *Alumnát pražský v Čes. Slov. Bohov. I.* 329—335. — Týž, tamže sv. III. str. 11—19, čl. *fakulta bohoslovecká v Praze*. — Schöpf J. A., *Theologisches Studium in Oesterreich*, Salzburg 1857. — Schrörs H., *Theologische Fakultät und Klerikalseminar*, 1900. — Themistor (biskup Korum) *Die Bildung und Erziehung der Geistlichen*, Trevir 1904. — Zschokke H., *Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Oesterreich*, Wien 1894.)

8. Hned na počátku sněmu tridentského mezi 3. a 4. zasedáním pojali papežští legáti do reformního programu také otázku seminářů a předložili ji papeži Pavlu III. Při obnově sněmu za papeže Pia IV. byla stanovena nutnost seminářů, a podle slov kard. Pallaviciniho mnozí tvrdili, že kdyby nebylo sněmování tridentské nic jiného církvi nepřineslo, než dekrét o seminářích, dosti bylo by vykonalo¹⁾. Dekrét sněmu tridentského (XXIII. c. 18. de ref.) stanoví, aby při každém metropolitním a katedrálním kostele byl zřízen seminář, kde by se připravoval určitý počet jinochů pro stav kněžský. Kde by toho potřeba žádala, může biskup v diecési i více seminářů, a naopak, kde diecése jsou malé, dovolují se společné semináře pro více diecézí. Biskup za pomoci dvou kapitulářů a 2. zástupců duchovenstva rozhoduje o veškeré mravní i intelektuelní výchově v těchto seminářích, rozděluje připravující se jinochy do seminářů gramatické nebo bohoslovné přípravy, ustanovuje plán učebný a minimum vědomostí pro svěcení kněžské, jmenuje představené seminářů a profesory jednotlivých disciplin. Tudiž za vrchního dozoru bisku-

¹⁾ Srv. Pastor, *Dějiny papežů*, sv. V.

pova má se díti mravní i vědecká výchova budoucích kněží v internátech.

Concilii Tridentini Sessio XXIII. caput 18. de reformatione:

„Poněvadž mladistvý věk, není-li správně veden, jest náchylný k přidržení se světských rozkoší, a není-li od útlých let veden ke zbožnosti, dříve než se zmocní celého člověka neřestný zvyk, nikdy dokonale a bez největšího a zcela zvláštního přispění Všemohoucího Boha v církevní kázni nesetrvá; svatá Synoda ustanovuje, aby jednotlivé katedrální, metropolitní a vyšší kostely podle svých prostředků a podle rozlohy diecése byly povinny živiti, zbožně vychovávat i a v církevní kázni cvičiti určitý počet jinochů téže obce a diecése nebo, jestliže jich tam není provincie, v koleji u těchto kostelů, v místě od biskupa k tomu účelu vyvoleném. Do této koleje budtež přijímáni, kteří jsou nejméně 12letí a zrození v řádném manželství a dovedou náležitě čísti a psáti; a jejichž vlohy i vůle činí naději, že se věnují trvale církevní službě. Především si přeje (sv. synoda), aby byli vybíráni synové chudých, aniž by vylučovala bohatých, jestliže svým nákladem se stravují a se snaží sloužiti Bohu a církvi. Tyto jinochy biskup rozdělí podle jejich počtu, věku a prospěchu v církevních naukách v tolik tříd, kolik za vhodné uzná, a když se mu uzdá, dílem je přiřkne službě kostelní, dílem podrží při vzdělávání v koleji, a na místo vyšších povolá jiné, tak, aby tato kolej byla trvalým semeništem služebníků božích. Aby pak v téže kázni pohodlněji byli cvičeni, budou stále a hned užívati tonsury a církevního šatu; budou se učit gramatice, zpěvu, církevnímu kalendáři a naukám jiných užitečných umění; budou se učit Písmu sv., církevním knihám, homiliím svatých, udělování sv. svátostí, zvláště čeho bude třeba ke slyšení zpovědí, a způsobům obřadů a úkonů posvátných. Biskup pečuje o to, aby každého dne byli přítomni oběti mešní a alespoň každý měsíc vyznávali se z hříchů, a podle úsudku zpovědníkova přijímali Tělo Pána našeho Ježíše Krista; v katedrálním a v jiných místních kostelích ve dny sváteční at přisluhují. Toto a všecko jiné k témuž cíli vhodné a nutné každý biskup ustanoví, poradě se se dvěma staršími a vážnějšími kanovníky, kteréž sám vyvolí podle vnuknutí Ducha sv.; a častěji navštěvuje dílo toto, bude dbáti, aby vždy bylo zachovááno. Neučenlivé a nepolepšitelné a šířitele špatných mravů rázně potrestá a i — bude-li třeba — je vyžene a všechny překážky odstraní, bude horlivě se starat o vše, co k zachování a k rozšíření tak zbožného a svatého zřízení bude se zdáti vhodným. A poněvadž k zřízení budovy kolejní, k placení představených, sluhů, k výživě

mládeže a na jiná vydání budou nutny určité příjmy: mimo ty, které pro výchovu neb výživu jiných při některých kostelích a místech jsou založeny a které jest tím samým považovati za použitelné pro tento seminář pod týmž dohledem biskupovým; biskupové poradí se se dvěma kapituláry, z nichž jeden budiž volen od biskupa a druhý od téže kapitoly, a také se dvěma z duchovenstva městského, z nichž opět jednoho volí biskup a druhého duchovenstvo samo; z veškerých požitků mensy biskupovy, kapitoly i kterýchkoli obročí . . ., i řádových, i kdyby byla jakéhokoliv patronátního práva . . ., z těchto všech požitků nějakou část nebo podíl uzmou a tento podíl takto určený, jakož i některá jednoduchá obročí ať jsou jakéhokoliv vlastnosti a hodnoty . . . přiřknou a přivtělí této koleji . . . Ke splácení pak tohoto podílu z obročí buďtež držitelé donuceni místním biskupem církevními censurami i jinými prostředky právními, a bylo-li by k tomu třeba i přivoláním ku pomoci světského ramene. Těmto ustanovením nemohou překážeti jakákoliv privilegia, exempce, i kdyby zvláštní derogace žádaly, ani zvyk i nepamětný, ani jakákoliv odvolání aneb dokazování, které by výkon znemožňovalo. V případě, kdy spojováním anebo jinak seminář buď zcela nebo z části jest dotován, podíl z jednotlivých obročí přivtělený od biskupa buď zcela nebo z části budiž navrácen podle povahy věci. Kdyby hodnostáři kathedrální a jiných vyšších kostelů ve zřizování tohoto semináře a v jeho vydržování byli nedbalí a svůj díl spláceti se zpěchovali, tu biskupa arcibiskup, arcibiskupa a představené provinciální Synoda rázně musí pokárati a je přinutiti ku všemu výše uvedenému a, aby toto svaté a zbožné dílo co nejdříve — kdekoliv bude možno — se rozšířilo, horlivě se bude starati. Účty pak příjmů tohoto semináře každoročně bude biskup přijímati u přítomnosti dvou kapitulárů a rovněž dvou delegátů duchovenstva městského. Mimo to, aby s menší námahou bylo postaráno o zřízení těchto škol, ustanovuje svatá Synoda, aby biskupové, arcibiskupové, prymasové a jiní místní ordináři přiměli a přinutili — i odejmutím požitků — ty, kteří dostávají školní obročí, i jiné, jimž jest přiřčena povinnost čísti neb vyučovati, k vyučování v těchto školách buď osobně, jsou-li schopni, aneb skrze schopné zástupce, které by si zvolili tíž scholastikové a Ordináři je schválili. Kdyby podle úsudku biskupova nebyli hodni, ať jmenují jiného, jenž by byl hoden, s vyloučením každého odvolání; kdyby toho nedbali, biskup sám ustanoví. Budou pak jmenování učiti to, co uzná biskup za vhodné. Ostatně pak úřady a ony hodnosti, které slují školními, nebudtež udělovány leč doktorům nebo mistrům nebo licenciátům v Písmech

sv. aneb v kanonickém právu a jiným vhodným osobám, a těm, kteří by osobně úkol plniti mohli, a jinaké obsazení budiž neplatným; překážkou nesmějí býti kterákoliv privilegia a zvyklosti, třebaš nepamětné.

Kdyby v některé provincii byly kostely tolik chudé, že by kolej v některých nemohla býti zřízena, Synoda provinciální nebo metropolita se dvěma staršími suffragány se postará, aby byly zřízeny při kostele metropolitním nebo při jiném vhodnějším kostele provincie jedna nebo více kolejí, jak bude se zdáti vhodným, z požitků dvou nebo více kostelů, při kterých jednotlivě kolej vhodně nemůže se zříditi, aby tu jinoši oněch kostelů byli vychováváni.

(Ustanovuje sv. synoda dále), aby při kostelích, majících rozsáhlé diecése, biskup mohl míti jeden nebo více seminářů v diecési, jak sám za vhodné uzná, kteréžto semináře však buďtež v závislosti na onom jednom, který v městě byl založen a ustanoven.

Konečně kdyby povstaly nějaké potíže pro spojování aneb pro určování podílů neb pro rozdělování a vtělování aneb z jakéhokoliv důvodu, pro které by zřízení a udržování tohoto semináře bylo znemožňováno aneb rušeno, ustanovuje sv. synoda, aby biskup s výše jmenovanými zástupci nebo provinciální Synoda podle krajinské zvyklosti, podle jakosti kostelů a obročí, měl právo všechno i jednotlivé, co k zdárnému prospěchu tohoto semináře nutným nebo vhodným uzná, ustanovovati a opatřovati, i podle potřeby výše popsané ustanovení pozměňuje nebo rozšiřuje."

Ustanovení tohoto dekretu opakují se častěji i v době nové. Tak Pius IX. v encyklice „Qui pluribus" ze 9. XI. 1846, enc. „Inter multiplices" z 21. III. 1853; Lev XIII. v listu z 2. VII. 1894 k Episkopátu Brazílskému; Pius X. v enc. "E supremi" z 4. X. 1904.

Vzorem dekretu tridentského o seminářích jest c. 23 sněmu toledského IV. z r. 633 a obnovuje ustanovení Alexandra III. a sněmu lateránského o výchově duchovenstva; v podstatě zůstává tento dekret tridentský i dnes v platnosti. Vůdčí myšlenkou dekretu jest, že nastávající kněz má již záhy býti svěřen doзору biskupovu, dokud náruživosti a vášně se v srdci jeho nezakořenily; jinoch má býti chráněn před zlem internátem. Aby pak i nadpřirozeně výchova byla posilována, mají alumnové po smyslu dekretu tridentského denně účastniti se mše sv., aspoň měsíčně přijímati sv. svátosti a v místních kostelích o svátcích přisluhovati. Pokud se týče studií, dekret nepředpisuje změn obvyklého tehdy způsobu studia na universitách; jako předměty vyučovací jmenují se gramatika, zpěv, církevní kalendář a jiná svobodná umění, dále mají studovat Písma sv., církevní knihy, homílie svatých, přisluhování sv. svátostmi, zejména čeho třeba ke slyšení zpovědi a liturgiku.

Z obsahu dekrétu tridentského plyne, že má býti i ústavem výchovným i vzdělávacím, avšak v takové podobě skoro nikde seminář se nezačoval, nýbrž zpravidla seminář stal se konviktem čili ústavem výchovným, kdežto odborného vzdělání dostává se semináristům nižšího oddělení na veřejných školách středních, a vyššího oddělení na odděleném bohosloveckém učilišti nebo na bohoslovecké fakultě. Dekrét tridentský nikterak neodmítá studium na fakultách universitních, jsou-li řádně kanonicky zřízeny, naopak předpokládá vzdělání universitní a akademické stupně doktora, mistra, licenciáta.

Podle těchto zásad sněmu tridentského měla se výchova kléru dítí jednotně v seminářích stejné vnější organisace, avšak při tom další úprava, jak vnitřního života seminárního, tak požadavků vědeckých, ponechána rozhodování jednotlivých biskupů podle místních poměrů. A skutečně iniciativa jednotlivých biskupů a řeholních představených, různé poměry kulturní a finanční v různých krajinách, rozmanité vlivy státní moci a okolních provincií církevních vytvořily i po dekrétu tridentském o seminářích ve století XVI., XVII., XVIII. i XIX. značnou rozmanitost bohosloveckých seminářů a učilišť.

9. Protestantská reformace a tridentská restaurace katolická, změněné kulturní a politické poměry evropské, založení nového řádu Tovaryšstva Ježíšova způsobily nový směr ve vzdělání katolického duchovenstva ve století XVI. a následujících. Studium theologie koná se většinou i dále na theologických fakultách universitních, vedle nich však povstávají jesuitské akademie a diecéšní nebo řeholní theologické ústavy u seminárních internátů. Místo scholastiky nabývá převahy studium dogmaticko-polemické, historicko-exegetické a asketicko-mystické. Na vnější i vnitřní vývoj bohovědného studia působí vedle biskupského dozoru jednak státní autorita, jednak řád jesuitský. Vedle Jesuitů uplatnili svůj vliv ve výchově duchovenstva Eudisti a Sulpiciáni, hlavně ve Francii.

V Itálii již před dekrétem tridentským založil horlivý biskup veronský Giberti při své kathedrále seminář kandidátů kněžství¹⁾. Největší zásluhu však o provedení dekrétu seminárního získal si arcibiskup milánský sv. Karel Boromejský, jeden ze čtyřčlenné komise sněmovní, které bylo pečovati o provedení dekrétu seminárního, který r. 1565 dal směrodatná nařízení o semináři. V Římě papež Pius IV. předcházaje dobrým příkladem zřídil r. 1565 seminář římský, jehož příkladu následovaly italské i jiné románské diecése. Jesuité již r. 1552 zřídili svou kolej v Římě, se seminářem germánsko-uherským, která měla mocný vliv na jiné koleje jesuitské¹⁾.

¹⁾ Srv. Cattani, Un campione della Riforma cattolica nel sec. XVI. v časopise Scuola cattolica r. 1917.

Ve Francii zasazovaly se četné synody o provedení seminárního dekrétu tridentského a byly v tom vládou podporovány. Než v gallikanismu a později v jansenismu povstal seminářům mocný nepřítel, jehož útoky dovršeny ve veliké revoluci. Ve Španělsku zřízeny semináře podle sněmu tridentského, připouštěly však i vnější externisty při nižším studiu. V oblasti německé zřízení seminářů podle dekrétu tridentského dlouho překážely neuróvnané poměry náboženské a politické v XVI. a XVII. století, avšak během XVII. století již zřízno několik diecésních seminářů, mezi nimi pražský r. 1635.

V Anglii dal vzorná pravidla pro výchovu kněžstva r. 1556 kardinál Reginald Pole, horlivý zastance a šířitel tridentského seminárního dekrétu.

10. V naší vlasti usilovali arcibiskupové XVI. a XVII. století o provedení dekrétu tridentského, avšak císařové a stavové odmítali žádost za potřebné nadání na zřízení semináře. Arcibiskup Medek chtěl vyhověti požadavku doby aspoň tím, že r. 1587 pomocí odkazu svobodného pána z Breitenbachu založil ve špitále křižovnickém zatímní seminář, kde asi 20 žáků se připravovalo na kněžství. Pražská synoda z r. 1605 důtklivě žádá katolické stavy a opaty, aby podpořili tuto výchovu duchovenstva, avšak valných výsledků nedosahuje. Teprve energický arcibiskup Harrach (1623—1667) dosáhl v r. 1630 příspěvku z pokladny solní¹⁾, r. 1631 zavedl alumnaticum, a z nadace Petra Fuchse z Wramholzu z r. 1626 nabyt potřebného základu pro zřízení semináře podle sněmu tridentského. Vpád Sasů zdržel otevření semináře do roku 1635. Do semináře Harrachova z počátku přijímáni jen ti, kteří již ukončili studia humanitní a studovali pak 2 roky filosofii a 3 roky bohosloví; vyučování svěřeno irským františkánům čili hybernům; gymnasiální studia obstarávali premonstráti ve své koleji Norbertinu. Roku 1638 kardinál Harrach vymohl si v Římě pro svůj seminář výsady a právo promoční, avšak císař Ferdinand r. 1641 návštěvu arcibiskupského semináře zakázal, takže zůstal ústavem soukromým. Téhož r. 1641 dal kardinál

¹⁾ Srv. Steinhuber, Dějiny semináře německo-uherského v Římě, 2 sv., ve Freiburgu i. Br., 1906. Dějiny seminářů jsou zajímavou látkou historických studií vůbec. Tak na př. dějiny římského semináře vydal r. 1914 v Arezzu P. Rinaldi; o papežské bohoslovecké akademii šlechtické napsal r. 1889 Procaccini dílo *Memoria storica su la Pontificia Accademia dei Nobili Ecclesiastici*; rovněž diecéšní semináře italské mnohé mají své dějiny vydané tiskem. O seminářích francouzských pěkně informuje Degert v *Histoire des Séminaires françaises jusqu'à la Revolution*, 2 sv. v Paříži u Beauchesne. O seminářích českých a slovanských máme zprávy a literaturu uvedenu v Českém Bohovědném Slovníku.

²⁾ Zřízena r. 1630, čímž mělo býti navraceno církevní zboží, do dob Rudolfových církvi v Čechách odňaté; spravovala solní pokladnu kongr. de Propaganda Fide v Římě. Srv. čl. alumnát pražský v Čes. Bohovědném Slovníku (od Dr. Soldáta).

Harrach arcibiskupskému semináři svému stanovy, vypracované P. Basiliem O. C., které také v Římě byly schváleny a dosud v podstatě trvají. Vedle stanov dostalo se rektoru, oekonomu a profesorům ještě zvláštních instrukcí. Tento seminář byl umístěn ve staroslavném Králově dvoře proti Hybernům až do dob Marie Terezie, kdy 13. VI. 1775 přestěhován do druhé jesuitského Klementina. Učiliště seminární zrušeno též doby a chovanci studují na fakultě bohoslovecké university Karlovy. Roku 1927 arcibiskupský seminář pražský přestěhován do nové, seminární budovy v Dejvicích, kde prozatímne umístěny i theologické fakulty.

V Olomouci zřídil nový seminář biskupský s dovolením císaře a za podpory kapitoly biskup Vilém Prusinovský, a odevzdal jeho řízení řádu jesuitskému; mimo seminář svěřena jesuitům také universita nově založená a ústav ku vzdělání mladých synů šlechtických. Roku 1579 zřízen ještě papežský seminář pro chovance z cizozemska, aby zde nabývali řádného vzdělání bohosloveckého, a potom ve svých vlastech čelili protestantismu. Zřízení těchto ústavů potvrdil papež Řehoř XIII. bulou ze dne 2. I. 1572 a císař Rudolf II. dekretem z 22. března 1581. Když r. 1773 zrušen řád jesuitský, zřízen dvorním dekretem ze dne 10. XI. 1775 kněžský seminář. Roku 1778 přeložen olomoucký seminář do Brna, ale již roku 1783 opět vrácen do Olomouce a umístěn v budově zrušeného řádu klarisek. Roku 1790 seminář přeložen do budovy dominikánské u sv. Michala; roku 1841 provedena přestavba semináře olomouckého.

V Litoměřicích ku podnětu papeže Klementa XI. a za finanční podpory kongregace de Propaganda fide v Římě zřízen diecéšní seminář podle dekrétu tridentského počátkem XVIII. století, do novostavby však přestěhován z budovy konsistoriální r. 1775; po době josefinské dekretem císařským ze 17. VII. 1804 seminář litoměřický obnoven i theologické učiliště.

V Hradci Králové kandidáti duchovního stavu studovali na školách pražských od založení biskupství r. 1664, před ordinacemi však podrobovali se zkoušce z theologických předmětů před diecéšním biskupem; první taková zkouška ordinandů byla již r. 1665. Teprve počátkem XVIII. století za pomoci římské kongregace de Propaganda fide zřízen v Hradci Králové vlastní seminář v duchu Tridentina r. 1714. Po době josefinské dne 1. listopadu 1802 otevřen v Hradci Králové diecéšní seminář a s ním spojené theologické učiliště podle dvorního dekrétu z 24. III. 1802.

V Českých Budějovicích při zřízení biskupství r. 1785 založen ze zrušeného kláštera kapucínského josefinský tak zvaný kněžský dům nový, a po zrušení generálních seminářů přenechán též dům pro zřízení diecéšního biskupského semináře. Roku 1803 povoleno zřízení biskupského semináře a současně theologického učiliště, které slavnostně otevřeno 4. listopadu 1804.

Když bylo zřízeno biskupství brněnské bulou papeže Pia VI. z 5. XII. 1777, měli kandidáti kněžství nové diecése studovati v Olomouci a bydleti tamtéž v kněžském domě. Samostatný seminář a theologický ústav v Brně zřízeny teprve rozhodnutím císařským ze dne 16. VIII. 1805, a školní vyučování zahájeno 4. listopadu 1807 v adaptovaném klášteře dominikánském.

Na území slovenském byly katedrální školy a studia bohoslovecká obdobně jako v Čechách a na Moravě; v Užhorodě zřízen seminář r. 1775 za Marie Terezie; v Nitře byl seminář už od r. 1704; v Báňské Bystřici zřízen ústav theologický se seminářem v letech 1805—1807; ve Spišské kapitule v r. 1807; v Rožnavě r. 1814; v Košicích r. 1804; v Prešově r. 1821; v Trnavě byl již v XVI. století biskupský seminář, nově obnoven 1922; ve Vidnavě ve Slezsku založen biskupský seminář r. 1899¹⁾.

IV XVI.—XVIII. století bohoslovecké studium skoro vesměs ve střední Evropě dostali do rukou Jesuité buď na svých kolejích nebo v biskupských seminářích nebo i na universitách. Vedle Jesuitů měli ovšem i jiné řehole své studium a své koleje.

11. Jesuité v naší vlasti záhy zřídili své školy a dostali do rukou výchovu duchovenstva. Jak již bylo připomenuto, do Olomouce uvedeni Jesuité r. 1565 a svěřena jim celá výchova kněžského dorostu. Roku 1574 založili si s povolením papežským v Olomouci akademii se všemi právy universitními, kterou císař Maxmilián II. 22. XII. 1576 povýšil na universitu a Rudolf II. 22. III. 1581 znovu potvrdil. V době moravského povstání byli Jesuité z Olomouce vypuzeni a jejich školy uzavřeny. Po vítězství Ferdinandově na Bílé Hoře vrátili se Jesuité sice do Olomouce, avšak pro bouřlivé doby vlastní studium znovu započato až po míru Westfálském 1648. Roku 1773 po zrušení řádu jesuitského správa university olomoucké přešla do rukou státních.

Do Prahy uvedeni Jesuité již r. 1556 a téhož roku otevřeli své školy v bývalém dominikánském klášteře u sv. Klimenta. Školám jesuitským dostalo se císařského schválení r. 1562. Se školami otevřeli Jesuité i dva konvikty a sice šlechtický a pro kandidáty stavu duchovního. Akademie jesuitská krátce Klementinem zvaná, podporou císařovou a katolického lidu vzrostla z malých počátků na znamenitý ústav, zejména od doby, kdy obdržela pomoční právo r. 1573. R. 1618 Jesuité vypuzeni a jejich dům i majetek zabrán, avšak po bitvě bělohorské opět se vrátili a školy své otevřeli. 10. XI. 1622 císař Ferdinand svěřil jim také vyučování na universitě Karlově, čímž akademie jesuitská s universitou osobně spojena; ke korporativnímu sloučení obou ústavů došlo však teprve r. 1654, kdy nový ústav pojmenován universitou Karlo-Ferdinandovou podle císařského výnosu ze dne 17. XI. 1653. Arcibiskup kardinál Harrach, jenž

¹⁾ Data uvedena podle tištěných zpráv nebo podle sdělení ředitelství jmenovaných seminářů.

neprál Akademii jesuitské a zřídil vlastní studium seminární, když marně usiloval o sloučení svého semináře s universitou, spokojil se s touto úpravou university Karlo-Ferdinandovy a přijal dále hodnost kancléřskou. Studijní řád na fakultě bohoslovecké university Karlo-Ferdinandské sloučením zůstal nezměněně jesuitským. V rukou jesuitských zůstala pak fakulta bohoslovecká při universitě až do zrušení řádu 1773.

Premonstráti, Cisterciáci, Františkáni, Karmelitáni a Benediktini navštěvovali bohosloví v Harrachově arcibiskupském semináři, kdež měli zastoupení ve sboru profesorském. Do koleje premonstrátské Norbertina přeneseno studium gymnasijní. Po zrušení řádu jesuitského došlo 3. XI. 1784 ke zrušení všechněch řeholních studií bohosloveckých a výchova i řeholního duchovenstva přenesena na generální semináře a universitu.

12. Bohovědné studium od založení řádu jesuitského a sněmu tridentského dalo se podle jesuitského „Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu“ z r. 1599, který předpisoval rozsah a metodu učiva, učebnice a jiné, a který se tak osvědčil, že teprve počátkem XIX. stol. byl přiměřeně pozměněn. Studijní plány byly na jesuitských školách všude souhlasné. Střední škola byla 6leté gymnasium, které Jesuité zřídili při různých svých kolejích. Při universitě nebo akademii bývalo studium filosofické 2- nebo 3leté, po něm studium bohoslovecké zpravidla 4leté nebo kratší kurs 2letý pro praktické vyškolení budoucích kněží. Pro akademii Klementinskou upravil studijní řád již r. 1558 P. Jindřich Blissenius, jenž také přednášel výklad Písem a od r. 1564 také církevní právo u sv. Víta až do r. 1572. Předměty bohoslovecké výuky bývaly v této době čtení a výklad Písma sv. podle Vulgaty se zřetelem k textu hebrejskému a řeckému, scholastická dogmatika dle sentencí Lombardových a sv. Tomáše, s výklady Suarezovými, polemika čili kontroverse s jinověrci; morálka a *casus conscientiae*, v níž obsažena i část pastorační a liturgická; hebrejšтина, vedle níž profesor měl znáti i jazyk syrský a chaldejský; řečtina nebyla opomíjena; kánony církevní vykládány; církevní dějiny přednášeny, avšak bez historické kritiky. Nejvíce hodin v rozvrhu zabírala dogmatika s polemikou, pak Písmo sv. s morálkou a kasuistikou. Na bohosloveckém ústavě arcibiskupském v Praze studijní osnova nelíčila se příliš od osnovy jesuitské. Dogmatika byla tu přednášena opět metodou scholastickou, avšak dávána přednost polemice a kontroversím před spekulací a přihlíženo nejen ke sv. Tomáši a scholastikům z řádu jesuitského a dominikánského, nýbrž i ke scholastikům z řádu sv. Františka; mimo to posluchači seznamováni také s duchovním řečnictvím. Kasuistiku a zpovědnici vykládal rektor semináře, který cvičil bohoslovce také v obřadech a kázání. V roce 1674 rozšířeno bohoslovecké studium v pražském semináři o církevní právo, o němž četl premonstrát P. Hyacint pod titulem *de jure et institutis, de legibus et sacramentis*.

Posluchači bohovědného studia byli buď scholastikové, kteří studovali celý theologický kurs čtyřletý, buď kasuisté, kteří poslouchali jen

praktické obory nutné pro duchovní správu a to po dva roky. Přednášky o dogmatice scholastické poslouchaly se po 4 roky, čtení o Písmech sv. a o morálce po 2 roky.

Přednášky i v této době obsahovaly lekce, repetice s cvičeními a disputace. Ratio studiorum podává všeobecná pravidla pro docenty fakult, pak pravidla pro docenty jednotlivých disciplin filosofie, scholastické theologie, Písem sv., kasuistiky, církevního práva, církevních dějin i hebrejštiny. Docent četl autora (*magister legit alicui t. j. auctorem*), máje za podklad knihu a tu nejprve byla *pronuntiatio* jisté kapitoly, pak její *interpretatio* čili výklad a pak *quaestiones*, dodatkové otázky. Jako kniha byla pro theology předeepsána *Scriptura sacra Vulgatae editionis* a *Summa theologica* S. Thomae. Metoda vyučovací byla tudíž exegetická, výkladová a bývala nazývána *mos docendi italicus* na rozdíl od metody systematické soustavné, která slula *mos docendi gallicus*. Z nenáhla metoda exegetická přecházela k systematické.

Opakování čili *repetitiones* konaly se pravidelně a podle Ratio studiorum bylo úkolem studijního prefekta seznámiti studenty *cum ratione studendi, repetendi et disputandi*. Jako v době předchozí tak i v době studia jezuitského vedle přednášek a repeticí bylo konati disputace zpravidla jednou za týden za vedení profesora; občas zejména na konci školního roku byly disputace veřejné velice slavné. Ratio studiorum předpisuje *academias*, t. j. vědecké sdružení výborných studentů, kteří v určitých dobách za předsednictví profesora nebo jeho zástupce se scházejí ke privátním vědeckým cvičením.

Tyto akademie v prohloubené formě dosud se udržují spolu s disputacemi na vysokých školách jezuitských i jiných v krajinách románských. Jesuitské akademie jsou předchůdci moderních vědeckých seminářů. Charakteristickým znakem jezuitských akademií i moderních seminářů jest to, že jsou určeny pro vybrané nadanější posluchače. Vedle repetitorů v kolejích setkáváme se na fakultách s adjunkty již v XVI. století, kteří měli podobný úkol jako v době pozdější asistenti světských fakult.

Řečí vyučovací ovšem byla všude latina.

Celková úroveň studia bohosloveckého v XVII. a XVIII. století nemohla býti veliká jednak pro dlouho trvající války, jednak pro úpadek moci císařské a nahromadění vysokých škol. I mravy vysokoškolské, zvl. v některých krajinách, byly dosti hrubé a vysokoškolského studenta méně důstojné. Nové proudy a změny ve studiu bohosloveckém přinesla sebou koncem XVIII. století doba osvícenská a revoluční.

Bohoslovecké studium od doby osvícenské do světové války.

13. Moc rodu Habsbursko-lotrinského v XVIII. století vztahovala se na větší část Evropy ovládajíc nejen země německé, nýbrž i slovanské, italské, francouzské a španělské, a v době josefínské měl všude uplatňovat se absolutistický centralismus a státní nadvláda i ve věcech církevních, především kulturních. Tak došlo v těchto zemích v druhé polovici XVIII. století k radikálním změnám bohosloveckého studia. Již od počátku XVIII. století pocítovala se potřeba nové úpravy studijního řádu bohosloveckého, za tím účelem ustanovil císař Karel VI. již r. 1712 zvláštní studijní komisi s hrabětem Schaffgotschem v čele. Tato komise neprovedla očekávané nápravy a proto r. 1746 zřízena nová komise, která za vedení lékaře van Sviетtena vypracovala nový studijní řád universitní. Základní ideou nového plánu bylo omezení universitní autonomie a zavedení státního dozoru. Ustanovení studijní ředitelové, jimž jsou podřízeni děkani i celé sbory fakult, tito ředitelové mají předsedati při zkouškách a rigirosech a mají censurovat učebnice a these, dozírat na profesory i posluchače podle sobě dané instrukce. Císařským nařízením ze 25. VI. 1752 zaveden tento nový řád pro theologické fakulty. V tomto plánu rozdělují se posluchači bohosloví ve dvě hlavní skupiny podle svého nadání; nadanější jsou tak zvaní *theologi speculativi* a méně nadaní jsou *theologi morales*. Studium bohoslovecké speculativních bohoslovců po ukončení filosofie a jednoročním přípravném kursu má trvati 4 roky a přednášejí se *theologie scholastická spekulativní* (*de Deo, Incarnatione, gratia, virtutibus theologicis*) a *dogmatika praktická* (*de actibus humanis, Sacramentis, Jure et justitia*), *theologia polemika*, církevní právo, církevní dějiny, Písmo sv., *patristika*, hebrejšтина, řečtina a východní jazyky, nauka o obřadech a řečnictví. Studium bohoslovců morálních trvati mělo dva roky a přednášela se jim: morální *theologie* s *kasuistikou*, polemika, patrologie, Písmo sv. Nového zákona, posvátné řečnictví. Císařský výnos ze 31. XII. 1753 ustanovoval, aby určitá obročі se propůjčovala pouze těm, kteří vykonali bohoslovecká studia nebo aspoň zkoušky na některé universitě dědičných zemí; řeholní představení vyzváni, aby aspoň některé kleriky posílali na universitu. Roku 1759 dvorní dekrét ustanovoval vedle profesorů Jesuitů pro dogmatiku i profesory z řádu dominikánského a augustiniány, aby tím byl uveden také směr augustinsko-thomistický. (Odtud bohoslovci augustiniáni, thomisti a molinisti. V Praze ustanoveni augustinián Kosmas Schmalfluss a dominikán Norbert Göpfert.) V roce 1760 dekretem ze 12. XII. na místo *eloquentiae profanae* zavedena *eloquentia sacra*.

14. Tato reforma theologických studií neuspokojila ani profesorů ani posluchačů ani církevní vrchnosti, a bylo nutno opět ji pozměnit. Nová

úprava stala se nutnou r. 1773 zrušením řádu jesuitského. Dekrétem ze 13. III. 1774 prohlášení bývalí Jesuité neschopnými pro universitní úřad a místo nich povoláni za profesory kněží světští nebo někteří jiní řeholníci. Současně přikročeno k nové úpravě studijního plánu. Byl přijat návrh Štěpána Rautenstraucha (1734—1785), benediktinského opata v Broumově v Čechách, vyznamenaného zlatou medailí císařskou za dílo *Prolegomena in jus ecclesiasticum* z r. 1769, a od 23. III. 1774 studijního ředitele pražské bohoslovecké fakulty. Nový plán bohosloveckého studia Rautenstrauchův schválen císařovnou 3. X. 1774. V tomto plánu stanovena doba studií bohosloveckých na 5 let a zrušen rozdíl mezi bohoslovci spekulativními a méně nadanými morálními. Jako řádné předměty zavedeny pro první rok dějiny církevní a hebrejščina Starého zákona, pro druhý rok hermeneutika obojího zákona, řečtina Nového zákona, patristika a dějiny theologické literatury; pro třetí rok: morálka a část dogmatiky; pro čtvrtý rok druhá část dogmatiky a církevní právo na fakultě právnické; pro 5. rok: polemika, praktická morálka a pastorálka. Nový plán postupně zaváděn od r. 1774. Dvorní dekrét ze 7. 9. 1779 připojoval k předmětům prvního ročníku theologickou encyklopedii. Zkoušky podrženy semestrální. Uprázdňená místa obsazoval císař cestou konkursní zkoušky nebo povoláním profesora z jiné bohoslovecké fakulty neb ústavu. Počet profesorů řádných bohoslovecké fakulty vzrostl na 9. Pastorálka měla se přednášeti jazykem mateřským a proto ustanovení pro ni 2 profesori při bohoslovecké fakultě v Praze. Dvorní studijní komise 8. II. 1775 vydala k učebnému řádu tomuto obšírnou instrukci pro zástupce jednotlivých disciplin.

Také tomuto plánu výtýkána nedostatečnost a malá praktičnost, nekatolický duch, přeplnění vedlejšími předměty na úkor hlavních a odstranění latiny z některých oborů.

K dalším radikálním změnám v bohosloveckém studiu došlo za císaře Josefa II. Dvorním dekretem ze 30. III. 1783 zrušeny všechny semináře a theologické ústavy vyučovací a zavedeny tak zvané generální semináře a to v celém imperiu 4 hlavní semináře (Vídeň, Pešť, Pavia, Lovaň) a 8 vedlejších generálních seminářů (Praha, Olomouc, Štýrský Hradec, Innomostí, Freiburg, Bratislava, Lvov). V sídlech diecézních ponechány tak zvané kněžské domy (*Priesterhäuser*) ke praktickému jednoročnímu vyškolení absolventů bohoslovců. Doba studijní stanovena z počátku na 5 let theorie a 1 rok praxe (*praxisté*) brzo však již 16. VI. 1785 omezena na 4 roky theorie a roku 1788 dokonce na 3 leta. Také počet stolic klesl na 6, neboť některé stolice spojeny (Nový a Starý zákon, generální a speciální dogmatika), patrologie přidělena církevním dějinám a polemika dogmatice. Profesorům předepsány učebnice (20. I. 1783) a diktování zakázáno (4. XI. 1786), a biskupům odňato právo dozoru nad bohosloveckou fakultou a bohoslovci, ponecháno jim právo navštěviti veřejné přednášky dle dvorního dekrétu ze 26. 9. 1786. Stolice se obsazovaly

veřejným konkursem dle otázek stanovených studijní komisí a biskupovi ponecháno jenom votum, pokud šlo o pravověrnost a mravní zachovalost kandidátovu.

Podle josefínského studijního plánu byly tyto předměty: v I. ročníku církevní dějiny s patrologií a s přehledem theologické literatury a biblické studium; v II. roč. dogmatika s polemikou a mravouka; ve III. roč. pastorálka a církevní právo (na fakultě právnické). Každý profesor má na konci roku uvést dějiny literatury svého oboru a profesor pastýřského bohosloví mimo to přehled veškeré theologické encyklopedie. IV. roč. v semináři čili v kněžském domě byl určen praktickým cvičením v duchovní správě, v katechetice a v katechisování na normálních školách. Dekrét z 1. X. 1787 pro kněžský dům v Litoměřicích připomíná biskupovi, aby v kněžském domě pěstovala se důkladná zbožnost a potlačováno bylo veškeré pobožnůstkářství, vštěpován byl pojem pravé ctnosti a přístup veškeré mnišské askesi byl na vždy znemožněn. Za představené a profesory ustanovení vládou zpravidla mužové vládního smýšlení osvícenského. V seminářích a ve výchově duchovenstva zavládly necírkevní zásady, na což si biskupové stěžují.

Na stížnost arcibiskupa olomouckého odpověděl císař r. 1781 resolucí, ve které dovoluje chovancům četbu protestantských biblí a jansenistických spisů a zároveň nařizuje, aby bula *In Coena Domini* z rituálu byla vypuštěna a o bule *Unigenitus* zachovávalo bylo přísné mlčení.

15. Po smrti císaře Josefa opět změněna studijní výchova duchovenstva. Kabinetním listem Leopolda II. z 20. V. 1790 zrušeny generální semináře a výuka a výchova duchovenstva navracena opět biskupům a řešitelným představeným. Čtvrtý rok praktický pojat znovu do vlastního studia fakultního, takže nový plán studií bohosloveckých má opět 4 ročníky. Zároveň 4. X. 1790 zrušena instituce studijních ředitelů a fakultám navracena jejich autonomie a biskupům znovu přiznán dozor nad výchovou. Podle tohoto plánu, který v podstatě se udržel až do r. 1850, přednášelo se: v I. roč. církevní dějiny a patrologie (10 hodin týdně), hebrejšтина, biblická archeologie, úvod do St. zákona a semitské dialekty (8 hodin); v II. roč. řečtina, úvod do Nov. zákona, biblická exegese a hermeneutika (9 hodin), církevní právo (5 hodin na právnické fakultě); v III. roce soukromé právo církevní (5 hod.) a dogmatika (10 hod.); ve IV. roč. morálka (10 hod.), pastorálka (5 hod.) s katechetikou (3 hod.). Dogmatika, právo a dějiny přednášely se latinsky, ostatní předměty německy. Praktické výstupy katechetické na normálních školách trvají i nyní od 26. XI. 1789.

V první polovici XIX. století tento studijní plán byl doplňován a opravován. R. 1804 morálka přeložena do 3 roku, dogmatika omezena na 9 hodin a právo na 5 hodin; hebrejšтина a řečtina měla se probírat jen ve hlavních rysech, „slabší talenty“ mohli býti od zkoušky z nich di-

spensování; vyšší exegese a semitské dialekty prohlášeny závazné jen pro doktorandy. Dvorním dekretem z 16. VII. 1808 zavedeno studium národního hospodářství, které se mělo poslouchati na fakultě filosofické.

Obsazování stolic dělo se cestou konkursu, otázky stanovila studijní dvorní komise a diecéšní biskup dával svědectví o pravověrnosti a mravnosti kandidátově. V těchto letech při jednotlivých seminářích ustanovování vedle ředitele i spirituál nebo vícerektor nebo ekonom; při fakultách theologických r. 1811 zavedena instituce adjunktů a 14. II. 1817 vydala pro ně dvorní studijní komise zvláštní podrobnou instrukci.

Císař Ferdinand 5. III. 1836 vyžádal si od biskupů a theologických fakult návrhy na změnu studijního plánu bohosloveckého. V návrzích objevila se přirozeně velká rozmanitost, žádný nemohl býti akceptován, proto 11. XII. 1841 bylo vydáno císařské rozhodnutí o směrnicích bohosloveckého studia: Výchova seminární a výuka theologická na fakultě budtež v úzkém spojení, theoretická výuka náleží fakultě, hlubší studium budiž na zvláštních ústavech; dějiny theologické literatury mohou se vynechati, přednáší se encyklopedický úvod do studia bohosloveckého, dogmatika generální oddělí se od dogmatiky speciální.

V následujících letech podali nové návrhy studijního plánu theologického Zenner, prof. vídeňské fakulty Josef Scheiner a Jan Häusle, které ovšem pro bouřlivou dobu nemohly býti provedeny. Podle návrhu Scheinerova mělo býti 7 stolic řádných a 4 mimořádné, měla býti zavedena instituce soukromých docentů a asistentů, volba profesorů měla se díti podle návrhu fakulty, výroční zkoušky měly býti nahrazeny zkouškami odbornými na konci studia. Posluchači bohosloví měli žíti 3 roky jako stipendisté mimo seminář a teprve ve 4. roce měli žíti v semináři biskupském. Biskupská konference r. 1849 nepřistoupila na tento plán a biskupové podali svůj návrh úpravy bohosloveckého studia, který v podstatě byl přijat vládou a dosud trvá.

16. Revoluční rok 1848 přinesl i církvi větší volnost a jistou svobodu. Císařský patent ze dne 4. III. 1849 (Ř. z. čís. 151) § 2. ustanovuje: „Každá zákonem uznaná církev má právo samostatně řídití a spravovati své záležitosti; zůstává v držení a v užívání ústavů, nadací a fondů určených pro její účely kultové, vyučovací a dobročinné.”

Na základě tohoto právního stavu mohla církev učiniti návrhy pro studijní řád svého duchovenstva. Učinilo to shromáždění rakouských biskupů ve Vídni v dubnu 1849.

Návrh biskupů předložen ministerstvu kultu a vyučování, které jej zásadně přijalo, rozlišujíc universitní fakulty theologické od bohosloveckých ústavů seminárních a řeholních. Z jedné strany má přestati odloučení theologických fakult od církevní autority, z druhé strany má býti zachován všeobecný státní vliv, zejména při ustanovování profesorů. Podobný kompromis má býti zachováván při udílení theologických dokto-

rátů. Císařským nařízením z 23. IV. 1850 přijaty tyto návrhy biskupské k provedení a stanoveny zásady o bohosloveckém studiu v Rakousku vůbec. Prováděcí ministerské nařízení k tomuto císařskému nařízení vyšlo 30. června 1850, ř. z. čís. 319, uvádějíc doslovně studijní plán, navržený biskupskou konferencí z r. 1849; když pak podle císařského rozhodnutí z 29. IX. 1850 vydalo ministerstvo kultu a vyučování dne 1. 10. 1850 ř. z. čís. 370 všeobecný řád studijní na universitách, doplněn studijní řád bohoslovecký výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 16. IX. 1851 ř. z. čís. 216 ve smyslu § 73. všeobecného řádu studijního.

Podle těchto zákonitých disposic byly závaznými předměty bohosloveckého studia: hebrejšтина, biblické studium St. a N. zákona, všeobecně církevní dějiny a patrologie, církevní právo, dogmatika, morálka, pastoraálka, katechetika s paedagogikou. Studium semitských nářečí a vyšší exegese jest závazné jenom pro kandidáty doktorátu. Od zkoušky z hebrejštiny může biskup jednotlivé dispensovati. Vedle řádných závazných předmětů doporučeny nezávazné předměty mimořádné: křesťanská archeologie, apologetika, dějiny zjevení a dogmat, synodologie a symbolika. Biskupům je zůstaveno právo stanoviti pořad přednášek závazných. Každý kandidát doktorátu před promoci skládá do rukou biskupových tridentské vyznání víry; pro rigiroso jmenuje biskup polovic členů komise z doktorů bohosloví; každý profesor neb docent bohosloví musí od diecesního biskupa obdržeti kanonickou missi a může jí býti zbaven. Jest věcí vlády kandidáty, kteří obdrželi od biskupa kanonickou missi, jmenovati docenty a profesory bohosloveckých fakult a tito profesori jsou pak povinni zastávati svůj úřad podle nařízení akademických zákonů. Obsazování uprázdněných stolic bohosloví mělo se díti zpravidla cestou konkursní zkoušky. Řádných stolic má býti nejméně 6, vládě však jest ponecháno rozmnožení těchto stolic. Studium bohoslovecké stanovené na 4 roky nebo 8 semestrů.

17. Dne 18. VIII. 1855 uzavřen konkordát se Sv. Stolicí, jehož článek VI. a XVII. týkají se náboženského vyučování a studia bohosloveckého. Zde potvrzuje se právo biskupů na výchovu náboženskou a přiznává vliv na jmenování profesorů bohosloví, právo udržovati biskupské semináře ve smyslu Tridentina, biskupové budou plně a svobodně řídit a spravovati tyto semináře podle zásad církevních zákonů.

V důsledku konkordátu konali rakouští biskupové poradu o bohosloveckém studiu r. 1856, aby stanovili jednotný program bohosloveckého studia seminárního a na provinciálních koncilech jej provedli. Usnesení Episkopátu prohlásilo nařízení ministerstva kultu a vyučování 29. III. 1858 ř. z. čís. 50.

Podle této úpravy studium bohoslovecké trvá 4 roky a vyučují nejméně 4 profesori. V I. roč.: obecná část dogmatiky, úvod do Písma sv., výklad Písma sv. St. zákona a hebrejšтина; v II. roč.: dogmatika speciální,

exegese N. zákona a studium novozákonní; ve III. roč.: církevní dějiny a mravouka; ve IV. roč.: pastýřské bohosloví s liturgikou a duchovní řečnictví, církevní právo, katechetika s paedagogikou. Jiné předměty se pouze doporučují. Vyučovací řečí jest zpravidla latina. Biskupům ponecháno právo i tam, kde jest zřízena bohoslovecká fakulta, zaříditi si vedle ní diecéšní bohoslovecký ústav, avšak vláda očekává, že biskup použije pro bohosloveckou výchovu svých alumnů profesorů fakulty a pro ten případ se mu přiznává větší vliv při jmenování profesorů fakulty.

Tyto dispozice v zásadě zůstávají až do poslední doby.

Podle přání biskupské porady z r. 1856 jednal o výchově duchovenstva provinciální koncil pražský v r. 1860 a ustanovuje v titulu I. cap. 9 n. 3 obdobné zásady 4letého studia bohosloveckého.

Po zrušení konkordátu rakouskou vládou, zákon ze dne 7. V. 1874 v § 30. slíbil úpravu bohosloveckého studia zvláštním zákonem, kterýž však dosud vydán nebyl¹⁾; tudíž předcházející zákony, doplněné v pozdějších letech několika ministerskými nařízeními, zůstávají i na dále v platnosti.

Pro vývoj studijního plánu bohosloveckého v bývalém Rakousku jest významné usnesení rakouského Episkopátu ze dne 13. XI. 1901. Přeje si zavedení mimořádných předmětů a stolic, zejména: křesťanskou sociologii, křesťanskou archeologii, církevní umění, theologickou encyklopedii, srovnávací vědu náboženskou, etiku pokud není přednášena při křesťanské filosofii. Přeje si dále podvojně obsazení stolic pro hlavní předměty, zavedení repetitorů. Doba studia má sice zůstat jako dosud 4 leta, rovněž tak system ročníkový, avšak dogmatika má býti rozšířena na 4 semestry. Pro vědeckou výchovu alumnů nadanějších mají býti zavedeny vědecké semináře. Místo zkoušek semestrálních mají býti zavedené zkoušky odborné.

Tato usnesení biskupské konference rakouské byla publikována a zásadně přijata výnosem bývalého ministerstva kultu a vyučování ze dne 21. března 1902, čís. 35.944. Provedení těchto návrhů většinou uvázlo v bývalém Rakousku.

18. Na základě uvedených zákonů a usnesení biskupských konferencí postupně zaváděny nové přednášky a rozmnožovány stolice bohoslovecké a studijní řády o přijímání posluchačů, o zkouškách a rigorech upravovány ministerskými předpisy. Tak přednášky o katechetice a metodice s praktickými cvičeními na škole normální zavedené v době Josefa II. trvají dále a výnos ministerstva z 26. 8. 1872, čís. 10.119 přiřazuje sboru profesorskému remunерованého docenta katechetiky a paedagogiky. R. 1851 nařízením ministerským ze 16. ledna zřízena docentura církev-

¹⁾ Ustanovení, jimiž se upravují zevnitřní právní poměry církve katolické, odd. III. § 30., jenž zní: „Jak mají býti zařízeny fakulty katolicko-theologické, ustanoví se zvláštním zákonem. Týmž způsobem se ustanoví, pokud stát předepíše v příčině kandidátů stavu duchovního zvláštní způsob vzdělávání.“

ního práva při fakultách theologických a r. 1871 stala se řádnou stolicí. R. 1855 zavedena stolice pro apologetiku. Výnosem ministerským z 22. XII. 1865 zavedena na některých fakultách (v Praze, Lvově) druhá stolice pro pastorálku s vyučovacím jazykem zemským.

Když papež Lev XIII. dne 24. VIII. 1879 vydal památnou encykliku „Aeterni Patris“ o křesťanské filosofii thomistické, zaváděny v semináři a na fakultách přednášky o filosofii křesťanské. V Brně již od roku 1875 konal přednášky o křesťanské filosofii profesor Pospíšil a r. 1899 zřízena stolice filosofie. V Litoměřicích přednášela se filosofie od r. 1890 a r. 1904 zřízena stolice filosofie a fundamentální theologie. V Hradci Králové a v Budějovicích zavedeny přednášky o filosofii r. 1881. Na české bohoslovecké fakultě v Praze zřízena stolice fundamentálky a filosofie r. 1897.

Vyučování hluchoněmých na přání vlády zavedeno v některých seminářích jako v Hradci Králové již 8. II. 1845, v Čes. Budějovicích od r. 1892.

Křesťanská sociologie zavedena na pražské fakultě obligátně od r. 1897, v Hradci Králové r. 1899, v Brně r. 1906.

Rovněž přednášky o křesťanském umění zavedeny v Budějovicích od r. 1891, v Brně od r. 1880, v Praze od r. 1923 na fakultě.

Přednášky o semitských nářečích zavedeny na theologických fakultách a od r. 1903 také na ústavech diecézních na př. v Hradci Král.

Zvláštní docentura dogmatiky zavedena od r. 1908 v Brně.

Výnosem bývalého ministerstva kultu a vyučování ze dne 6. IX. 1895, čís. 1717, ze 20. III. 1909, č. 8538 a ze dne 16. III. 1914, č. 8639 upravena nostrifikace diplomů doktorských, získaných na některé papežské univerzitě v Římě.

Nařízením ministerstva kultu a vyučování ze dne 26. XII. 1909, čís. 46.689 zavedeny odborné zkoušky místo semestrálních na katolických bohosloveckých fakultách.

Nařízením ministerstva kultu a vyučování ze dne 12. XII. 1909 upraveno připuštění absolventů reálných gymnasií k řádnému studiu bohosloví.

Vynesením ministerstva ze dne 16. X. 1905, čís. 30.277 schváleny stanovy vědeckého semináře české bohoslovecké fakulty v Praze.

Ministerským nařízením z 8. IV. 1903, čís. 97 ř. z. zaveden nový řád rigorosní na místě starého ze 15. I. 1894.

19. V II. polovici XIX. století podle přání decretu tridentského o seminářích byly také zavedeny u nás malé semináře ve formě konviktů, jejichž chovanci studovali na státních místních gymnasiích.

V Praze kardinál Schwarzenberg hlavně z nadace arcibiskupa Chlumčanského pro gymnasisty založil chlapecký konvikt arcibiskupský pro výchovu jiných ke studiu bohosloveckému. V diecési litoměřické založen malý seminář r. 1851, později se soukromým gymnasiem s právem veřej-

nosti a koncem století zařízen studentský konvikt v Mladé Boleslavi. Rovněž v Brně v r. 1853 založen malý seminář, jenž dosud trvá. V téže době zřízen malý seminář v Čes. Budějovicích, soukromé gymnasium s malým seminářem německým v Doupově a konvikt Boromeum v Hradci Králové. Arcidiecése olomoucká má svůj malý seminář se soukromým gymnasiem v Kroměříži.

20. Česká fakulta bohoslovecká v Praze otevřena teprve r. 1891¹⁾. Při rozdělení starobylé university Karlo-Ferdinandovy na universitu českou a německou r. 1882 nedošlo ihned k zřízení dvojí fakulty bohoslovecké pro odpor kancléře kardinála Schwarzenberga, který z církevních důvodů si přál, aby fakulta bohoslovecká buď byla samostatnou aneb byla přidělena oběma universitám. Teprve za kancléře Schönborna došlo k rozdělení fakulty bohoslovecké nejvyšším rozhodnutím ze dne 9. června 1891 a rozhodnutím z 28. IX. 1891 provedeno systemisování 7 řádných stolic a docentury pro katechetiku a paedagogiku.

17. II. 1892 čís. 98 vypracovala a předložila ke schválení česká fakulta bohoslovecká podle zákona ze dne 27. IV. 1873 čís. 63 ř. z. svůj nový jednací řád profesorského sboru, který byl schválen min. výnosem z 24. III. 1892 čís. 5820. Dne 8. XII. 1891 usnesl se akademický senát české university, aby v komisi biblioteční fakulta theologická byla zastoupena 2 členy a sice: jedním pro theoretickou bohovědu čili pro dogmatiku, biblické studium a dějiny, druhým pro praktickou bohovědu, t. j. pro mravouku, pastorálku a církevní právo.

Pražský arcibiskup od té doby jest kancléřem obojí bohoslovecké fakulty v Praze, a podle výn. býv. ministerstva ze 31. I. 1906 čís. 44.467 má právo určiti si místokancléře jako zástupce při doktorských promociích bohosloveckých.

Po usnesení rakouského Episkopátu ze dne 13. XI. 1901 a po zavedení nového rigorosního řádu z r. 1903 i po zavedení zkoušek odborných r. 1909 pracováno dále na zdokonalení bohosloveckého studia. Podle rigorosního řádu ustanovuje kancléř ordinariátní komisaře 2 pro každé rigorosum; na žádost české fakulty bohoslovecké z r. 1904 rozhodl kancléř 27. IX. 1905 čís. 2585, aby při každém rigorosu jedním ordinariátním komisařem byl člen fakulty per turnum a druhým jiný, zpravidla doktor bohosloví, mimo sbor profesorský, kterého jmenuje kancléř v dohodě s profesorským sborem fakulty; podle téhož výnosu doktorandus skládá vyznání víry před promocí do rukou kancléře nebo generálního vikáře, nebo jsou-li tito zaneprázdněni, do rukou děkana fakulty.

Profesorský sbor české fakulty, 19. IV. 1902 čís. 256 žádal u ministerstva od r. 1903—4 postupné zavádění přednášek ve smyslu požadavku

¹⁾ O rozdělení fakulty theologické nic nebylo ustanoveno ani zákonem ani resolucí. Fakulta zůstala při universitě německé. R. 1883/4 čeští theologové nechtěli skládat při imatrikulaci slib po německu, proto delegován ku přijímání slibu děkan fakulty. Srv. Goll J., Rozdělení Pražské university, str. 62—63.

biskupské konference z r. 1901 o patrologii, morální filosofii neboli etice, o církevním umění, o křesťanské archeologii, o theologické encyklopedii, o sronávací vědě náboženské a o zřízení vědeckého semináře. Vědecký seminář pro theologickou fakultu povolen a jeho stanovy schváleny min. výn. ze 16. 10. 1905 čís. 30.277.

Na žádost biskupského komitě ze 24. II. 1904 a na dotaz ministetrstva ze dne 29. VIII. 1905 čís. 29825 o zavedení přednášek ze speciální dogmatiky a o novém učebním řádu zkoušek odborných navrhuje bohoslovecká fakulta česká 26. I. 1906 čís. 180, aby dogmatika zvláštní přednášela se ve II. roce po 9 hodin týdně, a ve III. ročníku byly 2 hodiny týdenní dogmatiky spekulativní o vybraných důležitých předmětech pozitivní a spekulativní dogmatiky, kteréžto 2hodinové kolegium bude konati za přiměřenou remuneraci buď profesor dogmatiky nebo jiný zvláštní docent. Tento požadavek obnovuje Episkopát opět r. 1906, fakulta r. 1907, a v Československé republice opětně jak biskupové, tak fakulty. Další návrhy podala fakulta ministerstvu zejména r. 1907 dne 27. VI. čís. 211, kde žádá zavedení semináře starozákonního a veniam legendi pro docenta semitských nářečí; 27. X 1913 čís. 37 podala fakulta ministetrstvu návrh, aby byla zřízena zvláštní samostatná stolice pro scholastickou filosofii, a od filosofie byla oddělena řádná stolice fundamentální theologie, spojená s dějinami dogmat a patrologii; táž fakulta 17. VI. 1914 navrhuje zřízení 2 stolic samostatných a sice: všeobecných církevních dějin a patrologii, a církevních dějin českých s církevním uměním, zároveň navrhuje změnu instituce adjunktů a žádá, aby nadaným mladým kněžím bylo umožněno studium na slavných bohosloveckých akademiích v zahraničí.

Z těchto nových návrhů jen velmi málo bylo provedeno v době bývalého Rakouska a desiderata bohosloveckých fakult přešla do naší Československé republiky. Mezitím vydán kodex kan. práva, určující také zásady bohosloveckého studia. Proto nyní uvedu tyto zásady.

III, Theologická výchova podle Kodexu kanonického práva.

(V této části brán zřetel k pramenům a literatuře následující: Codex juris canonici. S předmluvou kardinála Petra Gasparriho. — Sv. Karla Boromejského Institutiones ad universum seminarii regimen pertinentes, Mediolani 1884. — Encykliky a listy papežů a Kongregací římských: Lva XIII.: Aeterni Patris z 4. VIII. 1879; Etsi Nos ze 15. II. 1882; Saepe numero z 18. III. 1883; Plane quidem z 20. V. 1885; Iam pridem z 6. I. 1886; Quod multum z 22. VIII. 1886; Paternae z 18. IX. 1899; Fin dal principio z 8. XII. 1902. — Pia X.: E supremi apostolatus z 4. X. 1903; Acerbo nimis z 15. IV. 1905; Quoniam in re biblica z 27. III. 1906; Pieni d'animo z 28. VII. 1906; Pascendi z 8. IX. 1907; Sapienti consilio z 20. VI. 1908; Vineae electa z 7. V. 1909; Sacrorum antistitem z 1. IX. 1910; Doctoris Angelici z 29. VI. 1914. — Benedikta XV.: Ad beatissimi z 1. IX. 1914; Sacrae theologiae z 3. XII. 1914; Non multo post z 31. XII. 1914; Motu proprio z 1. V. 1917 a z 15. X. 1917 o zřízení Kongregace a ústavu pro Východní církve; Motu proprio ze 4. XI. 1915 o zřízení nové kongregace De Seminariis; Epistola ad P. Marchetti z 10. XI. 1919 o přednáškách křesť. mystiky na universitě Řehořově; Spiritus Paraclitus z 15. IX. 1920; Quod Nobis z 25. IX. 1920; Saepe Nobis z 30. XI. 1921 Československým biskupům. — Pia XI.: Motu proprio Ad musicae sacrae z 22. XI. 1922; M. pr. ze 14. IX. 1922. O sloučení ústavu orientálního a biblického; Ep. Officiorum omnium z 1. VIII. 1922 de Seminariis et de studiis clericorum; Orbem catholicum z 29. VI. 1923 o katechisování; Studiorum ducem z 29. VI. 1923 o sv. Tomáši Aquin.; Ep. z 20. X. 1924 o latině na Řehořově universitě; M. pr. z 11. XII. 1925 o ústavu křesťanské archeologie. — S. C. Officii: List Recentissime z 28. VI. 1907 a Cum in Codice z 22. III. 1918. — S. C. Consistorialis: Decretum z 28. VI. 1927, a z 31. X. 1918; S. C. Concilii: dotazník z 31. V. 1920 a z 24. VI. 1924; S. C. Seminářů a studií universitních: Dekret ze 7. III. 1916; Ordinamento dei Seminari z r. 1920; Dekret z 2. II. 1924 o podávání zpráv o stavu seminářů; Reskript z 31. III. 1927 Pražskému arcibiskupovi.)

21. Nový Kodex pojednává o seminářích v knize III. (de rebus), v části IV. (de magisterio ecclesiastico), v titulu XXI., nadepsaném „De Seminariis“ a sice od kánonu 1352 do 1371. Přihlíží k zákonodárství sněmu tridentského, k ustanovením sv. Karla Bor., k encyklikám papežů Lva XIII. a Pia X., má na zřeteli celou církev katolickou.

Uvedený titulus XXI. pojednává o vlastním studiu bohovědném a přípravném pouze v kán. 1364, 1365 a 1366, ostatní mají na zřeteli ustanovení, řízení a mravní výchovu seminářů. Za to ovšem o dalším studiu bohovědném a jeho účincích se jedná v jiných částech kodexu, zejména v kán. 129, 130, 131, 448, 1380, 996, 997, 1376, 1377, 256, 1406, 1378, 399, 1598, 1589, 2017, 2018, 434, 396, 367, 590, 591, k nimž také nutno přihlížeti.

Duch a cíl zákoníku je obsažen jednak v encyklikách posledních tří papežů, jednak v rozhodnutích a ustanoveních římských posv. kongregací, zejména — v našem případě — kongregace Studií a seminářů. Uvedu proto v této části obsah kodexu a zároveň přičiním poznámky podle dosavadních úředních rozhodnutí.

Vizme obsah ustanovení uvedených kánonů nového zákoníku a srovnáme s předcházejícím vývojem bohovědného vzdělání. Kán. 1352 stanoví základní princip církevní výchovy za dozoru církevního¹⁾.

Kán. 1353 vybízí kněze a zejména faráře, aby dbali o kněžský dorost a pěstovali povolání ke kněžství; zní: „Kněží, především faráři, ať pečují o to, aby hochy, kteří dávají na jevo známky duchovního povolání, se zvláštní péčí chránili před nákazou světa, zaučovali je ve zbožnosti, vedli je k prvnímu studiu a pěstovali v nich zárodek božského povolání.”

Souvislost tohoto kánonu s kázní církevní předešlých století a s nařízeními Tridentina jest patrna podle výše uvedeného vývoje (Srv. č. 8. str. 19.) V poslední době obsah tohoto kánonu nabyl velikého významu, neboť všude jeví se nedostatek kněžského dorostu ke škodě církve i národa²⁾. Proto Sv. Otec Pius XI. ve svém listě „Officiorum omnium” ze dne 1. VIII. 1922 „De Seminariis et de studiis clericorum”, adresovaném kardinálu Bisletimu, přpomínaje slova Kristova (Mat. IX., 37, 38) „Mensis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam”, a citovaný kánon 1353, žádá, aby byl zachováván, a aby biskupové zřídili „Opus vocationum ecclesiasticarum”, čili dílo povolání kněžských. A na základě tohoto papežského listu vydaný dotazník kongregací Seminářů k biskupům obsahuje v čl. VII. otázku 41: „Zdali Ordinář „Opus vocationum ecclesiasticarum”, instituerit vel curet ut quam primum instituat?” Ve všech národech také Opus vocationum v té neb oné formě bylo již zřízeno a těší se podpoře finanční i duchovní nejen kněžstva, nýbrž i laiků. V Římě dekretem kardinála vikáře ze dne 29. VI. 1921 bylo zřízeno Opus vocationum ecclesiasticarum pro římskou diecí ve formě zbožného bratrstva o dvou sekcích, kněžské a laické; obdařeno hojnými odpustky, mezi nimi i odpustkem 300 dní na modlitbu střelnou: „Pane, sešli sv. kněze své církvi” (24. V.

¹⁾ Viz str. 1. Srv. O. P. „Přítomnost a budoucnost našich vysokých škol” str. 11: „Říká se, že je kněží nedostatek, zvláště českých. Tato poslední okolnost by mohla způsobiti škody velmi citelné.”

1921.). Dílo toto jest pod zvláštní ochranou P. Marie a Bož. Srdce Ježíšova. Zvláště houževnatě provádí se toto dílo ve Francii, majíc své středisko v Toulouse a zvláštní časopis „Le Recrutement Sacerdotal”. Po příkladu francouzském také v Belgii utvořil se spolek na podporu duchovních povolání kněžských a žurnalistikou jest vřele doporučován. V Německu pocítili rovněž nutnost budití povolání duchovní a kardinál Faulhaber v pastýřském listě postním v r. 1923 slavnostně prohlásil, že „otázka kněžského dorostu a seminářů jest věcí veškerého katolického lidu”; na 100 aktivních kněží světských potřebují přibližně 20 bohoslovců, kterýžto počet jen v některých diecésích jest dosažen. V Rakousku rovněž pro buzení kněžských povolání založili spolek pod ochranou a titulem „Dílo sv. Kanisia”. V Anglii zařídil kardinál Bourne probatický seminář pro pozdní povolání v domě sv. Augustina ve Walworthu; kdo se cítí nakloněným ke stavu duchovnímu, tráví čas mimo své úřední zaměstnání v tomto domě jeden nebo i dva roky, aby poznal, má-li pravé povolání ke kněžství. Potom buď se vrátí do světa, nebo vstoupí do kněžského semináře. V krátké době vyšlo z tohoto domu 50 kandidátů kněžství, a mnozí jiní upevnili v něm své náboženské přesvědčení. V Itálii XIV. sjezd katolíků v září t. r. ve Florencii slavnostně slibuje „modlití se a pracovati, aby se ne nedostávalo dělníků, na vinici Páně!” U nás již papež Benedikt XV. v listě „Saepe Nobis” vybízí: „(kněží) shledávají-li u hocha své farnosti nějaké známky povolání ke kněžství, ať je co nejpečlivěji připravují.” Brzo na to ustavil se r. 1922 podpůrný spolek pod jménem „Halěř sv. Vojtěcha” (Praha II., Klášter Emauzy), který za dozoru nej důstojnějšího Episkopátu sbírá příspěvky a podporuje jinochy, šíří apoštolát modlitby za povolání kněžské a udílí informace, jak budití ve věřících zájem o povolání kněžské. Tento spolek vydal zvláštní modlitbu o dobrých kněze, obdařenou odpustky. Podle výnosu arcibiskupské konsistoře pražské čís. 6064 ai 1925 mohou kněží binující přijmouti stipendium za druhou mši sv., odevzdají-li je celé účelu Halěře sv. Vojtěcha; zároveň se ukládá farnímu duchovenstvu, aby 4krát do roka, vždy v neděli po květembrových dnech, vykonalo kostelní sbírku ve prospěch téhož spolku. — Výsledek Operis vocationum ecclesiasticarum ve všech národech se již objevuje. Při tom nesmí se zapomínati na can. 971.: „není dovoleno nikoho jakýmkoliv způsobem a z jakýchkoli důvodů nutiti ke stavu duchovnímu, aneb někoho kanonicky schopného od stavu duchovního odvracet.”

23. Kán. 1354. má tři §, v nichž žádá:

1. aby každá diecése měla malý seminář nebo kolej, 2. aby byl vedle malého semináře studentského seminář vlastní pro bohoslovce studující filosofii a theologii, 3. aby biskup, — nemá-li diecése vlastního semináře řádně vypraveného — poslal chovance do jiných seminářů interdiecésních neb zemských nebo i jiných.

Kánon 1354. „§ 1. Každá diecése měj na vhodném místě, od biskupa vyvoleném, svůj seminář nebo kolej, v němž by se vzdělával pro stav duchovní určitý počet jinochů podle prostředků a rozlohy diecése.

§2. Jest se starati o to, zejména ve větších diecésích, aby byly zřízeny semináře dva, t. j. malý pro vzdělání jinochů ve středoškolském humanitním vzdělání, a velký pro chovance studující filosofii a theologii.

§ 3. Jestliže někde nemůže býti zřízen diecéšní seminář aneb nelze ve stávajícím semináři opatřiti příslušné vzdělání, zejména v naukách filosofických a theologických, ať pošle biskup chovance své do cizího semináře, jestliže mezidiecéšní nebo zemský seminář apoštolskou autoritou není zřízen.”

Tento § opakuje v nové formě dekrét tridentský o seminářích. Rozeznává ústavy středoškolské, které nazývá buď malými semináři (*seminarium minus*) podle terminologie tridentské, nebo kolejemi (*collegium*) podle terminologie, obvyklé v zemích románských a v oblasti anglické. Od těchto ústavů středoškol. odlišuje kánon ústavy vyšší pro vlastní studium filosoficko-theologické, které nazývá velkými semináři (*seminarium maius*), opět ve smyslu dekrétu tridentského, nerozlišuje zde mezi pouhým seminářem a fakultou bohosloveckou. Kánon dále žádá, aby — pokud možno — každá diecése měla obojí zmíněný seminář, a kde by toho nebylo, mohou býti zřízeny semináře pro několik diecésí společně (*seminaria interdioecesana*) nebo pro celou zemi nebo krajinu (*seminaria regionalia*; slovo *regionale* jest vzato z poměrů hlavně italských a odpovídá našemu pojmu zemský). Není-li pro diecési zřízen aneb nefunguje-li správně seminář diecéšní ani mezidiecéšní, má biskup volnost a právo poslati své chovance do kteréhokoliv cizího semináře, správně zřízeného.

Ve smyslu tohoto kánonu obsahuje formulář kongregace Seminářů, výše zmíněný, otázku první: „Zdali má diecése svůj vlastní seminář, kdy a jakým právem založený, zdali rozděleny velký a malý, aneb zdali aspoň jest řádně postaráno o to, aby zvláště byli vychováváni mladší a starší chovanci podle kázně, vlastní každému věku.”

U nás malé semináře nebo aspoň konvikty pro výchovu jinochů, majících v úmyslu věnovati se stavu kněžskému, byly založeny v polovici minulého století ve všech diecésích. List Benedikta XV. „*Saepe Nobis*” opětně žádá naše biskupy: „. . . postarejte se, aby nebylo ve vašem národě diecése, která by neměla svého semináře, kde pak jest, hleďte, aby byl zařízen podle kánonu nového zákoníku. Jestliže však malá rozloha nebo chudoba některé diecése nepřipouští možnost tohoto ústavu, bude dlužno zachovávatí předpis kánonu 1354 § 3. o mezidiecéšních seminářích.” V důsledku těchto pokynů byl v pražské diecési místo dosavadního konviktu zřízen malý seminář se soukromým gymnasiem s právem

veřejnosti pod správou Jesuitů v Praze Bubenči, kterýžto malý seminář zatím plní úkol malého semináře mezidiecésního. Velké semináře mají u nás všechny diecése, jak jinde se zmiňujeme. V posledních letech uvažováno o účelnosti dalšího vydržování diecésních seminářů velkých při nepatrném počtu chovanců*), avšak biskupská konference v lednu 1926 rozhodla se pro zachování jejich; toto rozhodnutí potvrdila Sv. Stolica listem uveřejněným v Ord. listě pražské arcidiecése r. 1926 str. 45, žádajíc znovu důrazně zavedení 5. roku studií filosoficko-theologických.

Formulář kongregace Seminářů táže se ve 2. otázce také: Jaká jest budova seminární, kolik může pojmuti chovanců, zda-li odpovídá požadavkům pro kázeň a zdraví chovanců? — S dobrým svědomím může nyní odpověděti k těmto otázkám pražský metropolita, postarav se o nové budovy jak malého tak velikého semináře.

Kánon 1355 jedná o vydržování seminářů a zní takto: „Pro zařízení semináře a pro vydržování chovanců, není-li vlastních příjmů, může biskup: 1. naříditi farářům a jiným správcům kostelů i vyňatých, aby v jistých dobách vykonali sbírku v kostele k tomu účelu; 2. naříditi ve své diecési příspěvek nebo taxu; 3. nestačí-li toto, přiřknouti semináři některá obročí prostá.“ Zřejmě i tento kánon jest opakováním ustanovení Tridentsina o vydržování seminářů.

Formulář Kongregace v otázce 4—7. táže se na poměry v této věci.

Kánon 1356. blíže určuje, komu a jaký příspěvek neb taxu jest ukládati pro vydržování semináře.

U nás vydržování seminářů jest res mixta, vedle církevních úřadů rozhodují o ní úřady státní. Mimo to v některých diecésích jest diecésním Ordinářem zavedena kostelní sbírka ve prospěch seminářů, a někde i duchovenstvu předepsána biskupem seminární taxa.

*) Dr. O. P(lacht) ve spise „Přítomnost a budoucnost našich vysokých škol“ str. 47. napsal: „Jako veliká nerovnoměrnost a konec konců i zbytečnost v oboru vysokých škol uvádějí se čtyři theologické fakulty katolické. Na všech těchto fakultách studovalo v r. 1923/24 celkem 150 posluchačů. Pro tento nepatrný počet posluchačů je provoz jejich, který podle rozpočtu na r. 1925 vyžaduje nákladu asi 1½ milionu Kč, velmi ne hospodárný a bylo by je lze bez větších nesnází spojit v Olomouci ve fakultu jedinou . . . byla by prý tím také rozřešena ožehavá otázka odluky theologických fakult od universit.“ Tohoto passusu užila hned německá bohoslovecká fakulta a v memorandu ze dne 2. VII. 1925 č. 180 žádá, aby všichni němečtí bohoslovci studovali na německé fakultě z důvodů národnostních a nikoliv v diecésních učilištích národnostně utrakvistických. Rovněž téhož využívá Haring v citov. spise str. 46. zřejmě proti Československé republice, když píše: „Die Regierung (in der tschechoslovakischen Republik) wollte die momentan geringe Hörerzahl benutzen, um eine Reduktion etwa auf zwei Zentralanstalten, Prag, Olmütz, oder gar eine Anstalt (Olmütz) vorzunehmen.“ Tamže Haring také tvrdí, že v Československu ještě je 4letý kurs bohoslovecký „mit Ausnahme von Leitmeritz.“

24. Kánon 1357. svěřuje vrchní řízení a dohled na semináře diecésním biskupům. Zní: „§1. Biskupovi přísluší rozhodovati o veškerých i jednotlivých věcech, které se zdají nutnými a vhodnými pro řádnou správu, vedení a prospěch diecésního semináře, a pečovati o to, aby věrně byly zachovávány, se zachováním předpisů, které pro jednotlivé případy dala Sv. Stolica.

§2. Obzvláště budiž snahou biskupovou často osobně navštěvovati seminář a vytrvale bdíti nad vzděláním ať literárním a vědeckým, ať církevním, jehož se chovancům dostává, a nabýti úplnější vědomosti o povaze, zbožnosti, povolání a prospěchu chovanců, zejména u příležitosti posvátných svěcení kněžských.

§3. Každý seminář měl vlastní stanovy, schválené biskupem, jimiž dostalo by se poučení, co jest konati a co zachovávat, jak těm, kteří v semináři se vzdělávají jako naděje církve, tak těm, kteří jsou zaměstnáni při jejich výchově.

4. Semináře mezidiecésní nebo zemské ve své veškeré správě a vedení spravují se zásadami danými Sv. Stolicí.”

Podle církevního zákonodárství jsou tudíž semináře a diecésní učiliště bohoslovecká věci čistě církevní, o níž rozhoduje diecésní biskup a Sv. Stolica. Tuto zásadu uznává i zákonodárství naše.¹⁾

Pro disciplinu seminární jest důležitý kánon 1358, jenž zní: „Budiž postaráno o to, aby v každém semináři byli: ředitel pro kázeň, profesori pro vyučování, ekonom pro věci hospodářské, různý od ředitele, aspoň dva řádní zpovědníci a spirituál.”

Tento kánon jest doplňován a vysvětlován jednak jinými kánony, jednak papežskými projevy a formulářem kongregace Seminářů.

Kánon 642. § 1. ždá, aby za představené nebo profesory seminářů kterýchkoli nebyli ustanovováni bývalí řeholníci. Kánon 1360. žádá: „§ 1. Při stávajícím předpisu kánonu 891²⁾ k úřadu ředitele, spirituála, zpovědníků a profesorů semináře buďtež voleni kněží vynikající nejen vědou, nýbrž i ctnostmi a opatrností, kteří mohou prospívati chovancům slovem i příkladem.

§ 2. Všichni ve vykonávání svých povinností musejí býti poslušni ředitele semináře.”

V kánonu 1361. se žádá, aby mimo řádné zpovědníky byli ustanoveni i mimořádní zpovědníci, k nimž chovanci mají volný přístup kdykoliv, ať zpovědníci tito bydlí v semináři nebo mimo seminář, a nesmějí zpovědníci býti tázáni, jednali-li se o propuštění chovance nebo o připuštění k ordinaci.

Kán. 1367. a násl. týkají se života seminárního, a sice duchovních úkonů chovanců, exempce semináře z jurisdikce farářovy, vycházek a pro-

¹⁾ Rozhodnutí nejv. správního soudu z 31. X. 1883 č. 2497.

²⁾ Kánon 891 zakazuje představeným seminářů zpovídati vlastní chovance.

puštění chovanců. Zvláštní zmínky jest hoden §2. kánonu 1369. „předpisující alumnům „leges verae et christianae urbanitatis” a „quandam in conversando comitatem.”

Týž § vyžaduje, aby bylo dbáno v semináři zdravotních předpisů.

Dekretem kongregace Konsistorní ze dne 30. IV. 1918 zakazuje se chovancům semináře návštěva laických universit; rovněž seminárními italskými předpisy nedovoluje se chovancům četba časopisů, aby nebyli ve studiích zdržováni.

List Benedikta XV. Saepe Nobis připomíná slova Lva XIII. z encykliky Quod multum: „Postarejte se, aby pro vyučování věd a nauk byli ustanoveni vybraní mužové, v nichž jest spojena přesnost vědy s bezúhonností mravní, abyste ve věci tak závažné s nejlepším právem mohli se na ně spolehnouti. Za ředitele kázně, za spirituály, volte muže opatrností, rozvahou a životem nad jiné doporučené.”

25. V kánonu 1366. udávají se pokyny pro volbu profesorů:

„§ 1. K úřadu profesorskému pro nauky filosofické, theologické a právnické buďtež podle úsudku biskupova a poradců seminárních především voleni ceteris paribus ti, kteří dosáhli doktorátu na universitě nebo na fakultě uznané Sv. Stolicí . . . § 3. jest pečovati o to, aby byli zvláštní profesori alespoň pro Písmo sv., pro dogmatiku, morálku a církevní dějiny.”

Listem Pia XI. „Bibliorum scientiam” ze dne 27. IV. 1924 ustanovují se požadavky vědecké pro profesora biblických věd. (Acta Ap. Sedis 1924 str. 180—182). Profesori filosofie a dogmatiky měli by dříve vykonati studia na dvouletém filosofickém nebo theologickém kursu Magisterii při Řehořově universitě nebo při Angeliku v Římě; profesor biblických věd má míti absolutorium z Biblického ústavu v Římě; profesor archeologie a dějin církevních měl by se vzdělávati také na Archeologic-kém ústavě v Římě. O těchto speciálních ústavěch jinde více se zmiňují.

Kán. 1362. má na mysli propůjčování stipendií chovancům seminářů. Kán. 1363. stanoví podmínky přijímání chovanců do seminářů.

26. Zvláště významný jest § 1.: „Do semináře nebudtež od Ordinária přijímáni leč zákonití synové, jejichž povaha a vůle činí naději, že úspěšně a trvale budou sloužiti církevní službě.” Tento předpis týká se již malých seminářů, a častěji byl ze Říma zdůrazněn. Pius X. psal biskupům italským v listě Pieni d'animo: „Semináře buďtež úzkostlivě vedeny vlastním duchem a zůstaňtež výlučně určeny pro přípravu jinochů ku vznešenému poslání kněží Kristových a nikoli ke světské kariéře.” A posvátný sbor Konsistorní r. 1912 žádá: „Nebudtež nikdy přijímáni do seminářů ani do prvních tříd studijních jinochové, kteří zjevně prohlašují, že se nechtí státi kněžími, ale budiž žádáno aspoň, aby projevovali začáteční příchyllost ke stavu duchovnímu.” A Pius XI. v listě Officiorum omnium znova připomíná: „To budiž nám největší starostí a to za každou cenu musí se provésti, co naši předchůdci Lev XIII. a Pius X. častěji

nařídili, totiž, aby seminářů nebylo užíváno než k tomu, k čemu byly založeny, pro řádnou výchovu posvátných služebníků božích. Proto v nich nesmí býti místa pro hochy nebo jinochy, kteří nemají žádné náklonnosti ke stavu kněžskému, neboť společnost takových kleriků nad míru škodí." Důvodem tu již jest, že slučování chovanců nepovoláných a povolaných ke stavu duchovnímu stane se vždy osudným těmto posledním, a jak zkušenost ukázala, jest příčinou ztráty mnohého povolání.

Z téhož hlediska žádají okružní listy papežské zvláštní bdělost o prázdninách. Již Lev XIII. psal: Nebudiž dovolováno chovancům choditi domů podle libosti", a radí „Ut comparetur alumnis rusticationis domus ad feriandum." Zmíněná kongregace Konsistorní si přeje, aby každý seminář měl své prázdninové sídlo, aby chovanci pobýli u svých příbuzných asi 14 dní a vrátili se zase na toto prázdninové sídlo seminářské.

Ve smyslu těchto přání mají na př. římské národní koleje bohoslovecké vesměs svá prázdninová sídla mimo Řím.

27. Kán 1359. žádá dva sbory (coetus) pro semináře, totiž disciplinární a ekonomický, z nichž každý se skládá ze dvou kněží, zvolených od biskupa po vyslechnutí kapitoly, avšak nemohou býti voleni generální vikář, ředitel, ekonom, řádní zpovědníci semináře a domácí biskupovi. Ve věcech závažnějších jest biskup povinen vyžádati si radu těchto dvou kněží. Jejich funkce trvá 6 let a mohou znovu býti voleni¹⁾.

Podle tohoto kánonu jest povinen biskup se souhlasem kapitoly zvoliti dva poradce pro seminární kázeň a dva pro hospodářskou správu seminární.

Výjimku od tohoto pravidla učinil papež Benedikt XV. 23. XII. 1921 pro kněze Sulpiciány, je-li jim svěřena od biskupa správa semináře. Papež chválí dosavadní činnost společnosti kněží a Sancto Sulpitio a dovoluje, aby tato společnost bez zvláštního povolení Sv. Stolicе na žádost místních Ordinářů směla přijímati správu seminářů a tyto semináře bez účasti poradců, žádané posvátnými kánony, mohla a směla dovoleně a svobodně spravovati jak ve věcech duchovních tak v záležitostech hospodářských.

Formulář kongregace Seminářů ve smyslu uvedených norem obsahuje otázky: Jaká jest budova seminární, kolik chovanců může pojmuti a odpovídá-li předpisům kázeňským a zdravotním? (Ot. 2.)

Zdali jest prázdninové sídlo, a zdali tam chovanci aspoň větší díl velkých prázdnin ztráví. (Ot. 3.) Kdo jest ředitelem semináře, jakých vlastností a jakého věku? (Ot. 8.). Zdali jest spirituál, který žije v semináři a není zaneprázdněn žádným jiným úřadem? (Ot. 10.). Zdali mimo spirituála jsou jiní zpovědníci řádní i mimořádní? (Ot. 10.). Zdali při volbě profesorů zachovávají se uvedené kánony? (Ot. 11.). Zdali pro

¹⁾ Tyto dva sbory se předpisují pro semináře diecéšní, nikoliv pro mezidiecéšní nebo zemské, kdež rozhodují zvláštní stanovy a rada zúčastněných biskupů.

fesor biblické vědy nabyt speciální správné výchovy v biblické vědě, a vyniká-li pevnou jak filosofickou tak theologickou vědou? (Ot. 12.) O prefektu studií (Ot. 13.) a o ekonomu (Ot. 14.), o poradcích (Ot. 15.) o počtu alumnů (Ot. 17.). Zdaž chovanci externí (Ot. 18.). Jsou-li v semináři cizí chovanci a zdali vlastní v cizích seminářích (Ot. 19.). Zdali služebnictvo nebo řeholnice obývají v semináři v části úplně odloučené (Ot. 20.). O duchovním životě seminaristů (Ot. 21.). Zdali má seminář řádné stanovy a zachovávají-li se (Ot. 22.). Zdali se zachovávají pravidla slušnosti a zdravotnická (Ot. 23.). Zdali nepovstalo žádné pohoršení (Ot. 24.). Zdali byl někdo propuštěn a proč (Ot. 25.). Zdali jest chovancům zakázáno čísti knihy a deníky, které i když neškodné, přece je mohou od studií odváděti (Ot. 26.). Kde tráví chovanci prázdniny (Ot. 27.). Zdali jest chovancům zakázáno navštěvovati laické university (Ot. 28.). Slouží-li chovanci na vojně, jak jest o to postaráno, aby v té době zbožně žili (Ot. 29.). Zdali chovanci propuštění z vojenské služby nepřipouštějí se k posvátným svěcením leč po náležité a zralé zkoušce (Ot. 29.). Zdali Ordinarius často navštěvuje seminář a bdí, aby všichni představení řádně plnili své povinnosti (Ot. 39.).

28. Teprve kánon 1364. jedná o studiu a sice středoškolském, připravném pro studium filosoficko-theologické, a zní takto: „V nižších školách semináře

1⁰. Hlavní místo mějž nauka náboženská, která budiž velmi pečlivě vykládána způsobem vhodným pro věk a nadání jedinců.

2⁰. Chovanci nechtě si osvojí řádně řeči, zejména latinu a mateřštinu.

3⁰. V ostatních předmětech budiž dáno takové vzdělání, jaké se požaduje od všeobecné kultury a duchovního stavu v zemích, kde chovanci mají vykonávati posvátnou službu¹⁾.”

V Itálii, k níž zajisté i kodex nejvíce přihlíží, studium humanistické středoškolské konalo se na 6tiletém gymnasiu, jehož doplňkem bylo 3leté lyceum. Školský system v Itálii byl úplně změněn reformou ministra vyučování Gentile r. 1923. Touto reformou přibližuje se střední školství

¹⁾ Kánon nazývá tato studia „Scholae inferiores seminarii”; nechtěje jmenovati školu, ježto v různých zemích je různý system a pojmenování studia středoškolského; kánon výslovně uvádí z předmětů jen náboženství, latinu a mateřštinu, ostatní předměty a vzdělání realistické ponecháváje místním poměrům. Nechtějice zde uváděti školské systémy státní různých národů, poznamenáváme pouze toto: vedle státních středních škol zavedeny jsou všude soukromé školy střední žilí koleje s právem veřejnosti nebo i bez něho a malé semináře. Doba studií a osnova těchto kolejí není všude stejná, nejčastěji trvá 6 let.

italské střeoevropskému našemu systému, zavádí po obecné školní docházce tříletou scuola complementare, rovnající se naší škole občanské, pak učitelský ústav (istituto magistrale) 7letý pro výchovu učitelstva škol obecných, pak ženské lyceum (Liceo femminile) 3leté po nižší škole střední; dále reálné gymnasium nižší 4leté (istituto tecnico) s vyšším vědeckým lyceem 4letým (liceo scientifico), nebo s vyšší reálkou (istituto tecnico); konečně klasické gymnasium 5leté se 3letým klasickým lyceem. Vedle škol státních jsou přípustny školy soukromé všech druhů. Ve všech typech těchto škol státních vyučuje se povinně latině. Ke studiu vysokoškolskému opravňuje jen státní zkouška (esame di stato) čili naše zkouška maturitní, kterou však žáci neskládají před svými profesory, nýbrž před zvláštní státní komisí mimoškolní.

V Rakousku provedena letos zákonem reforma střední školy. Škola občanská se zrušuje, zavádí se jednotný typ čtyřtřídní školy hlavní, připravující i do praktického života i pro vyšší studium středoškolské. Po hlavní škole vyšší škola střední se rozčleňuje ve tři typy: klasické gymnasium humanistické s latinou a řečtinou, a reálka s matematikou a přírodovědou, reálné gymnasium vyšší s latinou a matematikou. K těmto 3 typům přistupuje nový, ve severských krajích a v Německu již osvědčený „Dělnická škola střední“. Na škole hlavní studium řeči klasických i moderních jest nepovinné. Vyučování náboženství je na všech typech povinné a celá metoda má nábožensko-mravní směr. Absolventi všech typů mají přístup ke všem vysokým školám.

V Československu počátkem školního roku 1927—28 zavádí se rovněž nová úprava středoškolského studijního řádu, v mnohém se přibližující reformě rakouské.

Vyhovujíc pronášeným stezkům, ministerstvo školství a národní osvěty učinilo opatření, aby počínajíc školním rokem 1927/28 bylo vyučování postupně upraveno podle nových přehledů hodin, které se vztahují zatím jen ke školám s vyučovacím jazykem československým v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Podstatné stránky nové úpravy jsou tyto: 1. Celkový počet hodin se snižuje, takže odpolední vyučování se omezuje na jeden den v týdnu a na školách osmitřídních toliko na 2 třídy. 2. Počátek vyučování řečtině na gymnasiích a obdobně počátek vyučování francouzštině na reálných gymnasiích se posunuje do V. třídy. 3. Počet hodin určených pro klasické jazyky se snižuje, a to zejména na reformních reálných gymnasiích (z dosavadních 30 hodin na 18). 4. Vyučování deskriptivní geometrie a francouzštině se poněkud rozšiřuje. 5. Ve dvou nejvyšších třídách reformních reálných gymnasií vyhrazuje se po 4 hodinách druhému modernímu jazyku, a to buď anglickému nebo italskému: nebo některému z jazyků slovanských.

Podle uvedených směrnic upravené nové učebné osnovy 4 typů středních škol československých jsou:

I. Gymnasium:

Náboženství I-2, II-2, III-2, IV-1, V-1, celkem 8 hod.;
Čeština I-4, II-4, III-4, IV-4, V-3, VI-3, VII-3, VIII-3, celkem 38 hod.;
Němčina I-4, II-4, III-4, IV-4, V-3, VI-3, VII-3, VIII-3, celkem 27 hod.;
Latina I-6, II-6, III-6, IV-6, V-4, VI-5, VII-4, VIII-5, celkem 42 hod.;
Řečtina V-6, VI-6, VII-6, VIII-6, celkem 24 hod.;
Dějepis II-2, III-2, IV-2, V-3, VI-3, VII-3, VIII- (se zeměpisem) 3, celkem 18 hod.;
Zeměpis I-2, II-2, III-2, IV-2, V-1, VI-1, VII-1, celkem 11 hod.;
Matematika I-4, II-3, III-3, IV-3, V-3, VI-3, VII-3, VIII-3, celkem 25 hod.;
Přírodopis I-2, II-2, IV (s chemií) 2, V-2, VI-2, VII-2, VIII-2, celkem 13 hod.;
Chemie V-2, VI-2, celkem 5 hod.; Fysika III-3, IV-2, VII-3, VIII-4, celkem 12 hod.;
Filosof. proped. VII-2, VIII-2, celkem 4 hod.; Kreslení I-3, II-3, III-2, IV-2, celkem 10 hod.; Krasopis I-1, celkem 1 hod.;
Tělocvik I-2, II-2, III-2, IV-2, V-2, VI-2, VII-2, VIII-2, celkem 16 hod.

Počet týdenních hodin na gymnasiích podle této úpravy jest: I 30, II 30, III 30, IV 30, V 30, VI 30, VII 32, VIII 32, celkem 244 hodin.

II. Reálné gymnasium:

Náboženství I-2, II-2, III-2, IV-1, V-1, celkem 8 hod.;
Čeština I-4, II-4, III-4, IV-4, V-3, VI-3, VII-3, VIII-3, celkem 28 hod.;
Němčina I-4, II-4, III-4, IV-4, V-3, VI-3, VII-3, VIII-2, celkem 27 hod.;
Francouz. V-6, VI-4, VII-4, VIII-4, celkem 18 hod.;
Latina I-6, II-6, III-6, IV-6, V-4, VI-5, VII-4, VIII-5, celkem 42 hodin;
Dějepis II-2, III-2, IV-2, V-3, VI-3, VII-3, VIII (se zeměpisem) 3, celkem 18 hod.;
Zeměpis I-2, II-2, III-2, IV-2, V-1, VI-1, VII-1, celkem 11 hodin;
Matematika I-4, II-3, III-3, IV-3, V-3, VI-3, VII-3, VIII-3, celkem 25 hodin;
Přírodopis I-2, II-2, IV (s chemií) 2, V-2, VI-2, VII-2, VIII-2, celkem 13 hod.;
Chemie V-2, VI-2, celkem 5 hodin;
Fysika III-3, IV-2, VII-3, VIII-4, celkem 12 hodin;

Deskr. geom. VI-2, VII-2, VIII-2, celkem 6 hodin; Filosof. proped. VII-2, VIII-2, celkem 4 hodiny; Kreslení I-3, II-3, III-2, IV-2, celkem 10 hodin;

Krasopis I-1, celkem 1 hod.;

Tělocvik I-2, II-2, III-2, IV-2, V-2, VI-2, VII-2, VIII-2, celkem 16 hodin;

Počet týdenních hodin na reálných gymnasiích podle této úpravy jest: I 30, II 30, III 30, IV 30, V 30, VI 30, VII 32, VIII 32, celkem 244 hod.

III. Reformní reálné gymnasium:

Náboženství I-2, II-2, III-2, IV-1, V-1, celkem 8 hodin;

Čeština I-6, II-4, III-4, IV-3, V-3, VI-3, VII-3, VIII-3, celkem 29 hod.;

Němčina I-5, II-3, III-3, IV-3, V-3, VI-3, VII-3, VIII-2, celkem 25 hod.;

Francouz. II-4, III-4, IV-4, V-4, VI-4, VII-3, VIII-3, celkem 26 hodin;

Angl. nebo ital. nebo jaz. slov. VII-4, VIII-4, celkem 8 hodin;

Latina V-5, VI-5, VII-4, VIII-4, celkem 18 hodin;

Dějepis I-2, II-2, III-2, IV-3, V-2, VI-2, VII-2, VIII (se zeměpisem) 3, celkem 18 hod.;

Zeměpis I-2, II-2, III-2, IV-2, V-1, VI-1, VII-1, celkem 11 hodin;

Matematika I-4, II-3, III-3, IV-4, V-3, VI-3, VII-3, VIII-3, celkem 26 hodin;

Přírodopis I-2, II-2, V-2, VI-2, VII-2, VIII-2, celkem 12 hodin;

Chemie IV-3, V-2, VI-2, celkem 7 hodin; Fysika III-3, IV-2, VII-3, VIII-4, celkem 12 hodin; Deskr. geom. II-2, III-2, IV-3, V-2, VI-3, celkem 12 hodin;

Filosof. proped. VII-2, VIII-2, celkem 4 hodiny; Kreslení I-4, II-4, III-3, IV-2, celkem 13 hodin; Krasopis I-1, celkem 1 hodina;

Tělocvik I-2, II-2, III-2, IV-2, V-2, VI-2, VII-2, VIII-2, celkem 16 hodin.

Počet týd. hodin na reformních reálných gymnasiích podle této úpravy jest: I 30, II 30, III 30, IV 32, V 30, VI 30, VII 32, VIII 32, celkem 246 h.

IV. Reálka:

Náboženství I-2, II-2, III-2, IV-1, V-1, celkem 8 hodin;

Čeština I-6, II-4, III-4, IV-3, V-4, VI-3, VII-4, celkem 28 hodin;

Němčina I-5, II-3, III-3, IV-3, V-3, VI-3, VII-2, celkem 22 hodin;

Francouz. II-4, III-4, IV-4, V-3, VI-3, VII-3, celkem 21 hodin;

Dějepis I-2, II-2, III-2, IV-3, V-3, VI-2, VII (se zeměpisem) 3, celkem 17 hod.;

Zeměpis I-2, II-2, III-2, IV-2, V-1, VI-1, celkem 10 hodin;
Matematika I-4, II-3, III-3, IV-4, V-4, VI-4, VII-5, celkem 27 hodin.
Přírodopis I-2, II-2, V-2, VI-3, VII-3, celkem 12 hodin;
Chemie IV (s přírodopisem) 3, V-3, VI-2, celkem 8 hodin;
Fysika III-3, IV-2, VI-4, VII-4, celkem 13 hodin; Deskr. geom. II-2, III-2, IV-3, V-3, VI-3, VII-2, celkem 15 hod.; Filosof. proped. VII-2, celkem 2 hod.;
Kreslení I-4, II-4, III-3, IV-2, V-3, VI-2, VII-2, celkem 20 hodin;
Krasopis I-1, celkem 1 hodina;
Tělocvik I-2, II-2, III-2, IV-2, V-2, VI-2, VII-2, celkem 14 hodin.

Počet týd. hodin na reálkách podle této úpravy jest: I 30, II 30, III 30, IV 32, V 32, VI 32, VII 32, celkem 218 hodin.

V těchto nových osnovách náboženství a latina jsou zredukovány na minimum, ačkoliv bohoslovecká fakulta česká v té příčině podala ministerstvu své dobrozdání, žádajíc více hodin latiny a náboženství.

Se zřetelem k novým těmto osnovám upraven i řád studijní pro bohoslovecké fakulty a dle toho zavedeny některé doplňující nové přednášky na fakultách i ústavěch bohosloveckých.

Kodex zdůrazňuje vedle náboženské nauky řádnou znalost latiny a mateřštiny, nepředpisuje však metody ani rozsahu, nemluví o řečtině ani jiných řečech. Pokud se týče náboženství, žádá S/C. C. r. 1912 pro Itálii, aby se náboženství učilo „per unam in hebdomada horam” a sice v prvních 3 třídách tradatur Veteris ac Novi Testamenti historia. Ordinamento posv. kongregace Studií z r. 1920 pro Itálii ničeho neustanovuje o náboženské výuce, za to však praví: v 3 ročníku může se začít vyučovati řečtině a francouzštině. Micheletti (l. c. ad. 581 a 583) k tomuto kánonu podotýká: *eadem litterarum graecarum tradendarum ratio est, at diligenter curandum at asperitas illa, quam praesertim in primis linguae graecae elementis addiscendis alumni experiri solent quoad fieri potest, emolliatur. Expedit praterea ut aliquam ex usitatoribus nostrae aetatis linguas clerici edoceantur*¹⁾.”

Pius XI. v citovaném listu *Officiorum omnium* velice zdůrazňuje studium latinské řeči na střední škole, *quam linguam scientia et usu habere perceptam, non tam humanitatis et litterarum, quam religionis interest*” a uvádí toho důvody. Dotazník kongregace Seminární v otázce 30.: Kolik

¹⁾ Pro četbu latinskou doporučuje již Pius IX. vedle klasiků pohanských i spisovatele křesťanské. Kongregace Seminářů v *Ordinamento* (str. 21.) doporučuje „la collezione dei prosatori e poeti pagani e christiani, che si sta pubblicando in Torino dalla benemerita Libreria editrice internazionale ad uso dei ginnasi e dei licei.

let, jakou metodou, při jakých textech konají se studia humanitní? Zdali mimo řeči latinskou, řeckou a mateřštinu také jiné nauky se přednášejí a které, zdali jest postaráno o to, aby začátečníci důkladně si osvojili latinský jazyk podle požadavků kánonu 1364 § 2. a listu Pia XI.? (Ot. 30.). Dále táže se: zdali jsou učebny s nutnými přístroji pro studium přírodopisu a fysiky (Ot. 36.).

Tudíž dotazník předpokládá na přípravném kursu středoškolském vedle latiny a mateřštiny studium řečtiny a přírodních věd.

29. Nejdůležitější pro náš účel jest kánon 1365., jenž zní: „§ 1. Chovanci ať se věnují aspoň plná dvě léta rozumové filosofii s příbuznými naukami. § 2. Theologický kurs trvej aspoň plná 4 léta a obsahuj mimo dogmatickou a morální teologii zvláště studium Písem svatých, církevního dějepisu, kanonického práva, liturgie, posv. řečnictví a církevního zpěvu.

§ 3. Konány buďte také přednášky o pastorální bohovědě s praktickými cvičeními, zejména o způsobu vyučování dětí i jiných katechismu, slyšení zpovědi, navštěvovati nemocné, bdíti u umírajících.”

Tento kánon rozeznává po nižším studiu vyšší kurs filosofický jako přípravu a podmínku sine qua non vlastního studia bohosloveckého. Kurs filosofický má trvati nejméně 2 roky s příbuznými naukami a kurs theologický aspoň plné 4 roky. Totéž stále zdůrazňují a všude vyžadují papežské listy a dekréty kongregace Seminářské. Benedikt XV. píše československým biskupům: „Jest nutno, aby chovanci po 2 roky navštěvovali přednášky scholastické filosofie a při tomto studiu věrně se drželi Tomáše Aqu., potom aby se zabývali po 4 roky a podle téhož vůdce posvátnou bohovědou a příbuznými naukami, jak jest nařízeno kánodem 1365.” Pius XI. v listě *Officiorum* rovněž žádá, aby ustanovení kánonu 1365 se zachovávalo *sancte inviolateque*, aby chovanci po ukončení humanitního studia *minimum biennio diligentissime in Philosophiae studio versentur*, aby tak nabyli vhodné přípravy pro studium theologie. Kongregace Seminářů v dekrétu k pražskému arcibiskupovi ze dne 31. III. 1927 čís. 147 opětně žádá: *Praelectionibus de theologia praemittantur praelectiones de universa Philosophia Scholastica, saltem per biennium (can. 1365 § 1.), post expletum litterarum cursum. Quod si rerum adiuncta non sinunt ut huic praecepto fiat satis omni ex parte, oportet ut saltem in postremo anno cursus qui dicitur praeparatorius, praelectiones habeantur de Philosophia Scholastica ita distributae et ordinatae, ut una cum iis, quae habentur in anno ad huius scientiae studium specialiter assignato, universam pertractent philosophiam, et alumni plenam de hac re et pro temporibus aptam doctrinam assequantur.*”

V dotazníku pak čteme: Zda-li filosofický kurs se koná podle kánonu 1365 § 1., kterých knih se užívá? Kterou řečí a jakou metodou se přednáší scholastická filosofie? Jaký je prospěch chovanců? (Ot. 31.)

Uváděný kurs filosofický v Itálii se koná zpravidla na 3letém lyceu; citované Ordinamento praví k tomuto §: „Filosofický kurs nebo lyceální v seminářích italských zahrnuje mimo vyššího katechismu a apologetiky (předepsané posv. kongregací Konsistoriální r. 1912) racionální filosofii s jinými naukami, literaturu a dějiny občanské, a nesmí trvati méně než 3 roky. Racionální filosofie má tyto části: logiku, obecnou metafysiku, kosmologii, psychologii přirozenou, etiku s přirozeným právem; jiné nauky jsou zejména matematika, fysika, přírodopis; literatura obsahuje latinu, řečtinu a italštinu.“ Táž kongregace Seminární předpisuje dále: v prvním roce se bude přednášeti logika a obecná metafysika, v II. kosmologie a psychologie, v III. theodicea a etika, a nevynechá se historie filosofie. Budiž přednášeno latinsky; ale tím se nezakazuje, aby profesor po latinském výkladu nevyjádřil myšlenku v italštině, aby tak přispěl těm, kteří snad dobře nepochopili . . . Citovaný okružní list kongregace Konsistoriální z r. 1912 blíže určil, že katechismus a apologetika v tomto kursu per unam horam in unaquaque hebdomada tradenda est. A také dobu přednášek určuje: in singulis huius curriculi annis binae circiter quotidianae horae insumantur tum ex matutinis tum ex vespertinis . . . In unaquaque hebdomada una saltem hora pro repetitione insumatur, et bis in mense disputatio habeatur.

30. V kursu theologickém činí se jistý rozdíl předmětů, který určitěji vyznačuje Ordinamento (str. 28.). Když uvedl znění kánonu č. 1365 § 2. a 3. dodává: „K těmto předmětům se druží zpravidla jako discipliny pomocné biblická řečtina, hebrejština, patristika, archeologie, posv. umění.“ Pak praví: „Dogmatika, morálka, Písmo sv., kanonické právo, církevní dějiny považují se za předměty hlavní, ostatní jsou sekundární a doplňující (complementari) . . . Základní traktáty z dogmatiky, morálky, jakož i prolegomena k Písmu sv., k církevním dějinám a kanonickému právu třeba položit do prvního roku kursu . . . Ovšem nemůže se žádati, aby se všechny vyjmenované předměty přednášely ve všech seminářích. Rovněž třeba upozorniti, že tyto uvedené nauky ve 4 letech nemohou se probrati leč elementárně.“ Nebo, jak se vyjádřil papež Lev XIII. v enc. *Depuis le jour*“ v těchto naukách klerus v seminářích obdrží první zasvěcení a má povinnost pokračovati v jich studiu po celý svůj další život.“ Ordinamento žádá také ve smyslu papežských listů přednášky o sociologii a ascetice s mystikou, přičleňuje je pak k morálce; píšeť (str. 33.): „Professor morálky kdykoliv se naskytne příležitost, uveď na paměť základní pojmy sociologie, jak předpisuje Lev XIII. Klerikové ke konci svého vzdělání buďtež poučeni o tom, co se týká křesťanské sociologie a profesor neopomeň připomenouti a vyvrátiti ničivé teorie komunistické.

Doplňkem morálky jest asceticko-mystická bohověda, nepostrádatelná pro vedení duší.”

O studiu mystické bohovědy, která již na mnohých ústavech bohosloveckých se přednáší, vyslovil se papež Benedikt XV. v listě ze dne 10. XI. 1919 k profesoru ascetiky na Řehořově universitě v Římě Marchettimu takto: „Suole in fatti accadere che, non esistendo la trattazione di tal genere di studi negli ordinari corsi di Teologia dommatica e Morale, il giovane clero mentre si nutre di svariate sacre discipline, rimanga poi digiuno dei veri principii della vita spirituale, il cui sano e arduo discernimento gli e indispensabile per la propria perfezione e per il successo di quel sacro ministero a cui e chiamato da Dio.”

Micheletti (l. c. ar. 619) píše: „ascetico mystica theologia, D. Thoma duce, tradatur semel saltem in hebdomada in tribus postremis curriculum theologici annis, et quidem a praeceptore vitae spiritualis peritissimo, qui ex practica diuturnaue directionis animarum consuetudine tradenda perbelle dignoscat. — Per ascetico mysticam theologiam spiritualis moderatio ac propterea spirituum (quam dicunt) discretio obtineri valet, per quam videlicet, supernae gratiae vias cognoscere licet, quas quidem nec moralis, nec pastoralis theologiae praeceptores, nec moderator spiritus, nec confessores in domibus docere possunt. Idque vero idoneo pastori tum quoad animas sibi concredatis omnino necessarium est.”

§ 3. kánonu 1365 jest nejnovějšími výnosy římskými doplněn a zdůrazněn. Pius XI. v listě *Officiorum* píše o studiu pastýřského bohosloví: „Plurimum tribuet huic disciplinae, qua quidem proximae animarum quaeritur salus . . .” Kánon spojuje zde s vyučováním pastýřským praktická cvičení, a to zejména o zastávání úřadu zpovědnického u zdravých i nemocných a o vyučování náboženství u dětí i dospělých. Úřad katechetský vyzdvižen zvlášť v době poslední spolu s úřadem kazatelským. O poměru obou píše již Pius X. r. 1905 v *Enc. Acerbo nimis*: Daleko snáze jest naléztí výmluvného řečníka než katechistu všestranně schopného.” R. 1920 posv. kongregace Koncilu zaslala italským Ordinářům dotazník o vyučování katechetickém a o úřadě kazatelském; 24. VI. 1924 zaslala táž kongregace podobný dotazník i jiným Ordinářům. Pius XI. v *enc. Studiorum* duceť z 29. VI. 1923 a v *Motu proprio Orbem catholicum* z téhož dne zdůrazňuje katechetické vyučování a ustanovuje při posv. kongregaci Koncilu zvláštní úřad pro vedení katechetické akce v celé církvi (*Officium actioni catechisticae in universa Ecclesia moderandae*.) V důsledku velikého ocenění katechetického vyučování žádá posv. kongregace Seminářů listem z 8. IX. 1926 všechny Ordináře, aby katechetika v seminářích byla horlivě pěstována (*catechetica disciplina in sacris seminariis impense excolenda*).

V našich krajinách těmto požadavkům jest již dávno vyhověno zřízením řádných stolic pro pastýřské bohosloví a honorovaných docentur pro katechetiku.

Nejnovější papežské encykliky o missiích a vzkvétající missijní hnutí v naší době vyžádaly si aspoň na některých bohosloveckých učilištích zavedení řádných přednášek o missionologii; tak stalo se již při Urbanově universitě v Římě, ve Francii a v Německu, a od letošního roku také při katolické universitě v Lovani v Belgii.

Mocné hnutí unionistické posledních let vedlo také ke zřízení zvláštních řádných stolic a přednášek o unionismu a orthodoxní theologii a liturgii staroslovanské, na př. na universitě Karlově v Praze, na fakultě bohoslovecké Cyrilo-metodějské v Olomouci, na theologické fakultě v Lublani a od r. 1925 při universitě v Lovani v Belgii.

V poslední době budí zájem katolíků také srovnávací věda náboženská, již používali nekatolíci k šíření náboženského indiferentismu. Proto utvořili katolíci Mezinárodní střediska studia náboženství, a pořádají náboženské ethnologické kongresy. Takový kongres r. 1922 v Tilburgu pronesl přání, aby srovnávací vědě náboženské bylo vyučováno také na katolických fakultách. Tak zřízeny již zvláštní stolice srovnávací vědy náboženské při bohosloveckých katolických fakultách na př. v Olomouci, v Lublani, v Miláně, v Římě, v Lovani a jinde; v Praze zatím jest pouze soukromý docent srovnávací vědy náboženské.

31. Ke kánonu 1365. se druží nerozlučně kánon 1366., a zní takto: „§ 1. K úřadu profesorskému pro disciplíny filosofické, theologické a právní budťež po přednosti brání ceteris paribus podle úsudku biskupa a komise seminární ti, kteří nabyli doktorátu na universitě nebo fakultě uznané od Svaté Stolice, aneb — jedná-li se o řeholníky — kteří mají podobné dosvědčení od svých generálních představených.

§ 2. Profesori konejtež studia racionální filosofie a theologie a výchovu chovanců v těchto naukách podle metody, nauky a zásad Andělského Učitele a těchto se svatě držtež.”

V tomto kánonu předpisuje kodex vedle ustanovení vhodných a různých profesorů také nauku a metodu sv. Tomáše Aquinského. Bližší určení tohoto kánonu nalezneme opět v papežských listech a v dekrétech kongregace Seminární; jen na některé zde upozorňujeme. Pius X. v listu Pascendi z r. 1907 nařizuje: „Volumus probeque mandamus ut Philosophia Scholastica studiorum sacrorum fundamentum ponatur . . . Philosophiam Scholasticam . . . eam praecipue intelligimus quae a sancto Thoma Aquinate est tradita.” Papež Benedikt XV. v Motu proprio ze dne 3. XII. 1914 prohlašuje: „servatis rite praescriptionibus vel sacri Concilii studiis provehendie — imprimisque decreto „Doctoris Angelici” die 29 Junii huius anni edito de summis Thomae Aquinatis principiis in philosophia sancte tenendis deque ipsa Summa Theologica in scholis theologiae praelegenda, — vel aliis quae Sedes Apostolica praeceperit praecepturaque sit.”

A týž papež 31. XII. 1914 píše o Akademii sv. Tomáše v Římě: „... ipsius philosophiae studium ad principia et rationem Aquinatis omnino exigendum esse” . . . Tytéž směrnice filosofické a theologické metody obnovuje a zdůrazňuje Pius XI. zejména v listě *Officiorum* z roku 1922 a v encyklice „*Studiorum Ducem*” ze dne 29. VI. 1923.

K jednotlivým předmětům budiž poznamenáno ještě toto: V dogmatice žádají papežské listy, aby se užívalo metody scholastické spolu s pozitivní. O biblické exegesi praví citované *Ordinamento*: v exegesi budiž stále brán zřetel k důsledkům dogmatickým a k rozhodnutím Svaté Stolice, a za pomůcku buďte užívány výklady Sv. Otců a učitelů církevních. Cílem mravovědy má býti formace řádných zpovědníků a duchovních správců; v pastorálce má býti vše praktické a profesor pastorálky má také přednáseti o posvátném řečnictví podle zásad daných kongregací Konsistoriální dekretem ze dne 28. VI. 1917. O církevním právu se praví, aby bylo přednášeno in forma *Institutionum* a přihlíželo také k zákonodárství občanskému; předcházeti má traktát o církevním právu veřejném. V přednáškách církevních dějin nemá se zapomínati na část nadpřirozenou a filosofickou, jejímiž mistry byli sv. Augustin, Dante, Bossuet.

Velice důležitým jest předpis papeže Pia X. v encyklice *Pascendi* z 8. IX. 1907: „*Theologiae laurea nullus in posterum donetur qui praescriptum curriculum in scholastica philosophia antea non elaboraverit. Quod si donetur, inaniter donatus esto.*” K dotazu, zdali toto nařízení Pia X. jest dosud platné a závazné, odpověděla posv. kongregace Seminární 29. IV. 1927: affirmative.

32. Rovněž značnou důležitost má kánon 1380. pro studium bohoslovdy. „Kán. 1380: „Jest žádoucno, aby místní Ordináři, podle své opatrnosti, poslali duchovní, vyznamenávající se zbožností a nadáním, na školy některé university nebo fakulty od Církve založené nebo schválené, aby tam zdokonalili svá studia zejména filosofie, theologie a kanonického práva a dosáhli akademických stupňů.”

Kodex nemluví zvlášť o bohosloveckých fakultách a jejich učebním řádu, předpokládaje, že všechny fakulty bohoslovecké a vůbec i katolické fakulty světské jsou ústavy papežskými nebo aspoň od Svaté Stolice schválenými. Jenom s dovolením Apoštolské Stolice mohou fakulty nebo i semináře udělovati akademické stupně, které by měly v církvi kanonickou platnost. Jestliže bohoslovecké učiliště seminární má od Apoštolské Stolice právo udíleti akademické hodnosti theologické, jest nutno, aby *Summa* sv. Tomáše s nějakým autorem byla studována podle dekrétu kongregace Studií ze 7. března 1916. Jest přáním Sv. Stolice, aby nadanější kandidáti duchovního stavu byli posíláni na bohoslovecké studie na papežské fakulty, zejména v Římě, kdež snaží se Sv. Stolica zřizovati pro každou národnost zvláštní bohoslovecké koleje.

33. V kánonu 1406. předpisuje se vyznání víry rektoru katolické university a profesorům; praví § 1. n. 8.: „ . . . jest povinen vykonati vyznání víry před Ordinariem nebo jeho delegátem rektor university nebo fakulty; před rektorem university neb fakulty pak aneb před jeho delegátem všichni profesori na universitě neb fakultě kanonicky zřízené, na počátku každého roku školního aneb aspoň na počátku přijatého úřadu: rovněž ti, kteří po vykonaných zkouškách dostávají akademické stupně.“

Tomuto požadavku vyhovují u nás jak kandidáti doktorátu theologie, tak nově jmenovaní profesori theologie i nově připuštění docenti, skládající vyznání víry před kancléřem nebo jeho zástupcem.

34. Důsledky akademických stupňů v církevní správě uvádějí se po různu v kodexu. Podle kánonu 1378, mají doktoři právo nositi mimo *sacras functiones* prsten a doktorský biret, mimo to mají míti přednost při udělování obročí a církevních úřadů. V tomto směru jsou jim rovni také licenciáti. Zmínili jsme se již o ustanovování profesorů (kán. 1366). Pro funkce kanovnícké stanoví některé zásady kánon 399. *Ceteris paribus* za kanovníka theologa budiž po přednosti volen doktor theologie nebo práva kanonického. V kánonu 434 se žádá, aby kapitolní vikář byl doktorem nebo licenciátem theologie nebo církevního práva, aneb aspoň v těchto disciplínách *vere peritus*; podle kánonu 396. aspoň *prima dignitas in Capitulo cathedrali*, pokud možno a *ceteris paribus*, *laurea doctorali in sacra theologia* vel *jure canonico polleat*. — Doktorát nebo licenciát theologie nebo církevního práva žádá se při generálním vikáři. (kán. 367.)

Pro funkcionáře římských církevních úřadů ústředních předpisuje kodex doktorát theologie nebo práva. Pro auditory římské Roty předpisuje kánon 1590. doktorát obojího práva; rovněž advokáti, *defensores vinculi*, *promotores justitiae*, mají býti doktory práva kanonického (kán. 1589.); kancléř, advokáti a prokurátoři beatifikace kanonického práva, mimo to advokáti a prokurátoři ve Sboru obřadů mají míti také theologický doktorát nebo aspoň licenciát podle kán. 2017. 2018. Ztráta akademických stupňů a neschopnost církevních úřadů jest stanovena jako trest v kánonu 2291. n. 9° a 11°. •

35. O zkouškách před svěcením na kněžství jedná kánon 996. a 997. Kán. 996. § 1. „Kdokoliv má přijmouti svěcení ať z duchovenstva světského nebo řeholního, musí se dříve podrobiti bedlivé zkoušce o tom svěcení, které má přijmouti. §. 2. Kdož mají býti vysvěceni na kněžství, konati mají zkoušku i z jiných traktátů posv. theologie. § 3. Biskupům přísluší určit, jakou metodou, před kterými examinatory a ze kterých traktátů theologických mají kandidáti svěcení konati zkoušku.“

„Kán. 997.: § 1. Tuto zkoušku ať pro kleriky světské nebo řeholní přijímá Ordinarius místa, který světi právem vlastním aneb vydává *litteras dimissorias*, jenž však i může ze spravedlivé příčiny přenechat to biskupu svěcení konajícímu, chce-li toto břemeno přijmouti.“

§ 2. Biskup udělující svěcení cizímu poddanému buď světskému, buď řeholnímu s právoplatnými litteris dimissoriis, jimiž se potvrzuje, že kandidát svěcení byl vyzkoušen dle normy § 1. a schopným byl shledán, může se spokojiti s tímto osvědčením, ale nemusí; a jestliže ve svém svědomí se domnívá, že kandidát není schopný, ať ho neposvěcuje." Tolik tedy předpisuje nový kodex o zkouškách před ordinací.

36. Jak jsme se již zmínili, v seminářích a na fakultách podává se klerikovi první zasvěcení do bohovědy, v níž má jako kněz dále se vzdělávati prakticky i theoreticky: proto kodex ustanovuje další studium kněžstva, a to hlavně v kánonech 129., 131., 448., 1380. Kánon 129. zní: „Klerus, přijav svěcení kněžské, neopomíjej studií, zejména posvátných; a v posvátných naukách přidržuj se oné pevné vědy, která od předků byla hlášána a obecně od církve přijata, vyhýbaje se světským slovním novotám a klamně vědě." Zde tedy se žádá jen všeobecně další studium theologické podle v církvi uznaných pramenů. Kán. 130. předpisuje tříleté zkoušky: „§ 1. Po ukončení studií (seminárních) všichni kněží, i když již dosáhli farního obročí nebo kanovnického, nejsou-li od Ordinaria místa ze spravedlivé příčiny vyňati, podrobí se zkoušce každoročně aspoň po tři léta za sebou z různých posvátných vědeckých disciplin, dříve řádně označených podle řádu, který ustanoví týž Ordinarius. § 2. Při udělování míst a církevních obročí budiž brán zřetel k těm, kteří ceteris paribus ve zmíněných zkouškách více prokázali."

Tříleté zkoušky podle kánonu 130 v církevní provincii pražské upraveny jsou dekretem provinciálním, schváleným od posv. kongregace Koncilu reskriptem ze dne 12. XII. 1919 na 10 let.

I. Kodex církevního práva v kán. 130 § 1. ustanovuje, aby po ukončení bohosloveckých studií seminárních všichni kněží, i když obdrželi farní nebo kanovnické obročí, nebyli-li ze spravedlivé příčiny vyňati od místního Ordinária, konali aspoň po plná 3 léta každoročně zkoušku z různých bohosloveckých nauk před tím vhodně označených způsobem, který určí týž Ordinář.

II. Způsob zkoušek, které má Ordinář určit, takto se popisuje:

1. Zkouškou povinni jsou všichni kněží světští. Výjimka jest možná jen ze spravedlivé příčiny, kterou uzná Ordinář.

2. Předmět zkoušky záleží z posvátných disciplín, rozdělených ve 3 skupiny pro jednotlivé 3 roky. Jsou to:

a) První rok: introdukce do knih St. a Nov. zákona a exegese z obouhého zákona vybraných částí (zejména žalmů se zřetelem k recitaci breviáře), které každoročně se oznámí v Ordinariátním listě. K tomu přistupují biblické dějiny, jak se jim vyučuje ve školách.

b) Druhý rok: Generální a speciální dogmatika spolu s otázkami katechismu, které souvisejí s dogmatikou.

c) Třetí rok: Mravověda spolu se souvisejícími otázkami katechismovými a církevní dějiny české.

Mimo to každoročně mají kandidáti přinést ke zkoušce doklady homiletické práce; ti, kteří jsou v duchovní správě, přinesou psaná kázání, kteří zastávají úkol katechetský psané exhorty, ostatní aspoň příležitostně konaná kázání.

3. Zkušební komise sestává: a) z předsedy, ustanoveného od Ordináře. b) Ze 4 zkušebních komisařů každého roku, jimiž jsou:

I. roku profesori St. a Nov. zákona, profesor pastýřského bohosloví pro schvalování kázání a zkoušející z biblických dějin;

II. roku profesori generální a speciální dogmatiky, pastýřského bohosloví, dějin a examiner katechismu, c) ze sekretáře.

4. Způsob zkoušení:

a) Pokud se týče jazyka: latinským jazykem koná se zkouška z exegese, z dogmatiky generální a speciální, z theologie morální a pastorální. Jazykem mateřským z introdukce, z biblických dějin a katechismu. Jest věcí zkoušejících dovoliti, aby při naukách, které se zkoušejí jazykem latinským, v některých částech otázky se kladly latinsky a další výklad se konal řečí mateřskou.

b) Pokud se týče času:

Jednotlivé disciplíny jest zkoušeti 15 minut, kterýžto čas může se zkrátiti, jestliže vědomosti kandidátovy jsou prokázány zkouškou kratší.

5. Výsledek zkoušky:

a) Klasifikace zkoušky v jednotlivých naukách se znamená slovy „valde bene“, „bene“, „suffICIENTER“, „non suffICIENTER“, kterážto klasifikace jest výsledkem hlasů zkoušejících; známky zapíší se do matriky.

Po ukončení 3letých zkoušek odevzdá se kandidátu absolutorium, které obsahuje jednotlivé známky zkoušek a známku celkovou, kteráž jest „approbatus cum applausu“, jestliže kandidát dostal všechny známky valde bene, „approbatus cum laude“, jestliže obdržel alespoň tolik valde bene, kolik bene bez suffICIENTER, „approbatus“ a „reprobatus“, jestliže kandidát neopravil nedostatečného prospěchu.

b) Reprobovaný v jednotlivých zkouškách z jedné disciplíny připouští se ke zkoušce následujícího roku s podmínkou, že opraví nedostatečnou známku předcházející zkoušky. Reprobovaný ze dvou disciplín musí tutéž zkoušku zcela opakovati v termínu příštího roku a nepřipouští se toho roku ke zkoušce z jiné disciplíny, leda by Ordinář v případě jinak rozhodl.

6. Taxy, jež jest zapraviti:

a) Při roční zkoušce a při opravné zkoušce 2 K, za absolutorium po vykonaných zkouškách úspěšně 5 K. — b) Taxy připadají konsistoriální kanceláři.

III. O vzájemném poměru mezi 3letou zkouškou a farním konkursem jest poznamenati toto:

1. Tento vztah připouští kánon 459 § 3., 2°, jenž stanoví, aby Ordinář při obsazování far oceňuje kandidáta měl zřetel ke kánonu § 2. předpisujícímu: „Při udělování úřadů a obročí církevních budiž brán zřetel k těm, kteří *ceteris paribus* ve zmíněných zkouškách 3letých více prokázali.”

2. Z tohoto úkolu uloženého Ordinářům se zřetelem ke zkouškám 3letým, následují ustanovení tato:

a) Nikdo, kde bez spravedlivé příčiny Ordinářem schválené zanedbal podrobiti se ve stanovených termínech 3leté zkoušce, nebudiž připuštěn ke konkursní zkoušce farní dříve dokud nevyplnil svou povinnost.

b) Ačkoliv 3letá zkouška nenahrazuje zkoušky farní konkursní, přece její úspěch jest velikého významu při zkoušce farní, neboť: Při generální zkoušce může se kandidátovi udělit dispens od nauky, ze které při tříleté zkoušce obdržel známku velmi dobrou.

Při zkoušce speciální budiž dána přednost *ceteris paribus* těm kandidátům, kteří při zkoušce 3leté byli approbováni *cum applausu* nebo *cum laude*¹⁾.

37. Velký praktický význam má kánon 131. ve spojení s kán. 443. „Kán. 131. § 1. V biskupském sídle a v jednotlivých venkovských vikariátech konejtez se častěji v roce, ve dnech, které volně určí Ordinarius místa, schůze duchovenstva tak zv. porady (*collationes*) nebo přednášky (*conferentiae*) o morálce a liturgii, k nimž se mohou přidati jiná cvičení, která by Ordinarius považoval za vhodná pro prohlubování vědění a zbožnosti duchovenstva. § 2. Je-li obtížno konati schůze, otázky zodpovědění budtez písemně zasílány podle norem, které ustanoví Ordinarius. § 3. Účastniti se schůze nebo — nekoná-li se schůze — zaslati písemné rozřešení kásusu jsou povinni — nejsou-li vyjmuti dříve výslovně od Ordinaria místa — všichni, jak kněží světští tak řeholní i exempti mající duchovní správu a také jiní řeholníci, kteří dostali od Ordinaria jurisdikci zpovědní, nekonají-li se konference v jejich domě.

„Kán. 448. § 1. Venkovský vikář jest povinen ve dny ustanovené od biskupa svolati kněze svého obvodu ke schůzkám nebo poradám, o nichž v kán. 131., a jim předsedati; kde pak se koná více takových porad na různých místech obvodu, má o to pečovati, aby se vedly řádně. § 2.

¹⁾ Ord. l. pražský r. 1920, str. 126—131, N. E. 18.106 ai 1920.

Není-li farářem, má sídliti v území vikariátu nebo jinde nedaleko podle zásad, které určuje biskup¹⁾).

38. Zbývá ještě zmíniti se o theologickém studiu řeholníků zvláště. Kodex jedná o něm v kánonu 587.—591. Hlavní ustanovení jsou asi tato: Každý řád měl sídlo svých studií, schválené generální kapitolou nebo představenými (kán. 587. § 1.); nemá-li ho, studujtež v semináři biskupském nebo i jinde (§ 3.). Kán. 589. § 1. praví výslovně: „Řeholníci v naukách nižších řádně vyučení konejtež studia filosofická aspoň po 2 léta a theologická aspoň po 4 léta držíce se nauky sv. Tomáše podle zásady kán. 1366. § 2. podle instrukcí Apoštolské Stolice.“ Kán. 590. ustanovuje, aby po ukončeném tomto studiu každoročně aspoň po 4 léta byli zkoušeni od učených a vážných otců z různých theologických nauk, a kán. 591. nařizuje v každém řeholním domě nejméně měsíční řešení morálního a liturgického kasusu²⁾).

¹⁾ K tomuto kánonu poznamenává provincinální dekrét pražský, č. 18.106 ai 1920, výše citovaný, ve hlavě II. stručně toto: I. Pěstování studia posvátných nauk jsou také prospěšné pastýřské porady duchovenstva. II. Způsob, kterak je konati jak se zřetelem k době tak se zřetelem k osobám a k předmětu, o němž by bylo jednati, ustanovil kodex v kán. 131 a pastýřské porady určují zvláštní dekréty. — Tyto zvláštní dekréty u nás jsou vydány jednak provinciálním koncilem pražským z r. 1860 Tit. I. cap. IV. (de Collationibus Cleri et Congregationibus pro dilucidandis quaestionibus theologicis), jednak diecéšní synodou pražskou z r. 1863 cap. IV. (De Collationibus Cleri), kdež zároveň dána praktická „Instructio de Collationibus Cleri“. — Vedle výročních pastýřských porad Ordinariem určovaných koná u nás politický klub duchovenstva čsl. strany lidové častěji i na různých místech schůze duchovenstva s programem pastoračním.

²⁾ Jak se jinde zmiňujeme, mají větší řehole své vlastní studium filosoficko-bohoslovecké a to buď v Římě nebo i jinde, někde s právem udělovati akademické stupně, jinde bez tohoto práva. V naší vlasti mají své samostatné učiliště bohoslovecké, církevně i státně schválené, od r. 1905 Dominikáni v Olomouci, a Redemptoristé od r. 1902 v Obořišti u Dobříše. Řád františkánský má sice již stanovy schváleny, ale teprve v nejbližších letech otevře své studium filosoficko-bohoslovecké v Československé republice. Tyto řeholní ústavy mají 6leté studium filosoficko-theologické, jak vyžaduje kodex.

IV. Organisace theologického studia v cizině po vydání kodexu.

(Tato část sestavena podle studijních řádů a programů různých bohosloveckých fakult a ústavů; podle zpráv, získaných dotazníkem u ředitelství různých fakult; na základě osobních zkušeností při návštěvě cizích bohosloveckých fakult a ústavů. Použito také Monti J., *Manuel International des Organisations catholiques*, Paris 1924 a různých článků a zpráv časopiseckých. Místo bývalé Ročenky universitních studií „*Minervy*“, vydávané ve Štrassburku, vydává nyní nakladatelství „*Spes*“ v Paříži „*Annuaire Général des Universités*.”)

39. Bohoslovecká studia v Římě a v Itálii.

Řím, jakožto střed katolického světa a sídlo náměstka Kristova, má přirozeně také centrální mezinárodní bohoslovecké ústavy, na nichž studují z celého světa jednak kandidáti světského stavu duchovního, jednak kandidáti stavu řeholního. Větší řehole, mnoho po celém světě rozšířené, mají zpravidla v Římě své ústřední theologické studium, kam ze všech provincií a národů posílá řád nadanější své chovance na studia filosofie, theologie, církevního práva nebo speciálních odborů.

Tak na př. má v Římě své vlastní centrální studium řádové řád františkánský v soukromé mezinárodní koleji řeholní sv. Antonína blíže Lateránu. Účelem tohoto učiliště podle stanov z r. 1914 jest: a) *ut in eo juvenes Clerici, qui ad Missiones Ordinis nostri proficisci cupiunt et a suis superioribus iudicantur apti, ad munus Apostolicum praeparentur*; b) *ut in eo etiam instituantur melioris ingenii iuvenes Sacerdotes ex omnibus Ordinis provinciis adsciti, qui, peracto iam studiorum cursu ordinario, perfectiore adhuc philosophicarum vel theologicarum disciplinarum scientia imbuantur et Rmí P. Ministri Generalis auctoritate officium obtineant praedictas disciplinas specialius colendi ac facultatem easdem in toto Ordine docendi, quique proinde Lectores generales sint ac vocentur.* — Ústav obsahuje soukromou fakultu řádovou filosofickou, theologickou a kanonického práva. Ve filosofii vyučuje se také dějinám filosofie, experimentální psychologii, latině i řečtině. Na theologické fakultě vyučuje se vedle obvyklých předmětů zejména důkladně církevním dějinám, chronologii, metologii, epigrafii, paleografii, dějinám řádu františkánského, dějinám františkánských misí, biblické řečtině, dialektům východním, křesťanské mystice. Na fakultě právnické mimo obvyklých předmětů jsou i zvláštní přednášky o právu řeholním a speciálně o právu řádu minoritského. Pro hodnost akademickou čili zde „generálního lektora řádového“ vyžadují se tři přísné zkoušky před pětičlennou komisí; vyžaduje se dissertace psaná nebo tištěná, pak zkouška ústní, pak mistrovská přednáška a konečně slavnostní obhájení určité these.

Podobně má v Římě své soukromé centrální řádové studium u sv. Anselma řád benediktínský s podobným rozdělením a prohloubením jako bylo při františkánském Antoniánu. Také řád Servitů v koleji sv. Alexia má již své centrální řádové studium, schválené papežem Piem X. Tyto ústavy jsou rázu soukromého s platností pro ten který řád.

Ovšem jednotlivé řády mají i jinde než v Římě svá vyšší filosoficko-theologická řádová učiliště; tak jest chvalně známý ústav dominikánů v Saulchoir v Belgii, nebo Jesuitů v Enghienu v Belgii, nebo Redemptoristů ve Wittemu v Holandsku, nebo Premonstrátů v Innomostí a j. v.

Jesuité mají ve správě v Římě veřejnou universitu tak zv. Řehořovu (Gregorianum) s fakultou filosofickou, theologickou a právnickou. Vedle této nejslavnější katolické římské university jest v Římě mezinárodní veřejná universita Urbanova de Propaganda Fide s fakultou filosofickou a theologickou, na níž vyučují kněží světští většinou. K těmto dvěma řadí se od roku 1909 třetí veřejná mezinárodní universita tak zv. Angelicum v Římě, řízená Dominikány, s fakultou filosofickou, theologickou a kanonického práva. Na těchto třech universitách římských veřejných studují jednak bohoslovci těch řádů, které nemají svého vlastního theologického ústavu v Římě, jednak chovanci různých národostních kolejí papežských v Římě. Přáním a snahou Sv. Stolice jest, aby každý národ měl v Římě svou národní bohosloveckou kolej pod ochranou papežskou.¹⁾

Přístup na tyto fakulty mají absolventi středoškolských různých učilišť podle povahy různých národů nebo řeholních kongregací. Základním požadavkem všech bohosloveckých fakult nebo učilišť jest po studiu středoškolském humanitním (5—8letém) absolvování dvou nebo tříletého kursu filosofického buď na tak zv. filosofickém lyceu nebo na filosofické fakultě církevní. Zpravidla upraveny jsou přednášky na těchto fakultách tak, aby tvořily dva kursy totiž kratší, nebo delší pravidelný kurs. Předměty filosofické a theologické jsou více méně tytéž, rovněž zkoušky semestrální, celoroční a akademické stupně bakaláře, licenciáta a laureáta. Zkoušky pro akademické stupně jsou písemné a ústní. Platnost akademických stupňů z těchto papežských universit jest v celé církvi uznána²⁾.

Na fakultě filosofické vyučuje se vedle přírodních věd logice, metafysice, kosmologii, psychologii, etice, sociologii, theodiceí, dějinám filosofie a experimentální psychologii. Na fakultě theologické přednáší se fundamentální theologie, biblická introdukce a exegese, církevní dějiny, archeologie křesťanská, hebřejština, biblická řečtina, dějiny dogmat, mor

¹⁾ Na př. jsou v Římě národní koleje: německo-uherská či germanicum, kolej anglická, kolej skotská, kolej francouzská, polská, španělská, belgická, portugalská, česká čili nyní Nepomucenum, řecká, ukrajinská, jihoslovanská, severoamerická, jihoamerická, arménská, maronická, ethyopská.

²⁾ Rakouský stát neuznával diplomů římských a předpisoval pro jejich nostrifikaci zvláštní zkoušky, o nichž níže bude zpráva.

rálka, dogmatika speciální a svátostní, missionologie, církevní právo, pastoračka, liturgie, homiletika, mystika.

Na fakultě práva kanonického přednáší se veřejné právo církevní, právo kodexové, manželské právo, soudní právo, obroční právo. Také patrologii, východním dialektům a umění křesťanskému věnuje se příslušný počet hodin¹⁾.

Při Gregoriáně a při Angelicum jsou zřízeny tak zv. *Cursus complementarii* nebo *Cursus magisterii*²⁾.

Jest tudíž při filosofické fakultě *cursus magisterii philosophici*, kdež prohlubuje se 2letým studiem po dosažení doktorátu filosofického studium filosofické, zejména thomistické. Na konec kursu jest odevzdati tištěnou dissertaci a podrobiti se ústní zkoušce, načež obdrží se zvláštní diplom tak zv. *Magistri aggregati* buď university Řehořovy nebo koleje Angelicá. Rovněž tak při fakultách theologických na těchto dvou universitách jest zaveden *Cursus magisterii*, kdež přednáší se jednak pozitivní theologie, jednak spekulativní dogmatika, jednak dějiny scholastiky a metodologie; rovněž zde odevzdati jest tištěnou dissertaci a podrobiti se ústním zkouškám, načež obdrží kandidát titul *Magistri aggregati facultatis theologiae*.

Mimo to při Gregoriáně podobně jako v Paříži a v Lovani zavedeny jsou od roku 1920 večerní kursy vyšší kultury náboženské pro laiky. Každodenně večer jest jedna nebo dvě hodiny přednášek rázu apologetického, sociálního a náboženského³⁾. Vedle těchto kursů večerních pro laiky jsou i zvláštní kursy pro duchovenstvo, zejména o ascetice a sociologii. Rovněž na Angelicum zavedeny jsou občasné veřejné přednášky pro širší obecnost⁴⁾.

Vedle pravidelných přednášek výše uvedených jsou praktická cvičení v laboratořích nebo v tak zvaných akademiích, zpravidla 1 hodinu nebo 2 hodiny týdně. Mimo to aspoň jednou za měsíc ve filosofii a v dogmatice konají se disputace ve formě scholastické. Jednotlivé předměty přednášejí se podle jejich povahy a rozsahu buď po ročnících nebo ve skupinách, společných více ročníkům. Zejména v kursech theologických zachovává se systém skupinový a ne ročníkový. V počtu hodin nejvíce

¹⁾ Dějinám filosofie věnuje se nejvíce studia na Angelicum, východním dialektům na Propagandě.

²⁾ Gregoriáně udělila S. C. Seminářů dekretem z 23. VI. 1922 právo udělovati absolventům kursu učitelského po složení příslušných zkoušek diplom „*Magister aggregatus*“. (*Acta Ap. Sedis*, 1922, pg. 510—511.)

³⁾ Kursy tyto se rozšiřují a vyvinují ve zvláštní ústavy laické kultury náboženské. Mají svou odbornou knihovnu, studovnu, čítárnu a poradnu; těší se hojně návštěvě obecnosti. Přednášejí tu jednak profesori fakultní, jednak zvláštní lektorové.

⁴⁾ Také různé vyšší Ústavy, jako Biblický, Orientální, pořádají občas — měsíčně — veřejné přednášky pro širší obecnost, často s promítáním světelných obrazů. Vedle vlastních profesorů přednášejí tu příležitostně i hosté z cizích fakult a universit.

jest vyhrazeno dogmaticce speciální a svátostné, pak morálce s pastorálkou, pak biblickému studiu a studiu historickému.

Zmíněné bohoslovecké ústavy římské (Gregoriana, Angélium, Propaganda, Antonianum, Anselmianum a j.) mají zároveň příslušné odborné knihovny pro jednotlivé odbory filosofické, theologické, právnické i pro laickou kulturu. V poslední době profesori těchto ústavů vydávají tiskem své práce buď ve zvláštních sbírkách přednášek nebo v časopisech¹⁾.

Ačkoliv styk jednotlivých kolejí mezi sebou není doporučován, přec poslední dobou ustavila se Společnost bývalých chovanců a posluchačů Gregoriány, již Sv. Otec propůjčil duchovní privilegia²⁾.

Pro prohloubení odborného studia zřízeny v Římě některé speciální papežské ústavy jako:

1. Papežský Ústav Biblický.
2. Papežský Ústav Východní.
3. Papežský Ústav Archeologický.
4. Papežská Vysoká škola posvátné hudby.
5. Papežská škola Vatikánská pomocných věd historických.
6. Papežské Akademie.

Papežský Ústav Biblický byl založen papežem Piem X. v nové budově a opatřen velikou, moderně zřízenou odbornou knihovnou a čítárnou odborných časopisů. Papežský Ústav Východní čili Studijní ústav pro východní církve zřídil papež Benedikt XV. výnosem ze 15. X. 1917, když byl před tím Motu proprio z 1. V. 1917 ustanovil S. Congr. pro Ecclesia Orientali. Obojí ústav, totiž Východní a Biblický spojil papež Pius XI. v jeden rozhodnutím ze 14. IX. 1922. Ap. listem „Quod Nobis” z 25. IX. 1920 obdržel Východní Ústav právo udělovati doktorské diplomy.

Motu proprio Pia XI. ze dne 11. XII. 1925 zřízen byl zvláštní vyšší Papežský Ústav pro křesťanskou archeologii, jehož stanovy jsou uvedeny v A. A. S., 1925, 630—633, a zároveň tamže (str. 625—629) určen poměr tohoto Ústavu archeologického ke Papežské komisi pro posv. archeologii a k Papežské Akademii archeologické.

Vyšší škola posvátného zpěvu a hudby trvala již několik let v Římě, zejména rozkvétala **od r. 1911 po reformě církevního zpěvu³⁾**; Pius XI. Motu proprio „ad musicae sacrae” z 22. XI. 1922 povýšil ji na Papežskou vysokou školu hudební, která má též právo udělovati stupně doktora nebo mistra církevního zpěvu. (A. A. S., 1922, 623—626.)

¹⁾ Universita Řehořova vydává od r. 1920 čtvrtletně časopis filosoficko-theologický „Gregorianum”; fakulta právnicko-kanonická u sv. Apolináře od r. 1928 bude vydávati právnický 2měsíčník „Apollinaris”, a j. p.

²⁾ „Lex sodalicii Gregoriani”, čili stanovy a duchovní privilegia této bratrské společnosti jsou uvedeny podrobně v A. A. S., 1924, 239—241.

³⁾ Srv. můj článek o této škole v Cyrilu, 1921.

Pius XI., bývalý Vatikánský knihovník, otevřel ve Vatikáně zvláštní Papežskou školu pro palaiografii, diplomatiku a archivistiku, kdež možno se zapracovati do vedení archivů církevních.

Mezi Papežskými akademiemi v Římě jest připomenouti filosofickou a theologickou akademii sv. Tomáše, akademii Tiberianskou, akademii liturgickou, akademii Neposkvrněného Početí P. Marie a j.

Biblický Ústav Papežský obsahuje tříleté hlubší studium biblických věd. Přednáší se v I. roce hebrejšтина, řečtina biblická, generální introdukce biblická, introdukce speciální do St. zákona a speciální introdukce do Nového zákona; ve II. roce jest exegese knih historických St. zákona, exegese evangelií a Skutků apoštolských, dějiny biblické, biblický zeměpis a východní nářečí mimo aramejšтину; ve III. roce jest exegese ostatních knih starozákonních, exegese novozákonní, biblické dějiny, biblická archeologie, dějiny exegese a vyšší kurs některého orientálního jazyka. Nezávazné přednášky jsou vyšší kurs hebrejštiny a biblické řečtiny nebo východních řečí, biblická metrologie, paleografie řecká a semitská, konečně občasně veřejné přednášky o různých otázkách biblických.

Posluchači jsou dvojího druhu: ti, kteří chtějí dosáhnouti hodnosti bakaláře nebo licenciáta biblických věd, musejí míti řádně absolvovaný kurs filosofický a theologický a mimo to míti již doktorát theologie; kdo nemá doktorátu theologie, avšak má vykonaná studia filosofická a theologická s nutnou průpravou biblickou, jak ji poskytuje studium theologické, může býti pouhým posluchačem a po absolvování biblického studia obdrží od ústavu tak zv. *Litteras Testimoniales*, jimiž se dosvědčuje, že vykonal úspěšně studia biblická a že jest schopen vyučovati biblické vědě na theologických ústavech neb fakultách. Zkoušky bakalářské konají se po 2 roce a obsahují klausurní zkoušku písemnou a ústní zkoušku, v níž jest prokázati náležitou znalost morfologie i syntaxe hebrejštiny, řečtiny a aramejštiny, pak některého nářečí východního jako arabštiny, syrštiny, assyrštiny, ethyopštiny, koptštiny; introdukce, biblické nauky o inspiraci, introdukce speciální St. i Nového zákona, biblické geografie a exegese z některé historické knihy Starého i Nového zákona. Ke zkoušce licenciáta vyžaduje se vyšší exegese St. a Nov. zákona, biblické dějiny obojího zákona, biblická archeologie, důkladná znalost některé východní řeči a předložení vědecké dissertace v rozsahu aspoň 22 stran in 8°.

Papežský Ústav Východní má účelem podati hlubší znalost bohoslovných věd, týkajících se církve západní a církví východních. Přednáší se tu srovnávací dogmatika, východní patrologie, dějiny východních církví, východní liturgie, církevní právo východní, východní archeologie, východní filologie (nejen arabšтина a syršтина, nýbrž i ruština, staroslověňština), paleografie latinská a řecká.

Po 3letém studiu možno skládati zkoušky pro dosažení hodností akademických bakaláře, licenciáta a doktora; podmínkou jest předložení vědecké dissertace tištěné a veřejné obhájení these v disputaci zkušební. V poslední době zavedeny tu i přednášky o Islamu a turečtině.

Papežská vysoká škola posvátné hudby byla otevřena v Římě 1. ledna 1911 a schválena brevem Pia X. ze 4. 11. 1911 „Expleverunt”.

Obsahuje přednášky o všech odvětvích církevní hudby a má právo udělovati hodnosti licenciáta a mistra církevní hudby. Její úkol jest mezi národní a mohou na ní studovat i laikové.

Sluší se připomenouti také v Římě stávající Akademii filosofickou a od ní odlišnou Akademii theologickou sv. Tomáše.

Obě tyto Akademie jsou schváleny a vřele doporučeny sv. Otcem, mají své poboční akademie přivtělené na různých místech při filosofických nebo theologických ústavech, na př. i v Praze filosoficko-theologická akademie sv. Tomáše byla založena r. 1924. Římská akademie sv. Tomáše má právo udělovati doktorát scholastické filosofie těm, kdož navštěvovali její řádné přednášky aspoň po 2 roky, a podrobí se s úspěchem písemné zkoušce klausurní a ústní zkoušce spojené s disputací před určenou 3člennou komisí.

Vlastním římským seminářem jest Pontificium Seminarium Romanum, založené již r. 1565 papežem Piem IV. Po 200 let alumni tohoto semináře navštěvovali přednášky na římské koleji jesuitské; při zrušení řádu jesuitského r. 1774 římský seminář převzal školy římské koleje; když r. 1824 opět Jesuité ujali se římské koleje, římský seminář byl přeložen k sv. Apollináři, avšak podržel vlastní fakultní studium filosofie a theologie s právem udíleti akademické hodnosti na obojí fakultě. Jak chovancům semináře římského tak i clericis externis easdem scholas celebrantibus Pius IX. r. 1853 zřídil ještě fakultu práva kanonického i občanského. Lev XIII. r. 1898 spojil s touto právnickou fakultou historicko-juridické arcigymnasium a Pius X. r. 1909 dovolil, aby doktorát obojího práva zde mohli získati i laikové. Pius X. konstitucí In Praecipuis ze dne 29. VI. 1913 umístil římský seminář s filosofickou a theologickou fakultou v nové budově u Lateránu, kdežto fakulta právnická zůstala u sv. Apollináře; prefektem této university římské jest římský kardinál vikář.

Také zde studium filosofické jest 3leté, theologické 4leté a právnické 3leté. V theologii přednášejí se obvyklé předměty, v I. roce: biblická zpěv 1 h., v III. roce katech. 1, dogmatika speciální 9 h., církevní dějiny 3 hod., patrologie 2 hod., liturgika 1 hod., zpěv 1 hod.; ve II. roce biblická introdukce 4 hod., dějiny církevní 3 h., patrologie 2 h., řečtina biblická 1 h., hebrejština 1 h., dogmatika 5 h., morálka 4 h., církevní právo 2 h., zpěv 1 h., v III. roce katech. 1, dogmatika speciální 9 h., církevní dějiny 3 h., morálka s pastorálkou 4 h., církevní právo 2 h., biblická exegese 4 h., zpěv 1 h.; ve IV. ročníku katech. 1 h., dogmatika 9 h., morálka

s pastorálkou 4 hod., dějiny církevní 3 h., biblická exegese 4 h. Tudiž má exegese bibl. 8, introdukce 8, dogmatika spec. 15 + 8 sacram., mor. + pastorál. 12, fundam. 5, histor. 12, patrist. + homil. 4, právo 4, archeol. a umění 2, liturgie 1, katechet. 2, hebr. 3, řečtina 2; arabština 2, syrština 2, zpěv 3, sociol. 3 (právn. fak. I.). Universita má bibliotéku „Bibliotheca Pia“ se 50.000 svazků. — Od r. 1919 vydává periodický časopis „Lateranum“.

V Itálii mimo Řím byly semináře, zřízené podle dekrétu tridentského. Pro malou rozlehlost diecézí a pro finanční obtíže tyto semináře nemohly se plně rozvinouti. Proto Pius X. r. 1907 přikročil k reformě studií seminárních v Itálii a kongregace Biskupů a Řeholníků 10. V. 1907 vydala generální program seminárních studií pro Itálii (acta S. Sedis 1907, 336—343). Tento program byl pozměněn výnosem kongregace Konsistoriální ze 16. VII. 1912. (A. A. S. 1912, 491 a násl.). Předběžné studium gymnasiální koná se stejně jako na státních gymnasiích, filosofická lycea však mají býti upravena tak, aby připravila pro studium theologické. Ve většině diecézí dosud kurs filosofický nutně předcházející studium bohoslovecké a nejméně dvouletý podle znění kánonu jest nahražován 3letým studiem na filosofickém lyceu; jen některé diecése mají vlastní 2letý kurs filosofický přiřčený k bohoslovecké fakultě. Po světové válce vydala kongregace Seminářů a studií universitních dne 26. IV. 1920 pro Itálii vzorný řád studií seminářských pode jménem „Ordinamento dei seminarii“, v tomto pojednání častěji citovaný. Tento řád doplňuje dřívější nařízení kongregace Konsistoriální podle požadavků kodexu a papěžských listů. Na lyceu filosofickém katolickém (ne státním) vyučuje se v I. roce zpravidla filosofii racionální 6 h., latině 3 h., řečtině 1 h., italštině 3 h., dějinám občanským 2 h., matematice 2 h., chemii 1 h., přírodopisu 1 h.; ve II. roce bývá filosofie 6 h., latina 3 h., řečtina 1 h., italština 3 h., dějiny občanské 2 h., matematika 1 h., fyzika 1 h., přírodopis 1 h. Čtyřletý kurs theologický obsahuje theologii fundamentální I-6, církv. dějiny 6 (I.—II.), introdukce biblická 3 (I.) + 2 (II.), dogmatika speciální 12 (II.—IV.) + 12 (II.—IV.), morálka s pastorálkou 10 (I.—II.), exegese biblická St. zákona 6 (III.—IV.), exegese biblická Nov. zákona 4 (III.—IV.), kanonické právo (III.—IV.).

Mimo to v I. roce jsou 2 hod. hebrejštiny, pro III. a IV. rok hodina pastorálních cvičení, 2 hodiny cvičení dogmatických (circuli), a hodina cvičení theologie fundamentální. Mimo to jest vyučováno církevnímu zpěvu, umění, archeologii, dialektům, homiletice a liturgii.

V poslední době bylo zřízeno v Itálii několik nových budov pro centrální semináře krajinské mezidiecéšní, z nichž mnohé mají právo udělovati akademické hodnosti a doktorát theologie.

Až do let 70., do zabrání Říma vládou sjednocené Italie, byly theologické fakulty v Itálii součástmi universit. Zákon ze dne 26. I. 1873 zrušil

státní theologické fakulty a katedry kanonického práva na právnických fakultách, a místo toho zřídil při 3 laických filosofických fakultách zvláštní stolice dějin křesťanství na př.: v Římě, v Neapoli, ve Florencii, v Bologni, a v Miláně. § 2. zmíněného zákona z r. 1873 praví: „Gl'insegnamenti di questa Facolta (teologica) i quali hanno un generale interesse di coltura storica, filologica e filosofica, potranno essere dati nelle Facolta di Lettere e Filosofia, giusta il parere del Consiglio Superiore della Pubblica Istruzione.” Místo kanonického práva zřizovány stolice práva církevního.

42. Reformní snahy v Rakousku. Po světové válce na území bývalého Rakousko-Uherska v tak zv. nástupnických státech muselo býti navázáno na předchozí školské zákonodárství. Nynější Rakousko při malé rozloze a malém počtu obyvatelstva má dosud 4 theologické fakulty t. j. ve Vídni, ve Štýrském Hradci, v Solnohradě a v Innomostí vedle několika diecésních bohosloveckých učilišť a několika řádových bohosloveckých ústavů. Rozšíření studií bohosloveckých na 5 nebo 6 let naráží tam na finanční obtíže, proto byly snahy v rámci 4letého studia vyhověti předpisům kodexu. Rakouský episkopát v konferenci 4. ledna 1926 ve Vídni jednal o reformě studijního plánu a usnesl se na následujících směrnících:

1. Ačkoliv jest si přáti, aby na všech rakouských bohosloveckých ústavech byla jednotnost v počtu předmětů a hodin, přec bližší plány určiti přenechává se jednotlivým ústavům; při tom však jest upustiti od systému ročníkového a jest zaváděti systém skupinový. Poněvadž pak rakouská vláda trvá na nařízení ze dne 29. III. 1858 a nemůže nových stolic státem placených vydržovat, doporučuje se biskupům, aby pověřili přednáškami na theologických ústavech schopné kněze jako vedlejší zaměstnáním.

2. Všechny obory mají býti předneseny aspoň z větší části ve 4 letech, a 5. studijní rok má býti přidáván pro praktické vyškolení.

3. V tomto rámci 4 nebo 5letého studia má býti přednášena filosofie s příbuznými naukami 4 semestry.

4. Doporučuje se filosofii přednášeti v prvních semestrech; minimum závazných hodin jest stanoveno takto: filosofie 4 semestry po 5 hodinách, fundamentální theologie 2 semestry po 5 h., dogmatika 4 semestry po 6 h., Starý zákon 2 semestry 8 h., Nový zákon 2 semestry 8 h., morálka 4 semestry 5 h., církevní dějiny 4 semestry 4 h., patrologie a literární dějiny 2 sem. 2 h., církevní právo 2 sem. 5 h., pastorálka s katechetikou 4 sem. 5 h., umění 2 sem. 1 h., sociologie 2 sem. 2 h.

Podle těchto směrnic upravily si jednotlivé rakouské fakulty a diecéšní ústavy rozvrh předmětů a hodin. Tento řád jest provisorní a vláda hledí na to lhostejně, jako na věc vnitřně církevní. Vídeňská bohoslo-

vecká fakulta zavedla pětileté studium podle uvedených směrnic a mimo uvedené přednášky všude závazné má ještě interpretaci sv. Tomáše (3 h.), semitské dialekty (2 h.), církevní dějiny rakouské (2 h.), biblické exegese; mimo to všechny hlavní obory mají 2hodinová seminární cvičení. Ovšem systém skupinový nastoupil místo ročníkového.

Téměř tytéž předměty v jiném seskupení 5letého studia má fakulta hradecká.

Na fakultě solnohradské zavedena mimo uvedené předměty ještě retorika (2 h.), chorální zpěv (2 h.), kasuistika (3 h.), a vědecké semináře.

Výjimečné postavení zaujímá fakulta v Innomostí, kde studuje i mnoho cizinců. Jako dosud tak i nově zavádí se tu buď studium 5leté, kde jeden rok jest kurs filosofický a v dalších čtyřech filosoficko-theologický. Vedle toho jest studium 6 nebo 7leté, kde vlastní theologii se učí ve 4 ročnících, a kurs filosofický buď 2letý nebo 3letý na zvl. institutu filosofickém. Při 5letém studium filosoficko-theologickém na theologické fakultě má filosofie racionální 10 h., a etika 1 h., a theodicea 3 h. V theologii nejvíce zabírá theologie dogmatická 15 h., po případě i více. Profesorů jest jedenáct vedle soukromých a honorovaných docentů.

Na všech těchto rakouských bohosloveckých fakultách konají se zkoušky a rigorsa podle dosud platných bývalých rakouských předpisů.

43. V království jihoslovanském v katolické části Slovinců upraveno bohoslovecké studium velmi záhy a přesně podle církevních předpisů. Do té doby diecéšní ústav bohoslovecký v Lublani zřízen jako bohoslovecká fakulta státní, schválená Sv. Stolicí, se 6tiletým studijním řádem, a bohoslovecké studium v semináři v Marburce n. Drávou od r. 1924-25 rozšířeno na 5leté studium.

Středoškolské studium přípravné koná se tam na biskupském gymnasiu, spojeném s malým seminářem ve Štýrském Vidu u Lublaně.

Kurs filosofický trvá 2 roky a kurs theologický 4 roky na bohoslovecké fakultě; vyučuje se: v I. ročníku filosofii 8 h., introdukci a exegesi starozákonní s hebrejštinou 8 h., církevním dějinám 3 h., zpěvu 1 h.; v II. ročníku filosofii 6 h., církevním dějinám s patrologií 4 h., fundamentálce 3 h., biblickému studiu novozákonnímu 4 h.; ve III. ročníku theologii fundamentální 3 h., Novému zákonu 2 h., dogmatice 6 h., sociologii 2 h., dějinám východní církve 2 h., homiletice 2 h.; ve IV. ročníku dogmatice 6 h., morálce 7 h., homiletice 1 h., umění církevnímu 2 h., paedagogice a katechetice 2 h.; v V. ročníku morálce 2 h., pastorálce 7 h., právu 7 h., zpěvu 1 h. VI. ročník jest určen pro kandidáty bohosloví a obsahuje speciální přednášky odborné, zpravidla 2 hodinové pro odborné vzdělání bohoslovecké. Tyto speciální přednášky mohou ovšem příležitostně poslouchati již posluchači nižších ročníků nezávazně. Přednáší se tu filosofie, ethnologie, srovnávací bohověda, dějiny dogmatů,

missionologie, semitská nářečí, historie východní církve speciálně, o pravé církvi Kristově, theologie orientální, vyšší exegese Starého a Nového zákona, biblická archeologie. Mimo to jsou 2hodinová cvičení seminární pro různé obory. Staroslověnština jest závazná pro posluchače slovanského obřadu. 5leté studium jest závazné pro všechny posluchače, VI. ročník jen pro doktorandy, kteří v tomto roce také pracují dissertace a připravují se pro rigorosa.

Pro tuto, v církevním i slovanském duchu moderně zařízenou fakultu, jest systemisováno 15 stolic, z nichž 9 řádných, 3 mimořádné a 3 honorované docentury; vedle toho ovšem jsou tu i lektoři a suplenti. Systemisované stolice jsou 2 pro filosofii, po 1 pro fundamentálku a srovnávací bohovědu, pro nauku o církvi se zřetelem k církvím východním, systematickou dogmatiku, dogmatiku historickou, církevní dějiny všeobecné, patrologii s církevními dějinami východu, Nový zákon, Starý zákon, biblická archeologie s východními nářečími, morálku, pastorálku, církevní právo, bohosloví východní církve. Zkušební řád jest též sympaticky upraven. Koncem semestru konají se pouze koloquia; zkoušky odborné z jednotlivých disciplin po ukončení discipliny.

Pro doktorát bohosloví vyžaduje se vědecká dissertace z některé skupiny vědní, pak hlavní rigorosum 2hodinové z téže hlavní skupiny, z níž byla dissertace, a z ostatních 3 skupin rigorosa vedlejší hodinová. Skupiny vědní tvoří I. filosofie s dogmatikou, II. biblické studium, III. historické studium, IV. praktická bohověda (morálka, pastorálka, právo církevní). Kandidát doktorátu sám si volí skupinu hlavní, z níž chce podat vědeckou práci a vykonat přísnou zkoušku 2hodinovou; kandidát jest povinen poslouchati speciální přednášky, eventuálně navštěvovati příslušný vědecký seminář jen ze hlavní své skupiny. Na př. kdo zvolil za hlavní skupinu studium biblické, jest povinen poslouchati speciální přednášky o vyšší exegesi, o biblické archeologii, o východních nářečích a pracovati v biblickém semináři; kdo zvolil na př. skupinu IV. (praktické bohovědy) za hlavní obor, nemusí poslouchati speciálních přednášek o vyšší exegesi a východních nářečích, za to však jest povinen navštěvovati speciální přednášky z praktické bohovědy a pracovati v semináři praktické bohovědy. Zkoušky přísné z vedlejších skupin může kandidát konati během 5—6 roku, rigorosum hlavní však teprve po přijetí dissertace, po ukončení roku 6.¹⁾

V Mariboru zřídil bohoslovecký seminář r. 1859 horlivý biskup Ant. Slomšek; se seminářem spojeno jest bohoslovecké učiliště pod bezprostředním řízením biskupovým. Mimo obyčejné předměty závazné vyučuje se také církevnímu umění, filosofii a sociologii podle nové úpravy z r. 1924.

¹⁾ Informace zaslal mi slov. prof. dr. Grivec.

44. V Maďarsku rozšíření bohosloveckého studia na 5 roků zavedeno brzo po vydání kodexu. Vyučuje se na př. na bohoslovecké fakultě státní v Budapešti: v I. ročníku filosofii 6, Starému zákonu 4, východním nářečím 6, patrologii 2; v II. ročníku exegese starozákonní 2, filosofii 5, studium novozákonní 6, dogmatika fundamentální 6; v III. ročníku speciální dogmatika 6, církevní dějiny 6, sociologie 2, archeologie 2; ve IV. ročníku dogmatika speciální 6, morálka 6, paedagogika s katechetikou 4; v V. roč. pastorálka 6, církevní právo 6, paedagogika 4, umění 2. Mimo to nezávazné jsou speciální přednášky a seminární cvičení z filosofie 5 h., ze St. zákona 3 h., z Nov. zákona 3 h., z východních nářečí 3 h., z dogmatiky speciální 6 h., z fundamentálky 3 h., z církevních dějin 3 h., z morálky 3 h., z pastorálky 3 h., ze církevního práva 3 h. Zkoušky konají se semestrálně. Pro dosažení doktorátu platí tu dosud starší řád předložiti vědeckou dissertaci a vykonati 4 přísné zkoušky 2hodinové. Systemisovaných stolic řádných jest 12 vedle lektorů a docentů soukromých.

45. V Polsku pro theologické vzdělání důležitou byla Akademie krakovská, založená již r. 1364 a za Bonifáce IX. r. 1397 rozšířená na nauky theologické. Po nařízení sněmu tridentského zakládány byly i v Polsku semináře, avšak nedostatek peněžitých prostředků ochromoval rozvoj jejich. Při nešťastném dělení Polska dostaly se i bohoslovecké ústavy do různého prostředí pod dominací ruskou, německou a rakouskou. Po nabytí samostatnosti po světové válce rychle povzneslo se i bohoslovecké studium v katolickém Polsku. Vedle starobylé krakovské bohoslovecké fakulty znovu zřízena bohoslovecká fakulta při universitě Varšavské a nová svobodná katolická universita v Lublíně.

Přípravná studia středoškolská byla různá v různých částech Polska. V malém Polsku čili v Haliči jsou gymnasia veřejná i soukromá s latinou a řečtinou 8letá; v bývalé německé části Polska jest studium klasické 9leté, v bývalé části ruské zavedeno klasické gymnasium 8třídní bez řečtiny; náboženství ovšem vyučuje se na všech typech a ve všech třídách středoškolských. Mimo to v bývalé ruské části Polska jsou tak zv. diecéšní lycea pro výchovu kandidátů bohosloveckého studia. Ve všech částech Polska jsou též zavedeny malé semináře nebo konvikty. Řehole v Polsku velmi četné mají své soukromé střední tak zv. apoštolské školy se soukromým gymnasiem. Malý seminář s gymnasiem v Chyrově řídí Jesuité.

Kurs filosofický odbývá se na diecéšních ústavech nebo na fakultách po 2 roky spolu s kursem theologickým. Celé studium filosoficko-theologické v Polsku jest již také rozšířeno na 5 roků. Fakulty bohoslovecké jsou zřízeny v Krakově, ve Lvově, v Poznani, ve Vilně, ve Varšavě a při katolické universitě v Lublíně; na fakultu bohosloveckou ve Varšavě a v Lublíně přijímají se absolventi diecéšních seminářů nebo i jiných fakult.

Bohoslovecká fakulta varšavská má 12 stolic pro různé bohoslovecké nauky a další mají býti zřízeny. V seminářích a na fakultách vyučuje se: biblickým naukám, dogmatice generální, speciální, pozitivní i spekulativní, morálce, kanonickému právu, církevním dějinám, patrologii, pedagogice, katechetice, homiletice, ascetice, filosofii. A sice biblickým vědám vyučuje se v 6 semestrech, dogmatice generální 2 sem., speciální 6 sem., morálce 6 sem., právu 6 sem.; pomocným vědám bohosloveckým vyučuje se v jednotlivých ročnících po 2 hod. týdně. Na fakultách hlavní obory mají též vědecká cvičení seminární. Zkoušky konají se na konci roku, rigoroza na fakultách. Akademické stupně jsou mistrovství nebo licenciát, jenž se uděluje chovancům, kteří vykonali celá bohoslovecká studia a podrobili se na konci roku 4 přísným zkouškám; pro doktorát vyžaduje se dissertace a přísná zkouška z veškerého bohosloví nebo při zvláštním oboru z tohoto oboru. Alumni seminářů a obyčejných fakult bydlí v semináři diecézním; ve Varšavě a v Lublíně pro studující bohosloví jsou zřízeny zvláštní konvikty pod autoritou biskupskou a sami se zde kněží v konviktech vydržují nebo dostávají státní stipendia. Habilitace na fakultách děje se podobně jako u nás, tctiž docent předloží tištěnou dissertaci, podrobí se koloquiui a vykoná přednášku na zkoušku; pro jmenování profesorem mimořádným nebo řádným vyžaduje se vždy nový spis.

Na fakultě krakovské trvá studium filosoficko-theologické 5 roků; přednáší se v každém oboru 5 hodin týdně a 2 hodinový seminář a sice filosofie v I. a II. roce, Starý Zákon v I. roce s hebrejštinou, Nový zákon v II. a III. roce, církevní dějiny v I. a II. roce, syrochaldejština v I. a II. roce, dogmatika základní v I. roce, dogmatika speciální ve II., III. a IV. roce, morálka ve III. a IV. roce, církevní právo ve IV. roce, pastýřské bohosloví ve IV. a V. roce; mimo to ve IV. a V. roce přednáší se církevní dějiny polské, sociologie, umění a paedagogika. K získání licenciátu vyžaduje se dvojí přísná zkouška a to: jedna z oboru filosoficko-dogmatického a druhá podle svobodné volby kandidátovy buď z oboru biblického nebo z dějin a práva nebo z morálky a pastorálky; pro doktorát vyžaduje se po licenciátu dissertace tiskem vydaná a rigorosum z téhož oboru.

Řádných stolic má fakulta krakovská 12 vedle docentů a suplentů. Jmenování profesorů navrhuje profesorský sbor fakulty se souhlasem Ordinaria, akademický senát návrh schvaluje a ministerstvo provádí a jmenuje profesory.

46. Bohoslovecké studium v Německu. Pro zvláštní politické a náboženské poměry v Německu v minulém století také studium bohoslovecké v různých německých státech podroběno bylo nestejným změnám. Již provedení tridentského dekrétu o seminářích bylo v Německu obtížným pro přílišné uplatňování státního vlivu na veškerou výchovu i kněž-

stva. Ježto v Německu nebylo odluky církve od státu a jednotlivé kraje mohly působiti svým vlivem na výchovu, máme v Německu dosti velikou rozmanitost bohosloveckých ústavů a theologických fakult. Ve Francii a v Itálii zesvětštění universit způsobilo vyloučení bývalých bohosloveckých fakult ze státního svazku universitního, avšak v Německu a v bývalém Rakousku zůstaly fakulty součástí universit až do nynější doby. Kde v Německu byly zakládány novější university, také přivtělovány fakulty theologické na př. v Bonnu, ve Vratislavi, v Strassburku. V nejnovější však době povstaly i v Německu university bez bohosloveckých fakult, na př. v Kolíně nad Rýnem. Někde z universit zůstaly jenom bohoslovecké fakulty nebo lycea jako v Bambergu, Paderbornu, v Treviru a j.

Nyní má Německo pro 21 katolických biskupství 19 bohosloveckých ústavů, mezi nimiž je 7 universitních fakult bohosloveckých, totiž v Bonnu, Vratislavi, Freiburgu, Mnichově, v Múnsteru, v Tübingách, ve Würzburgu; pak 7 bohosloveckých lyceí (Augsburk, Bamberg, Dillingen, Aichstätt, Freising, Řezno, Pasov), 1 akademii bohosloveckou, 1 filosoficko-bohosloveckou fakultu v Paderbornu. Studijní plány německých bohosloveckých ústavů nejsou rovněž jednotné, nýbrž odpovídají historickému vývoji a místním poměrům. Požadavek nového církevního kodexu, aby studium bohoslovecké bylo rozšířeno o kurs filosofický, byl splněn již i v Německu, aspoň z větší části. V zásadě trvalo dosud bohoslovecké studium 3 a půl roku na fakultě a půldruhého roku v semináři diecésním. Nyní má trvati bohoslovecké studium německé 12 semestrů, z nichž 9 na fakultě filosoficko-theologické a 3 semestry v diecésním semináři. Tak na př. kandidáti duchovního stavu veliké diecése kolínské studují 9 semestrů na bohoslovecké fakultě v Bonnu a 3 sem. potom stráví v kolínském semináři diecésním. V Bonnu přednáší se filosofie (logika, metafysika, psychologie, etika, dějiny filosofie), 12 hod. týdních v I. roce; v dalších pak theologie encyklopedická a propedeutika bohoslovecká, St. a Nový zákon, církevní dějiny, dějiny umění, apologetika, dogmatika (2 roky po 6 hod. týdně), morálka, církevní právo, liturgika, homiletika, paedagogika, katechetika, archeologie, patrologie.

V Múnsteru přednáší se v I. semestru filosofie 10 h., logika a noetika 4, metafysika 3, filosofie náboženství 3, introdukce biblická 2, církevní dějiny 4, patrologie 2, retorika 3, propedeutika 1. V II. semestru psychologie 4, metafysika 3, dějiny filosofie 2, introdukce biblická 2, církevní dějiny 4, apologetika 2, v III. semestru dějiny filosofie 2, apologetika 2, introdukce biblická s hermeneutikou 3, církevní dějiny 4, exegese biblická St. zákona 3 a Nov. zákona 3, introdukce dogmatická 2, úvod do liturgiky 1.; ve IV. semestru apologetika 2, introdukce St. zákona 2, církevní dějiny 4, exegese starozákonní 4, exegese novozák. 3, dogmatika 4, morálka 4; v V. semestru exegese St. zákona 3, Nov. zákona 3, dogmatika 5, morálka 5, dějiny dogmat 1, liturgika 2, homiletika 2. V VI. semestru exe-

gese Starozák. 3 a Nov. zákona 3, dogmatika 5, morálka 4, paedagogika 2, církevní právo 3, homiletika 2. V VII. sem. dogmatika 4, morálka 5, církevní právo 3, liturgika 1. V VIII. sem. dogmatika 5, církevní právo 3, katechetika 3, liturgika 1; v IX. sem. dogmatika 4, církevní právo 3, liturgika 2, hodegetika 1, liturgika novozák. 1. Ostatní semestry stráví bohoslovci mimo přednášky universitní v semináři. Zde mívají přednášky (na př. v Kolíně) z dogmatiky 2, morálky 2, pastorálky 4, psalmodie 1, sociologie 2, právo 3, paedagogika s katechetikou 2, homiletika 1.

Zkoušky konají se zpravidla odborné po absolvování jednotlivých předmětů a jejich vykonání jest podmínkou přijetí do diecévního semináře. Z akademických hodností uděluje se licenciát a doktorát bohosloví: vyžaduje se: maturitní vysvědčení z gymnasia, absolvování theologických přednášek, přijetí alespoň subdiakonátu, vědecká dissertace a přísná zkouška z bohosloveckých nauk všech (filosoficko-theologická propaedeutika, apologetika, dogmatika, morálka, exegese biblická s hebrejštinou, církevní dějiny, církevní právo, pastýřské bohosloví). Řádných profesorů má münsterská fakulta 14 mimo docentů a lektorů.

47. Ve Francii škola střední končí se státní zkouškou a po ní jest kandidátům bohosloví studovati 2 roky filosofii a 4 roky bohosloví. Zpravidla 1 rok filosofie se koná zvlášť buď v semináři nebo na jiné škole a teprve 2. rok filosofie se koná společně s theologií na bohoslovecké fakultě. V 5letém studijním programu bohosloveckém rozeznávají se pak trojí stupeň: a) filosoficko-theologická příprava, b) nižší kurs bohoslovecký, c) vyšší kurs bohoslovecký. Podle tohoto základního programu přednáší se zpravidla na bohosloveckých ústavech francouzských v I. roce filosofie 5, apologetika 5, biblické introdukce 5; v II. roce: filosofie 5, apologetika a etika 5, biblické studium 5, dějiny 5; III., IV. a V. roč. poslouchají většinou společně dogmatiku, morálku, pastorálku, církevní právo a dějiny. Význačné místo zaujímá nyní bohoslovecká fakulta ve Strassburku se svým důmyslným řádem studijním.

48. Irsko. Střední školství jest tu skoro úplně soukromé, obyčejně 7leté. Jsou to četná kollegia, udržovaná biskupy, v nichž studují po nejvíce kandidáti duchovního stavu; pak koleje pod správou řeholníků a konečně střední školy udržované laiky. Vyučuje se tu náboženství ve všech třídách, řečtině se zpravidla nevyučuje. Na konci studií jest tak zvané examen intermedium a nejlépe kvalifikovaní dostávají odměny. Stát uznává platnost těchto středoškolských studií. Absolutorium středoškolské dává právo k vyšším studiím všeho druhu. Filosoficko-bohoslovecká studia konají se jednak na 4 diecévních učilištích, jednak ve velkém národním semináři čili koleji sv. Patrika u Maynootu. V Maynootu jest zavedený úplný kurs bohosloveckých studií a sice 3letý kurs filosofický a 4letý kurs bohoslovecký. Zároveň jest kolej Patrikova součástí národní university irské se všemi právy universitních přednášek.

zkoušek i udělování gradů. Na této universitě musí se každý bohoslovec podrobiti zkoušce bakalářské z některého oboru buď filosofie nebo jiných předmětů (filologie nebo přírodních věd na fakultě světské), a teprve potom může vstoupiti do kursu theologického, takže nastupující bohoslovec má již absolvovanou fakultu filosofickou a hodnost bakalářskou z některého oboru.

Bohoslovecký kurs trvá 4 roky. Bohoslovecká fakulta sv. Patrika má právo udělovati hodnost bakaláře bohosloví nebo kanonického práva. Po 4 letech theologických studií může nadaný bakalář bohosloví a již vysvěcený kněz pokračovati ve speciálních bohosloveckých studiích na bohosloveckém institutu v Dunboque, kde po 2 letech může dosáhnouti doktorátu kanonického práva a po 3 letech doktorátu bohosloví. Týdně bývá při studiu bohosloví 24 hod., zkoušky bývají na konci semestru, disputatione a repetice měsíčně. Profesorů jest řádných 25 vedle docentů. Přednáší se v Maynootu v kursu filosofickém: řeči a přírodní vědy, pak logika a celá filosofie racionální, etika, a zpěv. V bohosloví přednáší se: dogmatika v I. a II. roč. 5, v III. a IV. 6 hod., morálka v I. a II. roč. 4 h., v III. a IV. 5 h., St. zákon v I. a II. roč. po 2 h., v III. a IV. po 1 h., Nov. zákon v I., II. a III. roč. po 2 h., hermeneutika v I. a II. roč. po 1 h., církevní dějiny ve všech ročnících po 2 h., liturgika ve všech ročnících po 1 h., církevní zpěv všude po 1 h., kanonické právo ve všech roč. po 2 h., pastorálka zvláštní v II., III. a IV. roč. po 1 h. Institut Dunboquenský u Maynootu má bohosloveckou akademii s knihovnou. Bohosloveckým časopisem vědeckým jest Irish Theological Quarterly.

49. Amerika také v theologii dbá praktické upotřebitelnosti. Studium bohoslovecké jest tu zavedeno na kolejích řeholních nebo v biskupských seminářích úplně ve smyslu kánonů; studium filosofické přípravné jest dvouleté na filosofické fakultě a bohoslovecké studium 4leté. Podmínkou přijetí do kursu filosofického jest předběžné středoškolské vzdělání na některém učilišti středoškolském nebo na přípravce seminární (Preparatory Seminary); kdo studoval již filosofické obory na některé koleji, která není přípravkou bohosloveckou, jest povinen navštěvovati ve filosofickém kursu přednášky, které určí sbor.

Ve filosofickém kursu přednáší se: introdukce filosofická, logika, kriteriologie, ontologie, kosmologie, psychologie, theodicea, etika, biologie, přírodní vědy, řečtina biblická, dějiny filosofie, Písmo sv., církevní dějiny, anglická literatura, cvičení retorická, církevní zpěv, sociologie, umění a archeologie. V theologii přednáší se: základní bohověda, zvláštní bohověda dogmatická po 2 roky, morálka, a to základní (de actibus humanis, de conscientia, de legibus) v I. roce a zvláštní morálka v II. a III. roce, bohověda dogmatická o svátostech 2 roky, pastorální theologie s ascetikou ve III. a IV. roce, nauka o vedení duchovních knih ve IV. roce, biblické studium s exegésí v I.—III. roce, církev

ní dějiny po 2 roky, patrologie po 2 roky, kanonické právo ve III. a IV. roce, liturgie část vyšší ve III. a IV. roce, ritus pro všechny roky, homiletika rovněž, s praktickými výkony ve III. a IV. roce, gregoriánský zpěv ve všech ročnících, rovněž sociologie; volné přednášky pro všechny bohoslovce jsou o křesťanské archeologii, o křesťanském umění. Cvičení praktická, tak zvané akademie, konají se dvakrát do měsíce za účasti všech.

Vyšší studium poskytuje universita katolická ve Washingtoně, o níž jinde se zmiňujeme.

Pro výchovu především kněží československých v Americe jest určen seminář sv. Prokopa v Lisle (Illinois), vedený v duchu benediktinském. Kurs filosofický i zde trvá 2 roky, theologický 4 roky.

50. V Belgii studium filosoficko-bohoslovecké jest na vysokém stupni a to v úplném souhlase s církevním zákonodárstvím. Středoškolské studium klasické, ať na státních lyceích nebo v kolejích nebo v malých seminářích, je 6leté, po nich 2 roky studium filosofické na tak zv. Philosophicum v malém semináři, po tom teprve vstoupí kandidát duchovního stavu do velkého semináře. Bohoslovecké studium ve velkém semináři jest 4leté. Zvláště nadaní bohoslovci mohou po ukončení bohosloveckého studia ve velkém semináři odebrati se na vyšší studium bohoslovecké do Lovaně, kdež celé studium trvá opět 12 semestrů. Po 2 letech může se posluchač bohosloví v Lovani státi bakalářem bohosloví, po 3 roce licenciátem, po 4. roce doktorem bohosloví, a po 6 letech mistrem theologie. Většina posluchačů ovšem odchází již po bakalaureátu nebo po licenciátu, jen nepatrná část dělá doktorát a ještě méně podrobuje se jich zkouškám magistra. Zkoušky pro akademické stupně jsou vždy veřejné s disputací, která trvá třeba několik dní; doktorská dissertace musí obsahovati asi 300 tiskových stran a býti tiskem uveřejněna. Zkoušky, jak v kursu filosofickém v malém semináři, tak v kursu bohosloveckém ve velkém semináři, a zkoušky na universitě jsou velice přísné. Všechny belgické diecese mají své velké semináře, kdež vyučuje 7—8 profesorů.

51. V Holandsku mají katolíci své školy národní i střední. Maturitní zkouška koná se před státní komisí mimo vlastní školu; malé semináře a soukromé střední školy chlapecké pro výchovu budoucích kněží jsou zavedeny. Kursus filosofický koná se buď v malém semináři, na příklad v arcidiecési utrechtské a v diecési roermondské, buď teprve ve velkém semináři, a trvá 2 roky. Kurs bohoslovecký trvá 4 roky na ústavu seminárním. Zpravidla přednáší se ve společných skupinách ročníkových dogmatika a morálka po 4 roky, biblicum po 2 roky první a 2 roky další církevní dějiny a církevní právo jako obory hlavní; vedle toho konají se přednášky z archeologie, z řečnictví, liturgiky, ascetiky, východních řečí. Zkoušky konají se na konci roku. Pro různé předměty jsou usta-

noveni řádní profesori. Po ukončení studií bohosloveckých ve velkém semináři mohou nadaní kněží pokračovati ve studiu vyšším bohosloveckém na universitě v Nimwegách.

S uvedenými studijními řády theologickými velmi úzce souvisejí katolické svobodné university v různých státech a proto připojuji zde stručný přehled katolických universit svobodných.

52. Přehled katolických universit a vyšších ústavů bohosloveckých. Církev katolická vždy uplatňovala své právo na vyučování veřejné katolického lidu a zvláště svého duchovenstva. Ve středověku vyučování bylo většinou v rukou duchovenstva a církví kontrolováno. Z 81 universit, které byly do doby reformace, na 50 jich bylo zřízeno za pomoci papežů nebo aspoň se jim dostalo církevního schválení zvláštní bulou; o jejich vydržování z největší části pečovaly kapitoly a kláštery a duchovenstvo vůbec. Papežové propůjčili universitám hojná privilegia a universitním profesorům svěřovali rozhodnutí v důležitých otázkách církevních. Hlavní fakultou byla vždy theologická. V polovici minulého století nastala skoro všude laicisace universit, na mnohých místech zrušeny fakulty bohoslovecké a přednášky ostatních fakult nedbaly již katolické nauky věroučné. Tento stav nutil církevní autoritu a katolicky věrně smýšlející lid ke zřízení vlastních svobodných, na státní autoritě nezávislých, vysokých škol. První katolická universita a vzor jiných byla Lovanšská universita v Belgii od roku 1834. Tato universita jest přímou dědičkou a pokračovatelkou ústavu, který pode jménem „Studium Generale Lovaniense“ byl založen již 9. prosince 1425 bulou papeže Martina V. „Sapientiae immarcescibilis.“

15. a 16. stol. jest jejím zlatým věkem, jak co do počtu posluchačů (na 3.000 ze všech zemí) tak co do vědeckého vlivu; její bohoslovecká fakulta první odsoudila nauky Lutherovy r. 1520. Náboženskými válkami pozdějšími trpěla i tato universita; nového lesku nabyla zas ve stol. 17., kdy měla až 10.000 posluchačů. Za revoluce francouzské 27. října 1797 uzavřena. Po dosažení samostatnosti Belgie biskupové dne 4. listopadu 1834 založili v Mechlině universitu katolickou. Po roce universita přeložena byla do Lovaně, jako pokračování bývalé vědecké tradice. 25. srpna 1914 německá armáda zničila universitní budovy i slavnou bibliotéku a staré universitní koleje. Po válce 20. ledna 1919 obnoveny přednášky v Lovani a přístupeno k obnově university a její bibliotéky za pomoci celého kulturního světa. R. 1927 dne 28. a 29. VI. oslaveno jubileum 500 let trvání Lovanšské university za účasti zástupců universit celého světa. K jubileu tomu zaslal Pius XI. 24. VI. 1927 list, v němž připomíná bulu Lva X. Exsurge, a uznává jí semper catholicam permansisse.

Obnovená Lovanšská universita prodělala nejednu krizi, překonala velké obtíže všeho druhu, z původního ústavu se 13 profesory a 86 posluchači v r. 1835 dospěla k nynějšímu svému rozmachu. Jest universitou svo-

bodnou bez kontroly státní, r. 1911 státem uznaná. Řízení university mají v rukou belgičtí biskupové za pomoci generální rady a finančního komitétu. Vedle tradičních 5 fakult (bohoslovecké, právnické, lékařské, filosofické, přírodovědecké) má i vysokou školu technickou s rozmanitými odbory (Vysoká škola hornická, inženýrství, stavitelství, umění) a několik speciálních vysokých škol (škola věd politických a sociálních, vysoká škola obchodní, vyšší ústav filosofický, vysokou školu pedagogickou a psychologickou, institut zemědělský, vysokou školu pivovarnickou, ústav zooteknický, ústav přípravný pro speciální vysoké školy.) K těmto fakultám a vysokým školám důsledně se řadí vědecké společnosti a studentské kroužky. Pro vědeckou práci mají Lovaňské fakulty a instituty velkou odbornou bibliotéku, nyní restaurovanou pomocí Ameriky a darů knižních ze všech národů; dále řadu moderně vypravených vědeckých ústavů a laboratoří, mezi nimiž připomenouti jest laboratoř mikroskopie a celulórní biologie, ústav embriologický, ústav zoologický, paleontologický, anatomický, fysiologický, bakterilogický, chemický a j.

Od r. 1925 na popud Pia XI. má universita lovaňská zvláštní stoličí pro studium bohosloví východních církví; s touto stolicí je spojeno studium starosloveňštiny, a od r. 1927 přednáší je prof. Draguet, vychovaný k tomuto úkolu na pražské universitě. — Od r. 1924 snažili se biskupové zavést na bohoslovecké fakultě také zvláštní přednášky o missiích; letos pak věnoval baron Descamps 200.000 franků na zřízení katedry pro missionologii, čímž přání biskupů uskutečněno.

Universita Lovaňská pořádá každoročně vedle pravidelných přednášek řadu přednášek veřejných (publika); prázdninové kursy o velikonočních prázdninách, a v měsíci srpnu pro středoškolské profesory; má na 50 vědeckých seminářů (cercles d'etudes).

Za řádné posluchače se přijímají absolventi středních škol, kteří se hlásí u zápisní komise a doloží žádost vysvědčením o řádném chování. Kteří nebydlí u rodičů, mohou bydlet v koleji (nebo Pedagogiu) a sice jsou 2 koleje pro studenty belgické a 2 koleje pro studentky (College du Pape, Collège Juste Lipse, Collège d' Arras, Abbaye de Sainte-Gertrude).

Vysvědčení a diplomy z této university mají stejnou státní platnost jako z universit státních; organisace jednotlivých fakult odpovídá předpisům státním o vysokých školách. Vysvědčení nebo diplomy ze zvláštních institutů, o kterých není zákonitých státních disposic, mají platnost pouze soukromou.

Universita vydává také několik odborných vědeckých časopisů, mezi nimiž pro studium bohoslovecké zasluhují zvláštní zmínky: „Annales de l' Institut superieur de Philosophie”, „Ephemerides theologicae Lovanienses”, „Revue neo-scholastique”, „Revue d' historie ecclesiastique.”

Katolická universita ve Frýburku ve Švýcarsku byla založena r. 1889 přičiněním státního rady Pythona; ten měl tolik odvahy a energie zbu-

dovat universitu v menším venkovském městě nedaleko státních universit v Ženevě, v Losaně a v Bernu. S počátku měla universita fakultu právnickou a filosofickou, r. 1890 zřízena fakulta theologická a r. 1896 fakulta věd přírodních; universita jest čistě katolická mezinárodního rázu, uznaná a podporovaná státem. Universitu řídí rektor, každoročně volený profesorskými sbory a státem schválený; jemu ku pomoci jest akademický senát.

Fakulta theologická jest svěřena řádu dominikánskému; má 15 řádných stolic, 4leté theologické studium, na 200 posluchačů. Fakulta právnická má 17 stolic, 3leté studium na 150 posluchačů. Fakulta filosofická má 19 profesorů, posluchačů kolem 80, studium 3leté; fakulta přírodovědecká má 14 profesorů, 110 posluchačů, studium 3leté.

Universita uděluje licenciát a doktorát všech 4 fakult, který má ve Švýcarsku i v zahraničí stejnou platnost jako z jiných švýcarských universit. Podmínkou zápisu jest absolvování střední školy a maturitní vysvědčení. Při universitě (při fakultě právnické) jest zvláštní sekce vysoké školy věd politických se 6 profesory a sekce obchodních věd se 3 profesory. Laboratoře má hlavně fakulta přírodovědecká. Ku pomoci jest kantonnální universitní bibliothéka, se 300.000 svazky, založená již v XVI. století a moderně zařízena.

Vedle přednášek pravidelných konají se veřejné přednášky bezplatné a příležitostně prázdninové kursy. Při universitě jsou také koleje studentské na př. Canisianum pro laické studenty, kolej sv. Michala, kolej sv. Jana; od r. 1919 zřízena také vyšší škola ženská pro sociální vědy.

Přednáší se latinsky, francouzsky a německy. Universita vydává několik vědeckých časopisů, mezi nimi „Divus Thomas“ pro vědy theologické.

Posluchači tvoří několik akademických spolků, na př.: „Academia“, sdružující studenty bez rozdílu, pak Spolek studentů švýcarských a sdružení studentů jiných národností na př. „Polonia“, „Jugoslavia“ atd.

Katolické university nebo instituty ve Francii byly založeny r. 1875 po vydání zákona ze 12. VII. 1875 o vysokém učení a sice v Paříži, v Lyonu, Tuluse, v Lille a v Angers. Zmíněný zákon nedovoluje však svobodných programů vysokých škol, a nedává práva udělovati akademické grady, naopak pozdější zákon z r. 1880 zakazuje katolickým vysokým školám jméno universita, pročez nazývají se Ústavy „Instituti“ a také zkušební komise smíšené při těchto Institutech byly zrušeny. Frekvence těchto učilišť se však uznává, ale zkoušky a grady musejí se konati na vysokých školách státních. Fakulta theologická, scholastické filosofie, a kanonického práva uděluje hodnosti akademické uznané sice Římem pro obor církevní, nikoli však francouzským státem. Speciální vysoké školy katolické při těchto institutech udělují diplomy, které v praxi mají tutěž platnost jako diplomy stejných škol státních.

Na Institutech katolických mohou studovati laikové, muži i ženy, kteří vykáží se absolutoriem střední školy, zpravidla bakalářským diplomem (který se rovná našemu maturitnímu vysvědčení) a vysvědčením o dobrých mravech a katolickém životě od církevní vrchnosti; na fakultě theologické studují jenom kněží, kteří již vykonali studium bohoslovecké v semináři a kteří mají od svého biskupa posláni anebo aspoň dovolení studovat na fakultě bohoslovecké. Pro konkurenci státní a obtíže při zkouškách, pak pro ohromný finanční náklad, k němuž stát nijak nepřispívá, není počet studujících na katolických institutech příliš veliký (kolem 2000 v celku).

V čele Institutu jest rektor, ustanovený od komise biskupské trvale, vicedirektor, sekretář. Počet profesorů jest značný, avšak mají i vedlejší zaměstnání, neboť nemohou býti náležitě honorováni institutem.

Katolický Institut v Paříži, založený r. 1875 má fakultu kanonického práva, fakultu bohosloveckou a fakultu křesťanské filosofie jakožto 3 fakulty kánonické, církevním zákoníkem uznávané. Vedle nich fakultu právnickou a filosofickou, avšak bez práva udělovati státně platné akademické grady. Mimo to má Institut speciální vysoké školy a sice východních řečí při fakultě bohoslovecké, vysokou školu věd obchodních při fakultě právnické a školu přírodovědeckou bez práva gradů i bez práva zákonitého zápisu.

Institut má ovšem i několik odborných laboratoří a rozsáhlou bibliotéku. Vydává časopis „Bulletin de l' Institut Catholique“ a j. Pořádá vyšší kursy věd pro ženy a kurs veřejných přednášek pro laiky (apologie, církevní dějiny, filosofie, sociologie a j.).

Při Institutu jest několik sdružení, mezi nimi zvláště „Association des Amis de l' Institut Catholique“.

Theologický ústav byl uznán jako kanonická fakulta bohoslovecká dekretem Sv. Stolicе ze dne 18. XII. 1889; později rozšířen ve 3 výše jmenované katolické fakulty, schválené kongregací Studií 5. VII. 1895.

Každá z těchto fakult má církevní právo uděleti hodnost bakaláře, licenciáta nebo lektora a doktora nebo mistra. Doba studií jest 3letá, pro každou hodnost 1 rok.

Katolický Institut v Lille má vedle fakulty filosoficko-theologické (2 r. filosofie, 4 r. theologie), fakulty právnické, filosofické a přírodovědecké ještě fakultu medicínskou a pharmaceutskou a zvláštní vysoké školy: věd sociálně-politických, věd obchodních, věd průmyslových nebo technických, k níž od r. 1912 pojí se vysoká škola elektrotechnická, vyšší ženskou školu.

Při universitě vedle laboratoří jest bibliotéka čítající na 300.000 svazků a dostávající na 4.000 časopisů.

Akademické spolky tu jsou četné, mezi nimi „Association des Anciens Etudiants“.

Universita vydává několik časopisů, mezi nimi „Les Facultes Catholiques de Lille” (měsíčník).

Katolický Institut v Lyoně, otevřený r. 1875 fakultou právnickou, má nyní fakultu kanonickou filosofie scholastické, theologie a kanonického práva, kdež studují kněží po ukončení bohosloveckých studií v semináři vždy 2 roky pro dosažení doktorátu; fakultu právnickou, 3letou, fakultu filosofickou a přírodovědeckou 3 letou, pak zvláštní vysokou školu chemickou a obchodního práva.

Od roku 1894 jest zřízena nemocnice sv. Josefa, která má sloužiti nové fakultě lékařské.

Universita vydává časopis měsíčník „Bulletin des Facultes Catholiques de Lyon”.

Katolický Institut v Tuluse byl založen r. 1877 a má 3 fakulty kanonické, filosofickou, bohosloveckou a kanonického práva, vedle toho fakultu filosofickou a zvláštní vysoké školy přírodních věd a zemědělskou. Jako ostatní katolické Institute také tento koná pravidelné veřejné přednášky pro širší obecnost o různých předmětech rázu náboženského a rovněž má zvláštní kursy pro vyšší vzdělání žen.

Vydává měsíčník „Bulletin de Litterature ecclesiastique”.

Katolický Institut v Angersu má fakultu theologickou, právnickou, filosofickou, přírodovědeckou a zvláštní vysoké školy obchodní a zemědělskou; pro ženy vysokou školu zv. Freppelovu. Po válce světové zavedeny kursy aplikované mechaniky, Obchodní škola pro dívky a kurs přirozeného práva.

Institut vydává čtvrtletník „Bulletin des Facultes Catholiques de l'Ouest”.

Římsko-katolická svobodná universita v Nijmegen v Holandsku¹⁾ byla založena r. 1923. Již v r. 1921 holandsští biskupové ohlásili svůj plán založiti katolickou universitu a pověřili provedením příprav „St. Radbouds Stichting” (nadaci Radbotovu). Vláda přiznala nové universitě jus promovendi a S. C. Seminární 29. VI. 1923 schválila rovněž universitu tuto jako katolickou a přiznala jí právo udělovati kanonické grady. Město Nijmegen darovalo stavební pozemek a zavázalo se přispívati universitě po 75 let subvencí roční 100.000 zlatých. Universita zahájila svou činnost 17. října 1923 otevřením fakulty bohoslovecké, filosofické a právnické; k nim přistoupí fakulta přírodovědecká a lékařská.

Universitu tuto řídí nadace Radbotova za předsednictví arcibiskupa Utrechtského a za účasti městské rady nijmegenké. Podle holandského zákona o vysokém školství ze 22. V. 1905 má svobodná universita katolická právo udělovati státně platné diplomy.

Fakulta bohoslovecká jest 3letá a přístupná pouze těm, kteří již absolvovali filosoficko-bohoslovecká studia ve velkém semináři.

¹⁾ Srv. A. A. S. 1923, str. 596, a Osservatore romano 8. IX. 1927.

Fakultní studium theologické dělí se ve tři sekce: biblistickou, dogmaticko-historickou, morální. Doktorandi po ukončených studiích filosoficko-theologických v některém velkém semináři diecésním studují na této fakultě 2 roky společně, a jeden rok konají speciální studium na některé ze tří jmenovaných sekcí, z níž také pracují vědeckou dissertací a konají hlavní rigorosum.

Po příkladu Říma, Milánu, Paříže a Lovaně také tato universita otvírá počínajíc rokem 1927/28 speciální kurs theologických vědomostí pro laiky při bohoslovecké fakultě, kterýžto kurs bude 2letý, po jeho absolvování bude lze skládati zvláštní zkoušky a obdržeti zvláštní diplom. V tomto kursu mimo jiné bude pečováno také o výchovu katolických žurnalistů.

Katolická universita v Lublíně v Polsku byla založena v r. 1918 přičiněním Radziszewského za finanční podpory episkopátu, vlády a hlavně Jaroszynského. Stát poskytl pozemek a zařízení na 36 let. Universita jest katolickou svobodnou, národní universitou polskou od státu nevydržovanou ani zákonitě neuznanou. Římskou kongregací Studií byla tato universita schválena a přiznáno jí právo udělovati akademické grady pro obor církevní.

Universita je řízena polským episkopátem, jež zastupuje biskup lublínský jako trvalý kancléř university. Rektora jmenuje episkopát a potvrzuje Sv. Stolica. Finančně pečuje o universitu Spolek university lublinské, v němž výbor se skládá z 15 členů (5 zástupců episkopátu, 5 členů zakládajících a 5 členů volených Spolkem (a exekutivu provádí 7členný komitét za předsednictví rektora.

Ke studiu na universitě žádá se maturita ze střední školy a katolické vyznání nebo aspoň křesťanské.

Studium na fakultě bohoslovecké trvá 4 roky po ukončení studií bohosloveckých v semináři. Studium na fakultě práva kanonického trvá rovněž 4 roky. Studium na fakultě filosofické trvá rovněž 4 roky, rovněž tak studium na fakultě práva občanského a politicko-sociálních věd. Při universitě jest vyšší Ústav paedagogický 2letý pro vyšší vzdělání učitelstva občanských, po případě středních škol.

Vědeckých seminářů v prvních letech zřízeno 13. Universita vydává své spisy ve zvláštní knihovně university Lublinské.

Při universitě současně zřízena bibliotheka universitní, obsahující již na 200.000 svazků.

Pro studenty zřízena kolej čili Akademicki dom.

Při universitě Nejsvětějšího Srdce v Miláně byla založena roku 1920. Italští katolíci již dávno toužili po vlastní svobodné universitě; konečně v srpnu 1918 arcibiskup kardinál milánský Ferrari ujal se myšlenky a svěřil její realizaci Spolku Vita e Pensiero (život a myšlenka). Počalo se založením „Istituto Giuseppe Toniolo di Studi Superiori“, jenž má účelem pečovati o vyšší vzdělání různého druhu. Tento Institut

byl uznán královským dekretem ze dne 24. VI. 1920¹⁾ a stal se základem právním nové university. Kanonicky byla zřízena jako papežská universita dekretem z 25. XII. 1920.

Přednášky na fakultě filosofické a sociálních věd počaly se v prosinci 1921; roku 1923 přibyla fakulta filosofická (des Lettres) a vyšší Institut učitelství (Istituto Superiore di Magistero).

O universitu pečuje trvalý komitét Institutu Toniolova.

Studium na fakultě filosofické trvá 4 roky, z nichž 2 první jsou určeny pro všeobecnou přípravu filosofickou, poslední 2 jsou určeny studiu speciálnímu.

Studium na fakultě věd sociálních trvá rovněž 4 roky, z nichž první 2letý jest kurs všeobecný, a II. speciální podle 4 sekcí: Sekce věd politických, sekce věd hospodářských, sekce věd správních, sekce věd obchodních.

Studium na fakultě delle Lettere trvá také 4 roky a rozděluje se ve 2 základní sekce: Filologie s dějinami starověku, a filologie s dějinami novověkými.

Vyšší Institut učitelství trvá 4 roky, diplomy jsou uznány státem královským dekretem ze 13. III. 1923.

Universita uděluje akademické stupně a sice: doktorát jednotlivých věd. Královským dekretem ze 30. IX. 1923 čís. 2102 uznávají se italským státem studia na universitách nejen státních, nýbrž i polostátních a svobodných a státní zkoušky konají se stejně před státní komisí.

Universita pořádá vedle přednášek pravidelných také večerní publika pro širší obecnost a různé prázdninové kursy.

Universita milánská vydává 2měsíčník „Rivista di Filosofia neoscolastica“ a vydává sbírku prací filosofických a sociálních pode jménem „Pubblicazioni dell' Università Cattolica“.

Katolická universita irská v Dublině. Již od r. 1850 objevují se v Irsku snahy o zřízení katolické university; toho roku irští biskupové shromáždění na konferenci v Thurles rozhodli se založiti universitu úplně katolickou podle vzoru university lovaňské a svěřili uskutečnění tohoto návrhu slavnému Newmanovi. Newman nebyl sto, aby úkol provedl. Teprve r. 1908 katolická universita dublínská proměněna v legální nynější „Universitní kolej sv. Patrika“, která je součástí národní irské university (Nationale University of Ireland), a jako taková podobně jako jiné koleje vyznání anglikánského anebo neutrální, ze kterých se skládá tato státní universita, jest udržována státem a nadacemi universitních kolejí.

Ačkoliv tato katolická universitní kolej národní university irské nemá úředního názvu katolická a ačkoliv mohou na ní studovat i nekatolíci,

¹⁾ Poslední státní dekréty italské, týkající se katol. university Srdce Páně v Miláně, jsou: královský dekret z 25. XI. 1926, modifikovaný král. dekretem ze 14. VII. 1927.

ve skutečnosti jest úplně v rukou katolických a navštěvována výhradně studenty katolickými.

Ve Španělsku vedle státních universit a vysokých škol jest uvést jako soukromé vysoké školy katolické 2 koleje.

Real colegio de Estudios Superiores de Maria Cristina (Královská kolej vysokých studií Marie Kristiny) je založena r. 1893 a svěřena OO. Augustiniánům. Obsahuje fakultu právnickou a fakultu filosofickou; vedle nich jako speciální školu vysokou, přípravku inženýrskou. Za posluchače přijímají se jen katolíci mužové s vyloučením žen. Ústav má právo udělovat licenciát z práva a filosofie, avšak bez legálního uznání státu. Pro získání státně platných diplomů musejí býti zapsáni chovanci této koleje na státní universitě Madridské a tamtéž se podrobiti příslušným zkouškám.

Vedle toho mají ve své správě Jesuité v Deusto—Bilbau kolej vysokých studií (Colegio de Estudios Superiores) založenou již r. 1886. Obsahuje fakultu věd právních a sociálních a některé speciální vysoké ústavy, úplně soukromé bez práva udělovat diplomy.

Ve Spojených Státech severoamerických jest mnoho katolických ústavů vysokoškolských s rozmanitým programem, na nichž zpravidla lze získati praktické vzdělání pro jednotlivé odbory a bakalářství různých věd. Tyto školy jsou svobodné podle amerických zákonů, jsou skoro ve směr řízeny řeholníky a jejich názvy bývají Universita nebo Kolej, nejsou však universitami ve smyslu evropském, nýbrž přípravkami buď pro praktický život nebo pro vyšší studium (tak jsou ve Spoj. Státech university katolické: Creighton, založena 1878 v Omaha v Nebrasce; University of Dayton, založena 1850 v Dayton ve státě Ohio; De Paul University, založena 1898 v Chicagu ve státě Illinois; University of Detroit, založena 1877 v Detroitu ve státě Michigánském; Duquesne University, založena 1878 v Pittsburghu ve státě Pennsylvanii; Fordham University, založena 1841 v New Yorku; Georgetown University, založena 1789 ve Washingtoně; Gonzaga University, založena 1887 ve Spokane ve státě Washingtonském; St. John's University, založena 1898 v Toledu ve státě Ohio; St. Louis University, založena 1818 ve St. Louis ve státě Missouri; Loyola University založena 1870 v Chicagu; Loyola University založena 1911 v New Orleansu ve státě Louisiana; Marquette University, založena 1855 v Milwaukee ve státě Wisconsinu; University of Notre Dame, založena 1842 v Notre Dame ve státě Indiana; University of Santa Clara, založena 1851 ve Santa Clara ve státě Kalifornii). Tyto koleje nebo university mají k dispozici řadu ústavů a laboratoří, pěkné knihovny a vydávají hojně vlastních publikací (z publikací buďtež připomenuty: University Year Book; Mendel Club Bulletin; Bulletin of Biology; The Scholastic).

Vlastní a jedinou katolickou svobodnou universitou ve smyslu evropském jest ve Spoj. Státech severoamerických Catholic University of

America ve Washingtoně. Tato universita byla kanonicky zřízena papežem Lvem XIII., jenž Apoštolským listem „Magni Nobis gaudii” ze dne 7. března 1889 schválil stanovy a propůjčil právo udělovat akademické hodnosti církevně platné. Posv. kongr. de Propaganda Fide rescriptem ze 23. III. 1889 prohibuit „quominus aliae Universitates vel Instituta similia in America conderentur, priusquam omnes ordinario Facultates in catholica Universitate Washingtoniensi constitutae essent.” Universitu tuto znovu doporučuje Pius XI. listem z 25. IV. 1922 (A. A. S. 1922, 423). Universita uznána i zákony státními americkými. V listopadu téhož r. 1889 byla otevřena fakulta bohoslovecká čili v americké terminologii „School of Sacred Sciences”, k níž r. 1895 připojena fakulta filosofická pode jménem „School of Philosophy” a sociálních věd „School of Social Sciences”, později od fakulty sociálních věd byla oddělena a jako samostatná zřízena fakulta právnická „School of Law”, a studium sociálních věd spojeno s fakultou filosofickou jako zvláštní sekce; v r. 1905 otevřena fakulta filologická a fakulta přírodních věd „School of Letters” a „School of Sciences”, kterážto fakulta má také sekci inženýrskou, architektury a 3 jiné sekce inženýrství. Profesorů působí na této universitě asi 100, posluchačů bývá kolem 1000. Univerzitu řídí Episkopát Spoj. Států a vnitřní řízení vede rektor university s akademickým výborem. Universita uděluje hodnost bakaláře, mistra a doktora na všech fakultách. Na fakultě bohoslovecké, filosofické a právnické je studium 3leté, na ostatních 4leté. Na fakultu bohosloveckou přijímají se jen absolventi bohosloví ve velkém semináři.

Při universitě jsou veřejné kursy nábožensko-kulturní pro širší veřejnost a kursy prázdninové, určené na prvním místě pro katolické učitelstvo a zvláště pro učitelky z náboženských kongregací; tyto prázdninové kursy zvané: „Summer School” trvají zpravidla 2 měsíce a končí se písemnými zkouškami.

S universitou jest ve spojení několik seminářů, kolejí a jiných ústavů vzdělání středoškolského. Tyto ústavy a koleje jsou úplně autonomní a jejich absolventi mají právo bez nové zkoušky navštěvovati pak universitu. Kdo z posluchačů nemá diplom bakalářský z některé katolické koleje, jest povinen navštěvovati metodický kurs náboženský při universitě.

Universita má k dispozici několik sbírek a laboratoří a velikou odbornou knihovnu.

Při universitě jest zřízeno několik vědeckých Společností se speciálním cílem na př.: „St. John Chrysostom Society” (Společnost sv. Jana Zlatoústého), která má účelem publikaci původních liturgických textů a překladů liturgických dokladů z prvních VI století křesťanských s poznámkami a komentářem.

Pro ubytování posluchačů laiků jest zřízeno několik konviktů. Universita tato vydává několik časopisů na př.: Catholic University Bulletin;

Catholic Educational Review; Catholic Historical Review; Catholic Charities Review. Tato uniniversita spolu s katolickou uniniversitou lovaňskou vydává také Východní patrologii čili „Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium.”

V Severní Americe má také Kanada své 2 katolické university a sice tak zv. Lavalskou v Quebecu a v Monrealu. Univerzita v Quebecu vznikla r. 1852, kdy mons. Laval zřídil seminář bohoslovecký a s ním i jiné fakulty. Anglická vláda uznala úředně tuto univerzitu jako svobodnou, kterou vydržuje katolické obyvatelstvo ze svých prostředků; r. 1876 uznal i Řím tutou univerzitu Lavalskou (podle Lavala nazvanou) za církevně zřízenou. Univerzita Lavalská má fakultu bohosloveckou 4letou, kde studují alumni velkého semináře, fakultu právnickou 3letou, fakultu lékařskou 5letou a fakultu artistickou, která má vyšší školu chemickou, učitelskou, inženýrskou, činíc přechod ze škol středních na vysoké odborné. Vedle těchto 4 fakult má univerzita vyšší ústavy odborné na př.: zemědělskou vysokou školu. Univerzita uděluje státně i církevně platné hodnosti akademické bakaláře licenciáta a doktora. Ku pomoci jsou ústavy a laboratoře. Bibliotéka univerzitní jest rovněž rozsáhlá. Při univerzitě jsou veřejné kursy večerní pro širší publikum. Univerzita vydává 2 časopisy a 2 ročenky.

Univerzita Monrealská povstala r. 1876 jako filiálka univerzity Lavalské s týmiž fakultami jako tato. Apoštolskou konstitucí z 2. II. 1889 uznána určitá nezávislost této vysoké školy na Lavalské univerzitě, a teprve r. 1920 uznána církevně i státně úplná samostatnost univerzity Monrealské Apoštolským listem z 8. května 1919 a státním rozhodnutím ze 14. února 1920.

Univerzita Monrealská má nyní vedle fakulty bohoslovecké, právnické, lékařské (studium 6leté), filosofické, přírodovědecké a zubní ještě vysoké školy pro veterinářské lékařství, školu pharmaceutickou, školu věd sociálních a politických, vysokou školu polytechnickou s několika sekce-mi, vysokou školu obchodní a vyšší institut zemědělství. Univerzita má několik laboratoří, mezi nimi Ústav pro radio, rozsáhlou bibliotéku; vydává 2 časopisy a 2 ročenky, koná večerní publika a prázdninové kursy.

V Jižní Americe jest v Republice Chile katolická univerzita ve Santiagu, založena r. 1888; jest vydržována ze soukromých odkazů a darů katolíků. Z počátku měla tato univerzita jen fakultu věd právních a politických a fakultu přírodovědeckou; r. 1896 přibýly fakulta lékařská a pharmaceutická, fakulta filosofická a fakulta architektury; r. 1913 připojena ještě fakulta zemědělská. Zároveň jest při univerzitě Ústav polytechnický. Univerzita uděluje diplomy licenciáta, a inženýra; komise zkušební jest smíšená, složena ze zástupců státu a zástupců univerzity katolické.

Veřejné kursy večerních přednášek jsou tu četné, přístupné mužům i ženám.

V Argentině pokoušeli se o zřízení katolické university již r. 1888, avšak teprve r. 1910 došlo k otevření svobodné katolické university v Buenos Aires. Jest určena pro laiky, proto nemá fakulty bohoslovecké, nýbrž zatím se omezuje na fakultu právnickou, lékařskou a přírodovědeckou.

Většímu rozvoji této university překážejí jednak finanční nedostatky jednak konkurence státních universit.

Katolická universita sv. Tomáše v Manile na Filipínách má svůj počátek již 28. dubna 1611. Původně zněla „Colegio de Sto. Tomás“ a jest svěřena řádu dominikánskému. Kolej byla schválena státně i církevně a povýšena papežem Innocencem X. r. 1645 na universitu. Lev XIII. r. 1902 udělil jí název „university Papežské“ a potvrdil jí práva udělovati hodnosti akademické církevně platné. Za vlády španělské diplomaty této university měly stejnou platnost jako diplomaty státních universit španělských. Vláda Spoj. Států Amerických odmítajíc zvláštní privilegia této university, kterých nepožívají jiné university americké, uznává studia vykonaná na této universitě, její absolventi mohou vykonati zkoušku před státní komisí a dostati tak právo vykonávati svůj obor.

Původně měla universita jen církevní fakultu bohosloveckou, kanonického práva a scholastické filosofie; r. 1734 připojena byla fakulta právnická, r. 1871 fakulta lékařská a pharmaceutická; r. 1896 fakulta filosofická a filologická a konečně r. 1907 ústav polytechnický. Nyní tedy má universita manilská dominikánská 7 fakult: bohosloveckou (6letou), kanonického práva (3letou), práva civilního (5letou), filosofie a filologie (2letou), lékařskou (5letou), pharmaceutickou (3letou), civilního inženýrství (5letou).

Universita má dobře vypravené kliniky, ústavy a laboratoře, zvláště důležité sbírky přírodopisné a fysikální, rovněž rozsáhlou bibliotéku. Také návštěva této university jest veliká, mívá kolem 7.000 posluchačů.

V Číně založili Jesuité r. 1903 katolickou universitu zvanou „L' Aurore“ v Šanghaji. Universita má 3 fakulty: právnickou, filosofickou a přírodovědeckou, k nimž jsou připojeny i kursy inženýrství a lékařství; rovněž jsou tu přípravné kursy 3leté. Na universitě mohou studovat všichni Číňané katolíci i nekatolíci, jestliže jsou 18 let staří, absolvovali střední školu a vykonali s úspěchem přijímací zkoušku universitní.

Také v Japonsku založili Jesuité r. 1913 universitu katolickou v Tokiu se schválením Sv. Stolicе i japonské vlády v březnu 1913. Universita má dosud 3 fakulty: filologickou, filosofickou a obchodní. Studium trvá v kursu přípravném 2 roky a na každé fakultě 3 roky; mohou ji navštěvovat katolíci i nekatolíci, kteří absolvovali japonské lyceum a podrobí se zvláštní zkoušce z jazyka anglického a z matematických věd. Universita

má právo udělovat bakalaureat literatury, filosofie a obchodních věd, který má státně stejnou platnost jako z jiných soukromých universit japonských.

V Syrii založili Jesuité r. 1846 východní seminář a r. 1855 kolej v Ghaziru, r. 1875 seminář i kolej přestěhovaly se do Beyrutu do koleje sv. Josefa. R. 1881 Lev XIII. kanonicky zřídil z této koleje universitu sv. Josefa a udělil jí právo udělovati akademické hodnosti a diplomy z filosofie a theologie; r. 1883 přidána vysoká škola lékařská, r. 1889 škola pharmaceutická; r. 1913 založena vysoká škola právnická a vysoká škola inženýrská; konečně r. 1920 k fakultě lékařské připojena vysoká škola zubní chirurgie. Při universitě jest od r. 1907 moderně vypravená observatoř ve Kscare se 4 sekcemi meteorologie, magnetismu, astronomie a sismiky; rovněž jest při universitě Institut bakteriologie, chemie, anatomie, východních řečí. Biblioteka universitní obsahuje na 200.000 svazků, mezi nimiž je mnoho vzácných východních manuskriptů.

Universita uděluje bakalaureat, licenciát ve filosofii a bohosloví, diplomy se státní platností francouzskou v lékařství a pharmaceutství, jakož i diplom inženýrský. Pro vstup na universitu vyžaduje se francouzský bakalaureát ze studia středoškolského nebo zvláštní přijímací zkouška.

Studium filosoficko-theologické jest 6leté, lékařské 5leté, farmaceutské a zubní 3leté, právnické 3leté, inženýrské 3leté.

Universita má svou vlastní tiskárnu, která vydala již více než 500 různých knih různého obsahu a v různých řečech, mezi nimi pěknou arabskou bibli.

Universita vydává měsíční vědeckou revui „Machrik“, redigovanou arabsky a určenou zvláště pro věci východní; pak sbírku francouzských vědeckých článků z vědeckých oborů pode jménem „Les Melanges de l' Université St. Joseph“.

53. Svaz katolických universit.

Již před třemi roky vznikla myšlenka utvořiti mezinárodní Svaz katolických vysokých škol. Když se konaly letos jubilejní slavnosti university v Lille ve Francii, sešli se rektori a representanti těchto katolických vysokých škol a utvořili definitivně Svaz katolických universit. Předsedou zvolen rektor university Lovaňské Mons. Ladeuze, jednatelem Mons. Schijnen, rektor z holandské university v Nijmegen a rektor Milánské university Srdce Páně Dr. Gemelli. Tito obstarají ročenku katol. universit a připraví návrh na společný časopis. Každoročně bude sjezd, příští v Holandsku. Do tohoto Svazu katol. universit se přihlásily: Katol. universita v Lovani (Belgie), universita Lavalská ve Quebecu (Kanada), univ. v Montrealu (Kanada), univ. katol. v Santiagu (Chile), univ. Jitřenka v Šanghaji (Čína), instituty katol. v Paříži, v Lille, v Lyonu, v Angersu a v Tuluse (Francie), katol. univ. Jochi Daiaku v Tokiu (Japonsko),

univ. sv. Tomáše v Manile (Filipiny), řím. katol. univ. v Nijmegen (Holandsko), univ. Lubelskiho v Lublině (Polsko), univ. sv. Josefa v Beyrutu (Syrie), kolej vysokých studií v Bilbao a v San Lorenzo (Španělsko), katol. univ. Americká ve Washingtoně (Spojené Státy Americké), katol. univ. ve Frýburku (Švýcarsko), papežská univ. Řehořova v Římě (Italie), katol. univ. de Notre Dame (Indiana U. S. A.), katol. univ. Srdce Páně v Miláně (Italie).

54. Organizace katolického duchovenstva v různých státech.

Poslední dobou v různých státech evropských sdružilo se katolické duchovenstvo ve zvláštní stavovské spolky a utvořilo i společný Mezinárodní sekretariát duchovenských organizací.

V Itálii není téměř diecése, ve které by nebyla sekce Svazu duchovenských spolků v Itálii. Italský Národní Svaz spolků duchovenstva v Itálii (Federazione tra le Associazioni del Clero in Italia) jest uznána církevní autoritou, má diecéšní sekce ve všech diecésích a koná velmi důležitou i úspěšnou práci pro duchovenstvo i pro církev, jednak svým vlivem u státních úřadů, jednak svépomocnými akcemi. Tak Svaz dosáhl u vlády zvýšení kongruy pro faráře, jisté zlepšení rurálních obročí; ve svém Sekretariátě národním sprostředkuje ochranu svého členstva i změnu míst se schválením Ordinářů, má vlastní spořitelnu, vlastní Družstvo hospodářské a j.

Ve Francii není jednotné organizace duchovenstva podobné italskému Svazu, avšak i tam jsou různé organizace duchovenstva v rámci státního zákonodárství, jejichž účelem jest vzájemná svépomoc hospodářská a právní a podporování charitativních institucí. První místo zaujímají tak zv. církevní syndikáty (Syndicats Ecclesiastiques), které mají účelem studium a ochranu zájmů duchovního stavu a které podle platných zákonů zároveň se snaží zakládat a podporovat sociální charitativní podniky.

Ve Španělsku jest založena „Liga Nacional de defensa del Clero“ (Národní liga pro ochranu duchovenstva), v níž jest soustředěno 12.500 světských kněží z celkového počtu duchovenstva španělského 33.000. Liga španělská má 3 skupiny členů, totiž: kanovníci, faráři, ostatní kněží světští; každá skupina přispívá do společné pokladny příspěvkem přiměřeným příjmům. Liga má mnoho úkolů: především hájiti duchovenstvo proti útokům nepřátelským, podporovati hospodářské zájmy duchovenstva pomocí hospodářských družstev, zakládati nemocnice, ozdravovny a útulky pro své členy. V Madridu jest duchovenský dům pro onemocnělé kněze, který působí mnoho dobrého. V Madridě má také sídlo Ústřední mezinárodní sekretariát kněžských organizací.

V Belgii utvořen byl duchovenský spolek „L' Olivier“, který se již hojně rozšířil a uplatnil. Úkoly tohoto spolku jsou pomáhati biskupům v buzení kněžských povolání, pomáhati všemožným způsobem podnikům,

kteřé biskupové zakládají pro nemocné nebo sestárlé kněžstvo, hájiti právně čest duchovenstva, pomáhati ve městech budovati domy kněžské, a pod.

V Německu jest organisace duchovenstva pod jménem „Pax“ se sídlem v Kolíně pod protektorátem kolínského kardinála. Ze 20.000 katolických kněží německých více než 14.000 jsou členy Paxu. Pax má svůj původ již na kongresu Strassburském r. 1905, úředně však existuje od r. 1908. Hlavním úkolem spolku jest obrana cti katolické církve a jejího kněžství proti tisku protestantskému a židovskému. Spolek má i své pomocné ústavy finanční na př.: Centrální spořitelnu moderně organizovanou a výborně prospívající, kde zároveň jest pojišťovna pro hospodyně kněží. Národní Sekretariát v Kolíně jest k dispozici členům v každém případě. Členové Paxu těší se mnohým výhodám hospodářským v Německu. Spolek má i vlastní kněžské domy jako zotavovny na př.: V Mergentheimu ve Württenbersku, a j.

Ve Švýcarsku jest spolek kněžský Previdentia rozšířený ve všech 4 diecésích. Spolek má odbor pro pojištění životní kněží, pro pojištění nemocenské, pro stáří a pro případ krádeží.

V Polsku jest centrální kněžský spolek zvaný „Unitas“, který má v každé diecési svou skupinu. Jeho úkoly jsou podobné jako italského Svazu duchovenstva.

V Rakousku rovněž jest kněžský spolek Pax rozšířený ve všech 9 diecésích Rakouska. Jeho úkoly jsou podobné jako Paxu v Německu.

V Jugoslavii jest Národní liga duchovenstva, která shromažďuje 12 diecésních kněžských jednot a má asi 1.200 členů, t. j. asi polovice veškerého kléru.

V Československu máme roztríštěnost kněžské organisace. V Čechách působí politický Klub duchovenstva československé strany lidové, sdružující asi polovinu veškerého českého duchovenstva; na Moravě jsou Diecéšní jednoty nepolitické, na Slovensku Diecéšní jednoty duchovenstva nejsou dosud všude provedeny.

V Uhrách jest Hospodářská jednota duchovenstva, která v Budapešti založila Družstvo „Ecclesia“, kteréžto družstvo sprostředkuje duchovenstvu dodávky různých věcí nejen pro dům kněžský, nýbrž i pro kostely jako paramentů, zvonů, varhan a j. kultových potřeb.

V. Stav bohosloveckého studia v Československé republice.

(V této části použito: Úřední Sbírky zákonů a nařízení republiky Československé; Sbírky zákonů a nařízení pro universitu Karlovu v Praze, vydané r. 1921; Ordinariátních listů pražské arcidiecése; Knihy Přítomnost a budoucnost našich vysokých škol, kterou napsal Dr. O. P., v Praze 1925; knihy Das Lehramt der katholischen Theologie, kterou r. 1926 vydal Dr. J. Haring ve Štýrském Hradci. Dr. H. Meixner, Gesetze und Verordnungen über die Stellung der Professoren, Dozenten und Assistenten der Hochschulen, v Brně 1927; použito úředních výnosů ministerstva školství a národní osvěty, týkajících se profesorů bohosloví.)

55. Československá republika dnem 28. října 1918 převzala z bývalého Rakouska vysoké školství české po mnohé stránce zanedbané, převzala i nesplněná přání bohosloveckých fakult a biskupských návrhů. Nová republika ujala se vysokých škol i bohosloveckých fakult velmi obětavě. Především zákonem ze dne 12. XII. 1918 č. 78 Sb. z. a n. utvořila fond na podporu a přípravu naléhavě potřebných sil učitelských a vědeckých pro československé vysoké školy, z něhož dostalo se státní podpory i několika kandidátům vysokoškolského bohosloveckého povolání. Zákonem z r. 1919 zřízena katolická bohoslovecká fakulta v Bratislavě, téhož roku propůjčeno bohoslovecké fakultě v Olomouci pojmenování Cyrilo-Methodějská, na fakultách v Praze i v Olomouci rozmnoženy řádné i mimořádné stolic theologické, jakož i zřízeny vědecké semináře a přiměřeně dotovány. Česká fakulta bohoslovecká university Karlovy měla v bývalém Rakousku 9 stolic, v Československé republice má stolic 11, německá fakulta theologická mívala 8 stolic, nyní má 9 stolic řádných a 2 mimořádné, Cyrilo-Methodějská fakulta v Olomouci mívala 7 stolic, nyní má 12 stolic řádných a mimořádných. Zákonem ze dne 13. února 1919 čís. 79 Sb. z. a n. nově upraveno postavení profesorů vysokých škol, k němuž vydáno vládní nařízení z 18. VI. 1919 a z 12. ledna 1920. Tento zákon změněn novým platovým zákonem z 24. VI. 1926 čís. 103 Sb. z. a n., kterýmižto zákony zároveň upraveno i postavení profesorů bohosloví katolických fakult. Úprava platů profesorů theologie na biskupských seminářích stala se zákonem z roku 1920. Vládním nařízením ze dne 22. XII. 1920 čís. 680 upraveny taxy za udělování akademických stupňů na československých universitách, a nařízením ze 14. IX. 1921 čís. 344 Sb. zák. a nař. upraveny ostatní poplatky universitní.

Habilitační řád universitní z 11. II. 1888 čís. 19 ř. z. doplněn oběžením ministerstva školství a národní osvěty z 18. XII. 1924 čís. 135688/24 IV v tom smyslu, že venia docendi může býti uděleno jenom pro celý obsah určité disciplíny a nikoliv pro libovolně omezenou část disciplíny; také klausule „se zřetelem k . . .“ nemá se již užívat.

Podle zákona platového ze 24. VI. 1926 čís. 103 Sb. z. a n. jest nepřipustno udělovati „titul a charakter“ bez místa universitním učitelům;

podle § 65. téhož zákona mohou však býti jmenováni „bezplatní profesori“, tudíž jak mimořádní tak i řádní, i mimo systemisovaná služební místa. Podle usnesení vlády republiky Československé ze dne 2. XII. 1926 (Výn. min. z 24. XII. 1926 čís. 148236/26-IV) kariéra vysokoškolského profesora musí vycházeti z habilitace a začíná vždy nejprve profesurou mimořádnou. Kdyby z důvodů materiálních nebylo lze takto vhodnou sílu získati, nebylo by zásadních námitek, aby navržen byl vládě k povolání přiměřený přídavek osobní k služebnímu platu profesora mimořádného. Podle zákona ze 7. II. 1919 čís. 74 a podle výn. min. z 29. I. 1926 čís. 1926-IV, nově jmenovaný profesor skládá služební přísahu do rukou rektora a vykonání přísahy oznámí se v každém samostatném případě ustanovení nového profesora ministerstvu. Podle zákona ze dne 13. II. 1919 č. 79 Sb. z. a n. odchází vysokoškolský profesor do výslužby koncem semestru, v němž dovrší 70. rok věku. Ministerským výnosem ze dne 10. VIII. 1922 č. 73658 upravují se prozatímně prázdniny na vysokých školách. Výnosem ministerským ze 30. V. 1927 č. 32632/26-IV. upravují se nově honoráře za učební příkazy, vykonané učiteli škol středních, průmyslových a obchodních.

56. S provedenými změnami školských zákonů universitních a ministerských nařízení bylo třeba pomýšleti také na změnu studijního a rigorosního řádu theologických fakult. Iniciativy v této věci ujala se česká bohoslovecká fakulta university Karlovy, která po návrhu referenta † profesora Stejskala zaslala 7. V. 1920 příslušný dotazník jednotlivým Ordinariátům a bohosloveckým ústavům v Československé republice. Na základě odpovědí podala fakulta dne 23. VI. 1922 čís. 365 ministerstvu školství a národní osvěty návrh na zatímní změnu bohosloveckého studijního řádu fakultního, v němž zatím předměty závazné se nemění, avšak místo vyučovací soustavy ročníkové zavádí se soustava skupinová, jak nyní skoro všude v cizině jest zavedena; zároveň podáním ze 6. X. 1922 čís. 38 žádá fakulta, aby odborné zkoušky nekonalý se najednou, nýbrž po částech koncem každého roku. Oba návrhy vzalo ministerstvo školství a národní osvěty prozatím na vědomost přípisem ze dne 27. XII. 1922 čís. 110060/22-IV. Dne 16. VII. 1923 čís. 540 podala česká fakulta návrh na rozšíření bohosloveckého studia na pět let, kterýžto návrh naráží na různé obtíže; proto ministerstvo přípisem ze 14. VIII. 1923 čís. 93609/23 IV odložilo provedení tohoto návrhu. Přípisem ze 28. VIII. 1924 čís. 58211 žádá ministerstvo o zprávu, jak osvědčily se zavedené změny a zdali doporučují se i pro ostatní katolické fakulty. Dne 8. X. 1924 č. 27 oznámila fakulta výsledek zavedené změny a připojila nový návrh rozvrhu závazných přednášek pro bohoslovecké studium.

Na podnět kancléře fakulty a arcibiskupa pražského ministerstvo školství a národní osvěty přípisem ze dne 16. IV. 1927 čís. 45065/27-IV. žádá bohoslovecké fakulty o podání návrhu na novou úpravu studijního

a zkušebního řádu bohosloveckého se zřetelem na požadované 5leté studium theologické.

Konečně ministerstvo přípisem ze dne 2. IX. 1927 čís. 93519/27-IV. ustanovuje anketu o reformě bohosloveckého studia, do níž vyšlou své zástupce jednak bohoslovecké fakulty jednak příslušné Ordinariáty. Tato anketa vypracuje nový studijní, zkušební a rigorosní řád bohosloveckého studia, který by došel schválení jak od úřadů církevních tak státních.

V následujícím uvádím výtahy z dosavadních řádů a připojuji soukromé návrhy na novou úpravu jejich.

57. Dosavadní studijní řády bohoslovecké opírají se o císařský patent ze 4. III. 1849, ř. z. čís. 151 (na str. 28. citovaný), který zaručil každé zákonem uznané církvi právo samostatně si spravovati své záležitosti, a o císařské nařízení ze dne 23. IV. 1850, ř. z. čís. 157, které ustanovuje¹⁾:

„§ 1. Nikdo nesmí na nižších nebo vyšších ústavech působiti jako katolický učitel náboženství nebo jako profesor bohosloví, neobdržel-li k tomu zmocnění od biskupa, v jehož diecési se ústav nalézá.

§ 2. Biskup může kdykoliv odejmouti toto zmocnění někomu udělené, avšak pouhé odejmutí tohoto zmocnění nezbavuje učitele, od vlády ustanoveného, nároku na odpočivné jemu zákonitě příslušející.

§ 3. Vládě ponechává se jmenování profesorů na theologických fakultách nebo připuštění k soukromé docentuře těch mužů, kteří obdrželi od biskupa zmocnění k přednáškám bohosloveckým, a tito zastávají svůj úřad podle zásad akademických zákonů.

§ 4. Biskupovi se ponechává, aby pro své alumny určil přednášky, které mají poslouchati na universitě, a jejich pořádek, jakož i, aby ve svém semináři je dal přezkoušeti.

§ 5. K přísným zkouškám kandidátů doktorátu theologie jmenuje biskup polovinu zkušebních komisařů z mužů, kteří dosáhli theologického doktorátu.

§ 6. Nikdo nemůže dosáhnouti hodnosti doktora bohosloví, kdo nesložil tridentské vyznání víry před biskupem nebo před jeho zástupcem.

Provedením těchto ustanovení pověřuje se ministr kultu a vyučování.”

¹⁾ Tento zásadní poměr státní a církevní vrchnosti ve věci bohosloveckého studia byl doplněn článkem VI. a XVII. konkordátu ze dne 18. VIII. 1855 ř. z. č. 195 a nejvyšším císařským rozhodnutím ze dne 8. III. 1858, a nařízením ministerstva kultu a vyučování ze 29. III. 1858 čís. 264 ř. z. č. 50. Zrušením konkordátu nezměnilo se stanovisko r. 1850 vyslovené, a dosud zachovávané. Novou úpravu lze očekávati od smlouvy, kterou učiní Československá republika se Svatou Stolicí, a lze předpokládati, že poměr obojí vrchnosti ve věci studia bohosloví bude formulován podobně jako v nových konkordátech Sv. Stolicy s Bavorskem, Polskem a Litvou.

Prováděcí nařízení ministerstva kultu a vyučování vydáno 30. VI. 1850 ř. z. č. 319 v této formě: „Císařským nařízením ze 23. IV. t. r. byly určeny podstatné zásady, které budoucně mají platiti o vyučování katolického náboženství na všech veřejných učilištích a zejména o studiích bohosloveckých. Zároveň ráčilo Jeho Veličenstvo schváliti: 1. Úplnému provedení návrhů, které biskupové loni ve Vídni shromáždění podali o zařízení bohosloveckých diecésních a řeholních učilišť, nic nepřekáží v předpokladu, že změna nebude učiněna bez dohody s vládou, a že tam, kde a pokud diecéšní a řeholní učiliště tyto návrhy nepřijmou za směrnice, bude se postupovati podle dosavadních ustanovení; 2. tam, kde budoucně bude bohoslovecká fakulta, zároveň bude zřízen diecéšní ústav¹⁾).

Zmíněné návrhy biskupského shromáždění se zřetelem k bohosloveckým učilištím diecésním a řádovým jsou následující:

„Ke studiím bohosloveckým lze připustiti pouze ty kandidáty, kteří s náležitým prospěchem vykonali studia nižšího a vyššího gymnasia²⁾).

Studium bohosloví trvá 4 roky a přednáší je nejméně 6 profesorů³⁾).

Všeobecně povinnými předměty jsou: hebrejský jazyk, biblické studium Starého a Nového zákona, církevní dějiny, patrologie, církevní právo, dogmatika, mravověda, pastýřské bohosloví, katechetika a metodika. Biskupům však jest ponecháno na vůli jednotlivé kandidáty od studia hebrejského jazyka osvoboditi⁴⁾).

Studium semitských řečí a vyšší exegese se vyžaduje ode všech, kteří chtějí dosáhnouti doktorátu bohosloví⁵⁾).

¹⁾ Zde činí se zásadní rozlišování mezi fakultami a ústavy diecésními a řeholními, což není v ideovém rozporu se zákonodárstvím církevním.

²⁾ Toto ustanovení bylo později pozměňováno, vždy žádáno absolutorium některého gymnasia, o maturitě se však nečiní zmínka; pouze pro imatrikulaci na fakultě vyžaduje se maturita podle vyn. min. K. a V. ze 16. IX. 1851 č. 6165 č. 216 ř. z.

³⁾ Trvání studií bohosloveckých určují zde biskupové, ti tedy jsou oprávněni v dohodě s vládou dobu tuto měniti podle § 4. citov. císařského nařízení z r. 1850. Toto stanovisko bylo také biskupy zachováno při všech následujících návrzích o studiu bohosloveckém, totéž vyžaduje církevní zákonodárství.

⁴⁾ Toto ustanovení bylo doplňováno postupem doby a zaváděny další povinné předměty, zejména min. nařízením ze dne 29. III. 1858 č. 269 § 5., a ze dne 31. V. 1897 č. 631, a ze 21. III. 1902 č. 35944 k usnesení rak. episkopátu ze dne 13. XI. 1901, takže povinnými předměty dosud byly mimo uvedené ještě: křesťanská filosofie a fundamentální theologie, hermeneutika biblická, sociologie.

⁵⁾ Tento požadavek, vycházející z prostředí německého, se opakuje i v dalších změnách studijního plánu, není však odůvodněn vnitřní podstatou bohosloveckého doktorátu, proto se od něho upouští nyní i na některých německých fakultách,

Mimo to mají býti přednášeny mimořádné obory jako křesťanská archeologie, apologetika, dějiny zjevení, synodologie, dějiny dogmat, symbolika podle uznání učitelských sil¹⁾).

Těm posluchačům bohosloví, kteří před svým vstupem do studia bohosloveckého neposlouchali metafysiku a mravní filosofii, bude poskytnuta příležitost, aby se jim v těchto vědách dostalo vyučování od profesora bohosloví²⁾).

Biskupové si vyhrazují ustanoviti pořádek řádných přednášek; mají v úmyslu v církevních provinciích zavést jednotnost³⁾).

Za profesory bohosloví zpravidla mají býti ustanoveni jen ti, kteří svou schopnost prokázali písemnou a ústní zkouškou; může však býti učiněna výjimka u mužů, kteří již své vědomosti prokázali význačnými vědeckými výkony.

Při uprázdnění učitelského místa jest vypsati konkursní zkoušku od Ordinariátu alespoň v celé diecési. Při ústavech, které jsou společně více diecésím, má býti konkurs vypsán ve všech příslušných diecésích. Ordinariáty oznámí nastalé uprázdnění a vypsání učitelské stolice nejvyššímu zemskému úřadu. Zkušební otázky ustanoví biskup, v jehož diecési jest místo uprázdněno. Konkursní zkouška bude se konati vždy na tom ústavě, při kterém jest uprázdněna stolice. Biskup vyžádá si po písemné zkoušce dobrozdání profesorů jak ústavu dotyčného tak i jiného bohosloveckého ústavu. Úsudek o ústní zkoušce podají profesori ústavu, na kterém tato byla konána a ordinariátní komisař. Když posouzení zkušebních výkonů řádně bylo provedeno, zvolí biskup z uchazečů toho, který podává nejvíce záruk pro úspěšné působení a oznámí jej státní správě s připomenutím důvodů, na nichž spočívá jeho hodnocení. Nečiní-li tato se svého stanoviska námitek proti ustanovenému, nebo jsou-li tyto odstraněny, propůjčí mu biskup učitelské místo. Totéž jest zachovávat, jestliže biskup bez předchozího konkursu navrhne za profesora muže, který vyniká vědeckými výkony⁴⁾).

¹⁾ Tento požadavek byl rovněž citovanými postuláty biskupskými a výnosy ministerskými rozšířen, takže dnes moderně vypravená bohoslovecká fakulta potřebuje více sil, aby mohla dostáti svému poslání v naší době.

²⁾ Tomuto požadavku vyhověti dlužno zvláštním kursem filosofickým 2letým v rámci fakulty, a jest zavést přednášky o etice čili mravní filosofii.

³⁾ Biskupům náleží určovati, které přednášky a v jakém rozsahu a v jakém pořadí mají chovanci jejich seminářů povinně poslouchati; úplná jednotnost není možná ani doporučitelná v různých poměrech místních.

⁴⁾ Od zavedení docentur obsazovati dlužno fakultní bohoslovecké uprázdněné stolice týmž způsobem jako na fakultách světských. V poslední době se doporučuje, aby také profesori bohosloví na diecésních učilištích a řeholních prokazovali svou schopnost habilitací a tištěnou prací vědeckou. Biskupům však zůstává jejich právo udělovati kanonickou missi k přednáškám jak docentů tak profesorů a dáti zmocnění k ucházení se o docenturu nebo místo profesorské.

Bohoslovecké ústavy klášterní podléhají stejným způsobem jako ostatní vedení a dohledu se strany biskupů. Také pro tyto platí všeobecná ustanovení o vyučovacích předmětech a o počtu ročníků a profesorů. Profesori na řeholních ústavech navrhuji se od příslušných řeholních představených biskupovi, který vědeckou způsobilost navrhovaného podrobí zkoušce, podobné konkursní. Jestliže výsledek jest odpovídající a kandidát v ostatních ohledech k úřadu učitelskému se jeví schopným, předloží návrh státní správě a sdělí důvody, o které se opírá jeho dobrozdání. Není-li se strany státní správy námitek anebo jsou-li vyskytnuvší se námitky odstraněny, udělí biskup kandidátu zmocnění ku přednáškám bohosloveckým.

Biskup má žádati od veškerých profesorů bohosloví pěstování církevního smýšlení, nad jejich chováním, jejich učením a jejich veškerou úřední činností stále bdíti a kdyby se v některém ohledu stali nehodni svého povolání, má odejmouti jim zmocnění ku přednáškám bohosloveckým.

Biskupové opatří si jistotu o prospěchu alumnů ve všech oborech zkouškami, nad nimiž budou bdíti. O výsledku zkoušek celo- nebo polo-ročních mají býti vydána vysvědčení dosavadním způsobem¹⁾.

Latina jest pravidelnou řečí bohosloveckých přednášek. Pokud jest nutné užívání zemských řečí, aby duchovní správce byl uschopněn k svatému svému povolání, přenechává se rozhodnutí biskupů pouze církevní provincie²⁾.

Na všech ústavech, kdež až dosud se uděloval bohoslovecký doktorát, vyhrazují si biskupové právo jmenovati alespoň polovinu examinatorů při přísných zkouškách z profesorů nebo z doktorů bohosloví³⁾ a žádati před promoci od doktoranda složení tridentského vyznání víry⁴⁾.

Ku provedení na počátku uvedeného nejvyššího rozhodnutí nařizuje se následující:

I. S o h l e d e m n a d i e c é s n í a ř e h o l n í ú s t a v y.

Kde takovéto ústavy již stávají nebo budoucně budou zařizovány, má místodržitel sděliti příslušnému biskupovi, že vláda Jeho Veličenstva vychází z předpokladu, že zařídí a povede ústav dle v předu uvedených rozhodnutí biskupského shromáždění. V tomto předpokladu bude budoucně s ohledem na jmenované ústavy bdíti jen nad zachováváním tohoto zařízení a vykonávati nejvyšší dozor, který vládě jest přiznáván a za povinnost uložen §m 4. patentu ze 4. III. 1849 nade všemi ústavy.

1) Změněno zavedením odborných zkoušek, o nichž níže.

2) Tento požadavek více zdůrazněn v době naší jednak kodexem jednak výnosy Pia XI. a kongregace Seminářů.

3) O těchto požadavcích platí nyní novější řád rigorosní.

4) Až potud jsou přijaté směrnice Episkopátu rak. o studiu bohosloví,

Za tím účelem bude dotyčný biskup a, kde má domácí ústav theologický klášter, představený řádu cestou biskupského Ordinariátu na počátku každého studijního roku a sice nejdéle do konce prvního měsíce po zahájení studií, zasílati ministerstvu prostřednictvím místodržitelství tabulku osobního stavu dosavadním způsobem, pak ve zvláštním podání seznam předmětů, konaných přednášek, s udáním jejich počtu hodin, a přehled žactva, sestavený podle ročníků.

Jedná-li se o obsazení uprázdněné stolice na takových ústavech, tu jest řídití oznámení biskupovo, komu zamýšlí stolicí propůjčiti, spolu s výkony zkoušky nebo, má-li býti povolán již osvědčený muž, s příslušnými doklady jeho způsobilosti, na místodržitele korunní země, ve které jest ústav. Byly-li by známy tomuto okolnosti, které nehledě k vědecké způsobilosti kandidátově učitelského úřadu byly nehodny, sdělil by je nejprve biskupovi; kdyby tento vytknuté okolnosti neuznal za rozhodující, podal by o tom zprávu ministerstvu kultu a vyučování. Není-li k pochybnostem o označeném kandidátu žádného důvodu, zašle místodržitel oznámení biskupovo ihned na ministerstvo.

II. S ohledem na bohoslovecké fakulty.

Theologické fakulty byly až dosud právě tak jako diecéšní ústavy zařízeny jen k tomu, aby poskytovaly kandidátům duchovního stavu nutné vzdělání pro jejich praktické povolání. Jest požadavkem hluboce odůvodněným, aby od nynějška pěstovaly theologickou vědu v míře, která přesahuje všeobecné potřeby vzdělání všech duchovních, určených pro duchovní správu, a bude věcí vlády — jak poměry to dovolí — aby pečovala o rozmnožení učitelských sil, nutných k tomuto cíli.

Tím však v nejčtetnějších případech bude lehce slučitelné, aby profesori fakultní nebo někteří z nich konali takové přednášky, jejichž nejbližším účelem jest vzdělání kandidátů duchovního stavu pro jejich praktické povolání a aby tudíž diecéšní ústavy byly obstarány profesory fakultními. K tomu nejprve bude třeba zjednatí si souhlasu biskupa, jehož alumnové dosud byli vzděláváni na fakultě. Kdyby tento byl odepřen, případně ministerstvu kultu a vyučování posouditi, zda uvedená fakulta má býti nově organisována vedle zvláštního diecéšního ústavu, nebo má-li býti zrušena. Nebude-li souhlas biskupův odepřen, oni profesori bohosloveckých fakult, kteří dosud přednášeli obory, označené biskupským shromážděním pro kandidáty duchovního stavu a bohosloveckého doktorátu, ustaví se jako učitelský sbor diecéšního ústavu a budou přednáseti theologické vědy pro kandidáty duchovního stavu podle rozhodnutí biskupského shromáždění. Tyto přednášky budou v seznamu přednášek fakulty výslovně označeny jako určené především pro kandidáty duchovního stavu.

Profesori podrží svou hodnost, svůj plat a své postavení jako profesori fakulty.

Pokud jejich povinnosti jako učitelů diecévního ústavu jim v tom nepřekážejí, jest jim ponecháno na vůli, konati na fakultě ještě jiné přednášky podle akademických zákonů. Také si vláda vyhrazuje, tam, kde se to objeví účelné, jmenovati profesory fakulty, kteří by na diecévním ústavu neměli žádných povinností. Uprázdnil-li se místo profesora fakulty, který zároveň náleží učitelskému sboru diecévního ústavu, tu má sice biskup volnost obsaditi místo podle ustanovení, platných pro diecévní ústavu, ve kterémžto případě bude předcházeti jednání o sprostředkování platu z náboženského fondu pro diecévního profesora tohoto; avšak případ od případu bude ministerstvo vyjednávat s biskupem, aby se, pokud možno, sjednotili na kandidátu, který má potřebné vlastnosti, aby zároveň byl ustanoven jako profesor fakulty¹⁾.

§ 8. Návrh nového studijního řádu pro bohoslovecké fakulty katolické.

§ 1. Připuštění ke studiím bohosloveckým. — a) K řádnému studiu katolické bohovědy na bohosloveckých fakultách (neb učilištích) lze připustiti zpravidla jen absolventy gymnasií, kteří vykonali s prospěchem maturitní zkoušku, opravňující ke studiu na universitě. Absolventi reálných gymnasií a reformních reálných gymnasií s vysvědčením maturitním připouštějí se ke studiu bohosloví jako řádní posluchači, jsou však povinni navštěvovati přednášky z řečtiny bible a po prvním roce podrobiti se na fakultě (nebo učilišti diecévním) doplňovací zkoušce z biblické řečtiny před 3člennou komisí, kterou ustanoví profesorský sbor fakulty (neb učiliště).

Absolventi reálek mohou býti zapsáni na bohoslovecké fakultě jako posluchači mimořádní; vykonají-li však s úspěchem doplňovací zkoušku reálně-gymnasijní dospělosti, mohou býti imatrikulováni s touže podmínkou jako absolventi reálných gymnasií.

b) O posluchačích mimořádných platí dosavadní předpisy všeobecného řádu studijního, vztažmo výnos býv. ministerstva kultu a vyučování ze dne 16. září 1851 č. 216 ř. z.

¹⁾ Zde již vyznačen úkol bohosloveckých fakult se zřetelem k seminářům. Provedení nebylo a není tak snadné. Viděli jsme bohoslovecké fakulty v Lovani, v Nijmegách, v Lublíně, v Maynootu, ve Washingtonu, které jsou určeny jediné pro vyšší studium bohoslovecké, a kam mohou vstoupiti jen absolventi učilišť diecévních. Jinde, na př. ve Strassburku, v Lublani, ve Vídni, v Pešti, v Římě a j. fakulta bohoslovecká plní obojí úkol, i vyššího studia i seminářského; proto jednotliví profesori konají dvojího druhu přednášky, kursy pro seminaristy a kursy vyššího studia bohosloveckého pro kandidáty doktorátu. K tomuto cíli nutno rozmnožiti počet sil a nutno zříditi jakousi kolej nebo bursu, kde by mohli 1 nebo 2 roky studovati absolventi diecévních seminářů a připravovati se ke zkouškám doktorským. Jako ve Vídni od r. 1815 do r. 1918 bylo „Frintaneum“ a v Římě je „Anima“, proč nemohl by býti podobný ústav v Praze při chrámě sv. Vojtěcha? Doporučoval bych studijní řád vyššího kursu po způsobu Lublaně nebo Strassburku, a zřízení ústavu sv. Vojtěcha po způsobu Animy, kde by nadaní kněží žili jako stipendisté nebo kaplani a studovali doktorát.

c) Ženy mohou na bohoslovecké fakultě poslouchati jednotlivé přednášky veřejně přístupné (publika) nebo i jiná kolegia se souhlasem příslušných profesorů neb docentů.

§ 2. Trvání studia. — Studium vlastní bohovědy trvá 4 roky čili 8 semestrů, ale předchází mu povinný kurs scholastické filosofie a theologické propaedeutiky (ve smyslu kánonu 1365 § 1. církv. zákoníku), čímž celkové studium kandidátů duchovního stavu rozšiřuje se na 5 roků nebo 10 semestrů, po případě na 6 roků a 12 semestrů.

§ 3. Předměty. — Předměty bohosloveckého studia katolického jsou jednak hlavní, jednak pomocné a doplňující, a vědecké semináře.

a) Ke hlavním předmětům, jimž jest vyučovati na všech katolických bohosloveckých fakultách a ústavech, náleží: soubor křesťanské filosofie scholastické (logika, noetika, metafysika, psychologie, kosmologie, theodicea, etika, dějiny filosofie), základní bohověda, dogmatika, mravověda, biblické studium Starého zákona a Nového zákona s hermeneutikou, církevní dějiny, církevní právo, pastýřské bohosloví s duchovním řečnictvím a liturgikou, katechetika s praktickými cvičeními a pedagogikou (kánon 1365 § 2. a 3.).

b) Předměty pomocné a doplňující jsou: Bohovědná introdukce a encyklopedie, jazyk hebrejský, jazyk řecký, jazyk latinský, semitská nářečí, církevní staroslověnština, srovnávací věda náboženská, křesťanská archeologie, křesťanské umění, církevní zpěv, dějiny zjevení, dějiny dogmat, křesťanská sociologie, vyšší exegese biblická, synodologie, missiologie, křesťanská mystika, a j.

c) Seminární cvičení jedno nebo dvouhodinová pro různé obory bohovědné.

§ 4. Závaznost přednášek. — a) Řádní posluchači fakulty a kandidáti kněžského stavu jsou povinni poslouchati v předepsaném rozsahu přednášky o předmětech hlavních, uvedených sub § 3. a), a z ostatních přednášek jen ty, které příslušná církevní vrchnost v dohodě se sborem profesorským prohlásí za závazné pro své kandidáty kněžství.

b) Kandidáti hodnosti doktorské jsou povinni navštěvovati mimo to přednášky doplňující z toho oboru, který si zvolili za hlavní předmět, a pracovati aspoň dva semestry v příslušném semináři téhož oboru hlavního.

§ 5. Učebná osnova a rozvrh hodin. — a) Počet týdenních hodin jednotlivých předmětů a rozvrh přednášek na jednotlivé ročníky nebo semestry ustanoví se souhlasem ministerstva školství a národní osvěty po slyšení sboru profesorského příslušný Ordinariát, vztažmo kancléř fakulty.

c) Rozvrh přednášek v týdnu sestaví pro každý semestr profesorský sbor, přihlížející k různým poměrům studijním i domácím posluchačů.

§ 6. Vyučovací jazyk. — Vyučovacím jazykem jest zpravidla latina, zejména při přednáškách rázu spekulativního; v předmětech praktických vedle latiny užívá se jazyka mateřského.

§ 7. Absolutorium. — Studujícím bohosloví na jejich žádost vydá se absolutorium, jestliže po 10 semestrů poslouchali všechny závazné předměty a s úspěchem vykonali odborné zkoušky z těchto předmětů. O započítání semestrů vykonaných jinde do studia bohosloveckého rozhodne ministerstvo školství po návrhu sboru profesorského. Absolutorium činí duchovního způsobilým zastávat místo kaplanské v duchovní správě a vyučovati náboženství na školách národních i občanských.

§ 8. Všeobecné předpisy o studiu vysokoškolském a dosavadní předpisy zvláštní pro bohoslovce zůstávají v platnosti, pokud neodporují těmto změnám.

Učebná osnova bohosloveckého studia na české bohoslovecké fakultě university Karlovy, navržená a Ordinariátem schválená od r. 1927/28: a) Předměty hlavní: racionální filosofie s dějinami filosofie 10 hod., theodicea 3 h., etika 1 h., základní bohověda 3 h., dogmatika 12 h., mravověda 8 h., biblické studium St. zákona s hebrejštinou 8 h., biblické studium Nov. zákona s exegesí 8 h., církevní dějiny 8 h., církevní právo 8 h., pastýřské bohosloví 8 h., katechetika s paedagogikou 3 h., cvičení katechetická 2 h.

b) Předměty doplňující: řečtina bible 2 h., semitská nářečí po 2 h., církevní staroslověnština 5 h., křesťanská archeologie a křesťanské umění 5 h., křesťanská sociologie 2 h., retorika 1 h., české dějiny církevní 2 h.

c) Seminární cvičení 1 nebo 2hodinová: ze semitských nářečí, ze základní bohovědy, z církevních dějin, z křesťanské archeologie, z mravovědy, z křesťanské filosofie, ze Starého zákona, z Nového zákona, ze staroslověnštiny, z pastýřského bohosloví.

Rozvrh přednášek na jednotlivé ročníky:

Roč. I.: Filosofie 5 hod., etika 1, retorika 1, sociologie 2, řečtina 2, Starý zákon s hebrejštinou 4, theodicea 3, celkem 18 h.

Roč. II. Filosofie 5 hod., St. zákon 4 h., Nový zákon 4, základní bohověda 3, církevní dějiny 4, celkem 20 h.

Roč. III.: Dogmatika 5, morálka 4, Nový zákon 4, církevní dějiny 4.

Roč. IV.: Dogmatika 5, mravověda 4, pastýřské bohosloví 4, právo 4.

Roč. V.: Pastýřské bohosloví 4, cír. právo 4, dogmatika 2, katechetika s pedagogikou a cvičením 5, celkem 15 h.

Ostatní přednášky volí si posluchači libovolně.

59. Řád zkušební s navrhovanou změnou.

Nařízení býv. ministerstva kultu a vyučování z 26. prosince 1909, kterým se vydávají zatímní základní ustanovení o konání bohosloveckých zkoušek odborných na katolických fakultách theologických, jež jsou ve svazku universitním nebo mimo něj, bude zníti nyní takto:

Pro konání bohosloveckých zkoušek odborných na katolických fakultách theologických, jež jsou ve svazku universitním nebo mimo něj, platí tato ustanovení:

§ 1. Na průkaz vědecké způsobilosti studujících bohosloví zavedeny jsou na katolických fakultách bohosloveckých, jež jsou ve svazku universitním nebo mimo něj, vedle semestrálních a celoročních kolokvií, theologické zkoušky odborné.

Tyto zkoušky objímají veškeru učivo příslušného oboru (§ 3. a 4.) a konají se na konci toho semestru, ve kterém byly přednášky z oboru toho ukončeny. Kolokvia, sloužící ku podpoře studií, zůstávají tím nedotčena.

Biskupům jest volno ustanoviti po rozumu § 4. císařského nařízení z 23. dubna 1850, ř. z. č. 157, aby za účelem opakování učiva konaly se v biskupském semináři i příště semestrální zkoušky s jejich alumny, theologické fakulty navštěvujícími.

§ 2. K theologickým zkouškám odborným připouštějí se jenom ti studující bohosloví, kteří na některé tuzemské katolické fakultě theologické jako řádní posluchači nebo na základě § 2. ministerského vynesení ze 16. září 1851, ř. z. č. 216, jako posluchači mimořádní jsou zapsáni a navštěvovali přednášky z příslušného předmětu učebního po tolik semestrů, jak ve studijním řádu jest ustanoveno.

Výjimky od ustanovení toho mohou býti z důvodů pozoruhodných dovoleny od ministerstva školství a nár. osvěty v dorozumění s biskupským Ordinariátem.

§ 3. Všeobecně závaznými předměty zkušebními, z nichž se jest každému studujícímu bohosloví během předepsaných studijních let odborné zkoušce podrobiti, jsou všechny předměty hlavní jakož i jiné, ustanovené církevní vrchností po rozumu § 4. sub a) tohoto změněného řádu studijního.

§ 4. Konají-li se na fakultě pravidelné přednášky z mimořádných (nezávazných) předmětů učebních, mají býti studující, kteří tyto přednášky řádně navštěvovali, podrobeni ke své žádosti odborným zkouškám i z těchto předmětův.

§ 5. Zkušební komisi tvoří tři členové, a to: děkan nebo dle § 13. zákona ze 17. dubna 1873, ř. z. č. 63, jeho oprávněný zástupce jako předseda, odborný profesor, resp. je-li dvě nebo více odborných profesorů, jeden z nich, a biskupský komisař, jenž pokud možno má býti vzat z počtu doktorů nebo profesorů bohosloví.

§ 6. Před touž komisí zkušební nemůže býti současně zkoušeno více kandidátů než čtyři.

Žádá-li toho počet zkušebních kandidátů, může se utvořiti i dvě nebo více zkušebních komisí, při čemž odborného profesora, není-li odborných

profesorů dvě nebo více, zastupuje soukromý docent téhož odboru, a není-li toho, profesor nejbližšího odboru.

§ 7. Zkouší odborný profesor (§ 5. a 6.), avšak jak předseda tak biskupský komisař má právo, dávat kandidátovi jednotlivé otázky.

§ 8. Jazyk, jehož při zkoušce jest užití, řídí se vždy dle toho, v jaké řeči se dotyčný odbor přednáší.

§ 9. Zkouška nemá zpravidla u jednoho kandidáta trvati přes půl hodiny.

§ 10. Výsledek zkoušky označí se k návrhu odborného profesora (§ 5. a 6.) rozhodnutím většiny zkušební komise, v níž i předsedovi hlas přísluší, známkou: „eminenter“, „bene“, „sufficienter“, nebo „insufficienter“, a zapíše se odborným profesorem v indexu, resp. v přihlašovacím archu v rubrice „Poznamenání“ a podepíše se jak od něho, tak od předsedy.

Na požádání může býti o zkoušce vydáno zvláštní vysvědčení, které podepíše zkušební komise.

Toto vysvědčení podléhá platným předpisům o kolcích.

§ 11. Dostane-li při zkoušce známku „insufficienter“, má zkušební komise zároveň určit, kdy se má opakovací zkouška z dotyčného předmětu konati.

Tuto zkoušku má předsevzítí zpravidla ten examinátor, který byl examinátorem při první zkoušce.

Reprobován-li kandidát i při opakovací zkoušce, může býti před připuštěním ke druhé zkoušce opakovací přidržán k opětovné návštěvě přednášek z dotyčného předmětu.

Další opakovací zkouška jest nepřipustná.

§ 12. O vykonaných zkouškách jest psáti protokoly, v nichž se uvedou jména zkušebních komisařův a zkoušku konajících kandidátů, dále data v indexu resp. v přihlašovacím archu zapsaná a výsledek hlasování.

§ 13. Ustanovení § 20. ministerského vynesení ze 16. září 1851 ř. z. č. 216, o vydávání absolutorií studujícím bohosloví zůstává v platnosti s tou modifikací, že místo klasifikace při zkouškách semestrálních a celoročních zaujímá nyní klasifikace zkoušek odborných.

Řád rigorosní.

60. Nařízení ministerstva kultu a vyučování ze dne 8. dubna 1903, č. 10.631.

Základem zmocnění, daného nejvyšším rozhodnutím z 1. dubna 1903, vydávám pro katolické theologické fakulty tato ustanovení o dosažení doktorátu bohosloví:

§ 1. K dosažení doktorátu katolického bohosloví je třeba předložit vědecké pojednání a složit 3 přísné zkoušky¹⁾ (rigorosa).

Účelem těchto zkoušek je určit, zdaž a v jaké míře dosažena byla důkladná znalost hlavních oborů bohosloví a schopnost k vědeckému bádání.

Obsahují tudíž tyto odborné skupiny:

- a) spekulativní a pozitivní dogmatiku s apologetikou;
- b) biblické odbory;
- c) církevní dějiny a církevní právo;
- d) mravouku a pastorálku.

Připuštění k těmto zkouškám závisí na průkazu, že kandidát jako řádný posluchač na některé theologické fakultě bohoslovecká studia dle předepsaného řádu vykonal a předpisu druhého, respektive třetího odstavce § 5. tohoto nařízení vyhověl.

K návrhu příslušného sboru profesorského může býti od ministerstva vyučování dovoleno, aby tací kandidáti, kteří tohoto průkazu podati nemohou, výjimečně ke zkouškám těm připuštění byli.

Chovancům Pazmanea ve Vídni dovoluje se jako posud skládati rigorosum ze studia biblického ve 4 roce studia theologického; avšak před připuštěním k rigorosu následujícímu jest jim předložiti předepsané vědecké pojednání²⁾.

Kandidáti, kteří dokonali theologická studia na zákonně organizovaném diecésním neb klášterním ústavě, mohou býti na universitě nebo theologické fakultě po předchozí imatrikulaci k přísným zkouškám k dosažení doktorátu připuštěni, byli-li do studia theologie přijati na základě maturitního, před státem platného vysvědčení.

Byl-li kandidát na theologické fakultě již imatrikulován, není zapotřebí nové imatrikulace na oné fakultě, na níž chce rigorosa skládati³⁾.

¹⁾ Návrh nový: předložiti vědecké pojednání a složit 2 rigorosa hlavní 2hodinová a 2 rigorosa malá 1hodinová.

²⁾ Tento odstavec budiž změněn takto: Posluchačům posledního roku jest dovoleno skládati rigorosa malá; před hlavním rigorem zvoleného odboru však jest jim předložiti předepsané vědecké pojednání; rigorosum dogmatické mohou skládati po absolvování celého kursu bohosloveckého i před odevzdáním odborné dissertace.

³⁾ Dodatek: Každý kandidát doktorátu musí prokázati, že s prospěchem absolvoval 2letý kurs scholastické filosofie.

§ 2. Psané nebo tištěné pojednání má zaujímati nejméně tři tiskové archy a poněvadž dogmatika s apologetikou vždy ústní zkoušce je vyhražena, musí obsahovati vědecké zkoumání o svobodně zvoleném, od děkana v souhlase s příslušným odborným profesorem schváleném, resp. blíže určeném thematu některé v § 1. pod b), c) a d) uvedených odborných skupin.

Thema se má z pravidla voliti nebo formulovati tak, aby pojednání mohlo prokázati, že kandidát vyzná se v celé skupině odborné, z níž jest vzato, nebo aspoň v jednom hlavním předmětě skupiny té.

§ 3. Předložené pojednání předloží děkan dvěma referentům k posouzení, a to řádným profesorům, a kdyby těch nebylo, mimořádným profesorům příslušného odboru. Po případě může býti druhým referentem řádný nebo mimořádný profesor onoho odboru, jemuž je pojednání svým obsahem nejpríbuznější.

Pro zkoumání vědecké hodnoty pojednání stanoví děkan příslušnou dobu.

§ 4. K posouzení pojednání povolání profesori podají o něm odůvodněné písemné dobrozdání profesorskému sboru, jenž rozhodne, má-li býti kandidát k ústním přísným zkouškám připuštěn čili nic.

Reprobace pojednání má týž účinek jako reprobace při písemné zkoušce. (§§ 13. a 14.)

§ 5. Předmětem tří přísných ústních zkoušek jest:

- a) spekulativní a pozitivní dogmatika s apologetikou;
- b) ostatní, v § 1. uvedené odborné skupiny b), c) a d), avšak vždy s vyloučením té skupiny, z níž vzato thema pojednání písemního¹⁾.

Aby mohl kandidát býti připuštěn k rigorosu z odborů biblických (z celého biblického studia Starého a Nového zákona), musí aspoň po jeden semestr navštěvovati s dobrým prospěchem přednášky o semitských dialektch, totiž syro-chaldejštině a arabštině, jakož i o vyšší exegesi Starého a Nového zákona²⁾.

Od návštěvy právě uvedených přednášek může ministr kultu a vyučování v případech uvážení hodných vyslechnuv theologický sbor profesorský uděliti dispens; v tomto případě jest se však kandidátovi na té theologické fakultě, na níž chce rigorosa skládati, podrobiti zkoušce ze semitských dialektů, resp. z vyšší exegese Starého a Nového zákona.

Nářízení, daná výnosem ze dne 6. září 1895 č. 171 býv. ministerstva kultu a vyučování, min. věst. č. 33., týkající se nostrifikace doktorských

¹⁾ Návrh změny: Předmětem ústních zkoušek jest: a) 2hodinová zkouška z dogmatické theologie; b) 2hodinová přísná zkouška z odborné skupiny, z níž je vzata dissertace; c) ze zbývajících dvou odborných skupin konají se zkoušky 1hodinové (malá rigorosa). Ze skupiny zvolené pro dissertaci musí kandidát prokázati návštěvu speciálních přednášek a seminární cvičení aspoň ve 2 semestrech.

²⁾ Návštěva uvedených přednášek a zkouška ze semitských dialektů odpadá u těch, kteří nemají dissertace z oboru biblického.

diplomů theologických, získaných na papežských universitách a kolejích římských, zůstávají i dále v platnosti s tou změnou, že kandidáti nostrifikace, jímž se dle odstavce 3. výše uvedeného výnosu jest podrobiti přísné zkoušce z církevního práva a církevních dějin nebo pouze z církevní historie, musí před svým připuštěním k těmto rigorosům předložit vědecké pojednání ve smyslu těchto nařízení¹⁾.

§ 6. Ona rigoroza mohou býti skládána v libovolném pořadí, ale všechna musí býti složena na téže fakultě.

Pokračovati v rigorozech na jiné theologické fakultě, než na té, na níž byla počata, může ministr kultu vyslechnuv příslušné sbory profesorské výjimečně povolit.

Pro chovance vyššího vzdělávacího ústavu pro kněze u sv. Augustina ve Vídni zůstávají v platnosti posavadní zvláštní předpisy, dle nichž mohou pokračovati na vídeňské universitě ve zkouškách, jež k dosažení doktorátu bohosloví na jiné bohoslovecké fakultě počali²⁾.

§ 7. Všichni profesoři a doktoři theologie jakož i kandidáti bohosloveckého doktorátu mají k rigorosům, pokud místnost dovoluje volný přístup, a také jiným osobám může býti od předsedy zkušební komise přístup dovolen.

Každé rigorosum trvá 2 hodiny³⁾.

§ 8. Děkan sboru profesorského jest předsedou zkušební komise. Je-li zaneprázdněn, zastupuje ho proděkan, a ten-li též zaneprázdněn, nejstarší profesor.

Zkušební komisi pro každé⁴⁾ rigorosum tvoří kromě předsedy čtyři, po případě (§ 9.) tři členové, totiž příslušní odborní profesoři a ještě dva jiní zkušební komisaři jakožto examinatoři. Tyto zkušební komisaře ustanovuje dle vynesení ministerského z 30. června 1850, ř. z. č. 319, příslušný diecéšní biskup, v jehož diecési universita nebo fakulta se nalézá, z profesorů nebo doktorů bohosloví, vyslechnuv theologický sbor profesorský.

Není-li pro některý zkušební odbor řádného profesora nebo je-li zaneprázdněn, budiž povolán ke zkoušce mimořádný profesor toho předmětu, a kdyby toho nebylo, docent, jemuž suplování svěřeno, je-li doktorem bohosloví; jinak buď povolán ke zkoušce profesor odboru nejvíce příbuzného.

§ 9. Předseda má vždy právo zkoušeti, povinnost však jenom tehdy, je-li odborným profesorem některého zkušebního předmětu. V tomto případě tvoří komisi kromě předsedajícího děkana jenom tři členové.

¹⁾ Tento odstavec budiž vypuštěn.

²⁾ Budiž vypuštěno.

³⁾ Rigoroza hlavní trvají 2 hodiny; rigoroza malá 1 hodinu.

⁴⁾ Změní se: pro „hlavní“ rigorosum . . . Pro malé rigorosum je zkušební komise 3členná, v níž zasedá ordinariátní komisař a 2 odborní profesoři skupiny za předsednictví děkana,

§ 10. Nebyl-li počet examinátorů zástupci zkušebních odborů v § 8. resp. v § 9. povolanými dosažen, budiž doplněn z počtu řádných profesorů.

§ 11. Každý člen zkušební komise má od počátku až do konce rigorosu býti přítomen.

Hlasování a usnášení se předchází rokování o výsledku zkoušky.

Každý člen hlasuje pak známkou „eminenter“ nebo „bene“ nebo „insufficienter“. Celková známka vyjádří se pak příslušnými dodatky.

§ 12. Latiny jakožto zkušební řeči jest při přísných zkouškách z dogmatiky a mravouky vždy užítí, při rigorozech z předmětů ostatních pak zpravidla. To platí též o řeči, v jaké má býti napsáno vědecké pojednání.

Výjimky může připustiti zkušební komise ze závažných důvodů.

§ 13. Byl-li kandidát při rigorosu reprobován, nemůže býti připuštěn k žádnému dalšímu rigorosu, nýbrž jen k opakování téhož rigorosa, a to nikoliv před uplynutím tří měsíců. Byl-li při opakování opět reprobován, je jenom ještě jedno opakování rigorosa přípustno, a to nikoliv před uplynutím jednoho roku. Při opětovné (třetí) reprobaci je kandidát z dosažení theologického doktorátu na některé fakultě v říšské radě zastoupených království a zemí¹⁾ jakož i z nostrifikace doktorského, v cizině nabytého diplomu navždy vyloučen.

§ 14. Taxa za posouzení předloženého pojednání obnáší 40 korun a rozděluje se stejným dílem mezi posuzovatele práce té²⁾.

Taxa za každé rigorosum obnáší 80 korun. Z toho dostane předseda 12 korun a každý člen komise 10 korun. Tam, kde je kancelářský fond, odvedou se do něho 4 koruny³⁾.

Předseda, je-li zároveň odborným examinátorem, obdrží i taxu, jež na examinatora připadá.

Při opakování rigorosa platí se jen polovina taxy; z toho obdrží každý člen zkušební komise polovinu obnosu taxovního výše uvedeného. Obnos pro kancelářský fond při opakování rigorosa odpadá.

Zbytek všech rigrosních poplatků taxovních rozdělí se mezi všechny řádné profesory fakulty⁴⁾.

§ 15. Jednotlivé taxovní příjmy mají ráz platů praesenčních, a možno též jen za skutečné funkce nárok na ně činiti.

§ 16. Po třetím, prospěšně odbytém rigorosu jest kandidátu složiti do rukou diecévního biskupa, nebo ve Vídni a v Praze do rukou kancléře

¹⁾ Tato slova se změni: . . . fakultě v republice Československé jakož i . . .

²⁾ Nyní zní odstavec tento: Taxa za posouzení vědecké práce obnáší 140 Kč, jež se rozdělí rovným dílem mezi posuzující profesory.

³⁾ Nyní: Taxa za každé rigorosum dvouhodinné je 240 Kč, z čehož obdrží předseda 50 Kč, každý zkušební komisař 40 Kč, kancelářský fond universitní 20 Kč; za rigorosum jednohodinné 120 Kč, z čehož obdrží předseda 30 Kč, každý zkušební komisař 25 Kč, kancelářský fond universitní 10 Kč.

⁴⁾ Neurčí-li profesorský sbor jinak,

theologické fakulty vyznání víry tridentsko-vatikánské, a jest se mu tím u děkana sboru profesorského vykázáti.

§ 17. Promoce koná se za předsednictví rektora a u přítomnosti děkana sboru profesorského, ve Vídni pak a v Praze též u přítomnosti kancléře theologické fakulty, skrze jednoho z řádných profesorů (per turnum) ve způsobě obvyklé sponse.

Není-li rektor příslušníkem církve římsko-katolické, koná se promoce za předsednictví prorektora, po případě děkana fakulty, z níž rektor jest zvolen, nebo zákonitého zástupce tohoto děkana, a tito funkcionáři podpíší pak i diplom.

Na theologických fakultách v Olomouci a Solnohradě¹⁾ koná se promoce za předsednictví děkana u přítomnosti proděkana skrze jednoho z řádných profesorů (per turnum).

§ 18. Promoční taxa obnáší na všech bohosloveckých fakultách 120 korun.

Z toho obdrží rektor 30 K, kancléř, děkan a promotor po 10 K; na theologických fakultách v Olomouci a Solnohradě obdrží děkan 30 K, proděkan a promotor po 10 K. Dále odvede se z této taxy 10 K do kancelářského fondu tam, kde fond ten jest, z něhož se zapravují platy za zhotovení diplomu na různých universitách posud trvajících a posavadní požitky personálu kancelářského a služebnictva²⁾).

Zbytek všech promočních poplatků taxovních rozdělí se stejným dílem mezi všechny řádné profesory fakulty.

§ 19. Na těch universitách, na nichž posud slavný způsob promoce se zachoval, je kandidátům ponecháno na vůli, zvoliti si místo promoce jednoduché tuto promoci slavnou proti zapravení poplatků při té příležitosti obvyklých³⁾). Avšak taxovního obnosu v předchozím paragrafu stanoveného užije se a týž se rozdělí i v tomto případě tak, jak tam určeno.

§ 20. Tento řád rigorosní nabude platnosti počátkem studijního roku 1903/04⁴⁾).

Pro ty kandidáty, kteří do té doby rigorosa dle předpisů nyní platných buď všechna nebo částečně složili, platí předpisy ty i dále.

61. Výnos ministerstva kultu a vyučování ze dne 16. března 1914, č. 8639 dekanátům katol. bohosloveckých fakult, v příčině nostrifikace theologických doktorských diplomů, získaných na římských papežských

¹⁾ Nyní: . . . v Olomouci a v Bratislavě.

²⁾ Nyní: Taxa za promoci je 240 Kč, z čehož obdrží rektor 80 Kč, děkan a promotor po 50 Kč, kancelářský fond universitní 20 Kč.

³⁾ Neplatí již.

⁴⁾ § 20, bude změněn příslušně.

universitách a kolejích, jakož i na Collegium Pontificium internationale Angelicum v Římě¹⁾).

Vzhledem na nové zřízení koleje u Santa Maria sopra Minerva a přeměnu téže v Collegium Pontificium internationale Angelicum jakož i se zřetelem na ustanovení § 3. a předposledního odstavce § 5. ministerského nařízení ze dne 8. dubna 1903, ř. z. č. 94, věstník min. č. 21, vidí se mi výnos ministerský ze dne 16. září 1895 č. 1717 m. k. a v., věstníku min. č. 33 (jímž se ustanovuje jednotný postup při stanovení podmínek dle zdejšího výnosu ze dne 6. června 1850 č. 4513, ř. z. č. 240 o tom, kdy mohou theologické doktorské diplomy, získané na papežských universitách a kolejích v Římě, býti nostrifikovány), doplniti a změnit a tudíž naříditi, jak následuje:

Bohoslovecké fakulty se zmocňují theol. doktorské diplomy, získané na Řehořské universitě, v Římském semináři u sv. Apollináře a v Collegium Urbanum de propaganda fide jakož i v Collegium Pontificium internationale Angelicum řádu Dominikánského v Římě nostrifikovati, aniž by si zjednali odtud dovolení, jak předepsáno jest v § 3., nařízení ze dne 6. června 1850, č. 4513, ř. z. č. 240, jestliže uchazeči:

1. Gymnasium řádně absolvovali a státně platné vysvědčení maturitní předložili;

2. bohoslovecká studia buď na některé bohoslovecké fakultě rakouské, na některém diecésním theol. ústavu, na některém theol. autorisovaném domácím učilišti neb na některém z výše jmenovaných bohosl. ústavů v Římě řádně odbyli;

3. podrobili se s dobrým prospěchem na bohoslovecké fakultě, kde se o nostrifikaci ucházejí, dle předepsaného platného řádu o rigorosech přísné zkoušce z církevních dějin a církevního práva a předložili před připuštěním k tomuto rigorosu vědeckou práci dle ustanovení minister. nařízení ze dne 3. dubna 1903 ř. z. č. 97.

Kandidáti, kteří se vykáží také doktorátem nebo licentiátem z církevního práva, povinni jsou podrobiti se s dobrým prospěchem toliko přísné zkoušce z církevních dějin.

Kromě toho jest se všem uchazečům prokázati, že se s prospěchem podrobili zkoušce z arabštiny a syrsko-chaldejštiny.

Kandidátům, kteří požadavkům sub 1. a 2. uvedeným vyhovují a na právnické fakultě u sv. Apollináře, na Řehořské universitě a Collegium Pontificium internationale Angelicum získali toliko doktorátu juris canonici, promíjí se přísná zkouška z církevního práva, když na některé ze

¹⁾ Tento výnos budiž zrušen a nahrazen v řádu rigorosním dodatkem: Českoslovenští příslušníci státní, mající státně platné vysvědčení maturitní tuzemské, kteří dosáhli doktorského diplomu theologického na některé zahraniční bohoslovecké fakultě církevně uznané, předloží vědeckou dissertaci a podrobí se přísné zkoušce 2hodinné z téže skupiny vědní, aby jejich diplom byl nostrifikován.

zdejších bohosloveckých fakult přísným zkouškám k dosažení theol. doktorátu se podrobují.

V případech, které zvláštního ohledu zasluhují, zejména při průkazu vynikajících prací vědeckých, mohou býti ještě větší výhody zde navr-
ženy¹⁾).

Bohoslovecké fakulty mají ke konci každého studijního roku o pro-
vedených nostrifikacích podati zprávu.

Ustanovení tohoto výnosu platná jsou pro budoucnost na místě
oněch, jež stanovena byla výnosem ze dne 6. září 1895 č. 1717 m. k. a v.,
věstníku minister. č. 33.

62. O habilitaci soukromých docentů.

Nařízení býv. ministra kultu a vyučování ze dne 11. února 1887,
č. 19 z. ř. o habilitaci soukromých docentů na universitách.

Na základě Nejvyššího rozhodnutí ze 4. února 1888 nařizuje se
takto:

§ 1. Kdo by na některé universitě jakožto soukromý docent předná-
šeti chtěl, vydobud' sobě oprávnění ku přednáškám (*venia docendi*) na
základě následujících ustanovení.

§ 2. *Venia docendi* nemůže udělena býti pro některou samovolně
obmezenou část té neb oné vědy, nýbrž toliko pro veškerý obor jednoho
předmětu aneb alespoň pro takový značnější obor jeho, že jej možno po-
kládati za celek v sobě uzavřený.

§ 3. Požaduje se k dosažení práva vyučovacího ve vlastnosti soukro-
mého docenta (*habilitace*), aby žadatel nabyl doktorátu té fakulty, ke
které předmět náleží, pak aby předložil dílo tiskem vydané anebo znač-
nější rozpravu tiskem uveřejněnou (*spis habilitační*), které by metodou
vědeckou samostatně pojednávaly o některém problému té vědy, pro kte-
rou se žadatel habilitovati chce.

Též se předpokládá, že kdo se chce habilitovati, příslušné studium
universitní nejméně již před dvěma lety absolvoval.

§ 4. Dispensi z doktorátu vůbec anebo z doktorátu té fakulty, již se
věc týče, může ministr vyučování udělit jen ve případech zvláště pozor-
hodných, a to k návrhu fakulty.

§ 5. Za udělení řečené *venia docendi* zažádej žadatel u profe-
sorského sboru příslušné fakulty. Žádost svou dolož kromě výkazů v § 3.
požadovaných:

a) náčrtek svého života (*curriculum vitae*), ve kterém obzvláště
bud' také vyličen postup jeho studií od té doby, co absolvoval universitu.

b) podrobným vyložením toho, kterak žadatel přednášky své zaří-
diti míní (programem přednášek).

¹⁾ Budiž změněno takto: . . . může býti diplom nostrifikován bez zkoušky
usnesením sboru profesorského se schválením ministerstva,

Jde-li o obory, které vyžadují demonstrativního vyučování, udej žadatel zároveň, kterakým způsobem miní sobě opatřiti potřebné prostředky učební, vztažmo materiál k tomu potřebný.

§ 6. Jestliže by žadatel dokladů svrchu jmenovaných nepodal a jestliže by sbor profesorský uznal, že přednášky takto míněné podle předmětu k této fakultě nepřináležejí, aneb jestliže by se z některé příčiny v osobnosti žadatelově se zakládající udělení t. zv. venia docendi ukázalo nedopustitelným: tedy žádost habilitační ihned buď zamítnuta.

§ 7. Pakli nebude žádné závady v § 6. vytknuté, sbor profesorský spis habilitační prozkoumati dej skrze znalce že svého středu zvolené a na základě tohoto prozkoumání usud', zdali vědecká hodnota habilitačního spisu stačí k odůvodnění, by venia docendi udělena byla.

§ 8. Jestliže úsudek, v § 7. vzpomenutý, bude nepříznivý žadatelovi, tedy buď jemu oznámeno, že spis habilitační nebyl uznán za způsobilý, aby žádaná venia docendi byla udělena.

V případě opácném buď žadatel připuštěn k rozmluvě vědecké, t. zv. kolokviu, i zároveň vyzván buď, aby naznačil tré themat ku přednášce na zkoušku, jež snad konána bude.

§ 9. Děkan ustanoví, kde a kdy kolokvium má se konati, za přítomnosti profesorského sboru. Kolokvium konáno buď od znalců, kterým svěřeno bylo prozkoumání rozpravy, avšak jeden každý člen sboru profesorského má právo, aby se v něm účastnil.

Kolokvium není obmezeno na thema vědecké rozpravy, nýbrž má se vztahovati, vycházejíc z obsahu této rozpravy, na veškerý obor, o kterém žadatel přednáseti miní.

§ 10. Jestliže kolokvium vydaří se ke spokojenosti profesorského sboru, tedy děkan určí žadatelovi den, kterého se bude odbývati přednáška na zkoušku; tato přednáška pak díti se má před sborem profesorským o tematě (§ 8.), jež vyvolí sbor na základě návrhu žadatelem podaného.

Přístup k této přednášce na zkoušku mají všichni profesori i docenti universitní, pak ti, komu sbor profesorský výjimečně přítomnu býti dovolí.

Po vykonané přednášce na zkoušku usnese se sbor profesorský, má-li či nemá-li žadatelovi propůjčiti se venia docendi.

§ 11. Usnesení profesorského sboru znějící na udělení t. zv. venia docendi předloženo buď ministrovi vyučování ke stvrzení¹⁾.

Proti usnesení profesorského sboru, jímž by udělení t. zv. venia docendi odepřeno bylo, dopuštěn jest rekurs k ministrovi vyučování.

¹⁾ U docentů bohoslovecké fakulty budiž usnesení sboru předloženo nejprve příslušnému biskupovi, aby dal zmocnění kánonické kandidátovi, a teprve potom předloženo buď ministrovi k potvrzení,

§ 12. Při mužích, kteří by ve vědě měli vynikající vážnost, může sbor profesorský spokojiti se s předloženým vědeckým spisem a nepožadovati ani kolokvia, ani přednášky na zkoušku.

Kromě toho může přednáška na zkoušku prominuta býti, když by způsobilost žadatelova k ústnímu přednášení již byla nepochybná.

§ 13. Jeden každý soukromý docent oprávněn jest míti přednášky toliko v takovém oboru, ve kterém jest habilitován, a jen na té fakultě, při které dokázal způsobilost svou.

Měla-li by venia docendi rozšířiti se na další některý obor, předcházení musí usnesení profesorského sboru jakož i schválení ministerstva vyučování.

Tolikéž vyžaduje se usnesení profesorského sboru, jakož i schválení ministerstva vyučování k tomu, když bu soukromý docent, který by se byl na některé universitě řádně habilitoval, přál sobě dosáhnouti t. zv. venia docendi na jiné universitě bez nového habilitačního aktu.

§ 14. Venia docendi pomíjí, když soukromý docent po 4 půlletí po sobě neohlásil žádných přednášek, anebo když by řádné bydliště své přeložil mimo sídlo university za takových okolností, že by nebylo lze očekávati, aby pravidelně odbýval přednášky své.

Pakliže by soukromý docent po čtyři půlletí po sobě přednášky sice ohlásil, však skutečně jich nekonal, může ministr vyučování k návrhu nebo po slyšení profesorského sboru prohlásiti, že jeho venia docendi pominula.

Co se týče opětného dosažení t. zv. venia docendi v případnostech v tomto paragrafu vzpomenutých, platnost má pravidlo v posledním odstavci § 13. pronesené.

63. Stanovy vědeckého semináře při theologické fakultě české university Karlovy v Praze. (Schváleny vyn. min. 16. X. 1905 č. 30.277.)

§ 1. Při theologické fakultě university Karlo-Ferdinandovy zřídí se počátkem studijního roku 1905/6 vědecký seminář, který bude míti oddělení.

§ 2. Účelem semináře jest uváděti theology do větší hloubky a vědecké soustavy té oné vědy theologické a podávati návod k samostatným pracím literárním v oněch oborech, jímž by se chtěli věnovati.

§ 3. Řediteli jednotlivých oddělení seminárních jsou příslušní profesorové odborní.

§ 4. Každé oddělení jest ve vnitřní zprávě své samostatným. Se zřetelem k jednotě však, kterou jednotlivé vědy theologické tvoří, činí i jednotlivá oddělení seminární jeden celek a ústav, jehož společné záležitosti obstarává sbor ředitelů seminárních pod předsednictvím děkanovým. U nadřízených úřadů projednává záležitosti společné děkan, záležitosti týkající se jednoho semináře jeho ředitel sám prostřednictvím děkanovým.

§ 5. Členem toho neb onoho oddělení semináře mohou se státi pouze řádní posluchači fakulty bohoslovecké, po případě i kněží římskokatoličtí

na universitě imatrikulovaní. Ředitel může připustiti také jiné posluchače universitní i hosty.

§ 6. Členové semináře jsou řádní i mimořádní. Řádnými členy jsou theologové, kteří účastní se cvičení seminárních buď pracemi písemnými nebo přednáškami. Mimořádnými jsou ti, kteří účastní se cvičení seminárních sice pravidelně, ale nejsou povinni předkládati práce písemné. Řádným stane se ten bohoslovec imatrikulovaný, který podal svou samostatnou písemní práci, nebo měl přednášku, již ředitel uznal za přiměřený výkon vědecký. Ředitel rozhoduje nejen o přijetí do svého semináře, nýbrž i o vyloučení z něho, jakož i o tom, kolik členů nejvíce mohlo by se do jeho semináře přijmouti. Lze však býti řádným členem pouze v jednom oddělení seminárním, mimořádným i v několika.

§ 7. Člen řádný nabývá práva na určité místo v pracovní místnosti seminární, může používatí seminární knihovny a dostati též odměnu podle toho, kolik prostředků bude po ruce.

§ 8. Členství přestává z pravidla odchodem z theologické fakulty, členství řádné i tím, že člen neomluviv se náležitě nezúčastňuje se činně prací seminárních.

§ 9. Cvičení seminární konají se bezplatně pod vedením ředitelovým v jazyce českém, ne více než dvě, ne méně než jednu hodinu týdně. Řádní členové mohou však také mimo čas seminárních cvičení trvati za účelem svých prací v seminárních místnostech a používatí k nim příruční knihovny v hodinách, které k tomu určí profesorský sbor se zřetelem k místním poměrům.

§ 10. Každé oddělení obdrží roční dotaci.

§ 11. Pro seminář pořídí se příruční knihovna o tolika odděleních, kolik bude oddělení seminárních. Které knihy by se měly koupiti, rozhoduje pro svůj odbor ředitel semináře. Poněvadž potřeby různých oddělení seminárních v různých letech mohou býti různé, rozhodne počátkem každého studijního roku konference ředitelů pod předsednictvím děkanovým, kolik z dotace na seminární knihovnu mělo by kterému oddělení připadnouti. Konference taková určí též společný řád knihovny a jmenuje každého roku ze členů řádných knihovníka. Nad zachováváním řádu knihovny bdí ředitelé seminární buď osobně nebo představeným knihovny, kterého by každého roku ze svého středu zvolili.

§ 12. Aby se mohly odměňovati nejlepší práce písemné, bude za tím účelem poukazována roční dotace. Ředitelé pak budou děkanstvím podávati ministerstvu školství a národní osvěty návrhy o těch, kteří by odměnu zasloužili. Zbude-li něco, může se toho se svolením ministerstva po společném usnesení ředitelů použiti pro knihovnu a na jiné potřeby seminární téhož oddělení.

§ 13. Každý ředitel může v mezích tohoto společného řádu vypracovati pro své oddělení řád zvláštní. Aby řád ten nabyl platnosti trvalé, musí býti předložen ostatním ředitelům seminárním ku posouzení a ministerstvu ku schválení.

§ 14. Na konci každého roku studijního podají ředitelé seminární ministerstvu zprávu o činnosti svých oddělení s výkazem prací členských a s návrhem na odměny.

64. Přehledná tabulka studijních plánů bohosloveckých katolických ústavů v Československé republice.

Podle svého práva, církevně i státně uznaného, jednotliví biskupové upravili studijní řád pro své bohoslovce se zřetelem ke zvláštním poměrům místním. Podle dožádaných zpráv nejnovějších sestavena jest na konci této práce přehledná tabulka studijních plánů, podle kterých se letos přednáší theologie na fakultách, na diecésních ústavech a na předních učitelských řádových v naší republice.

Pohled na tuto tabulku poučuje, že není lze zaváděti jediný, neměnitelně platný, pro všechny ústavy bohoslovecké závazný plán studijní, nýbrž doporučuje se zachovávat pouze základní směrnice, společné bohosloveckému studiu všude, a ponechat podrobná ustanovení a změny jednotlivým biskupům.

Končím I. díl své práce o studiu katolické theologie přáním, aby zákonná úprava bohosloveckého studia uspokojila všechny, a slibuji, že vydám druhý díl práce, jakmile zákonná úprava organisace studia bude provedena¹⁾.

¹⁾ V druhém díle budou uvedeny definitivní plány studia bohosloveckého u nás a připojen k celé práci rejstřík.

Obsah I. dílu:

Str.

P ř e d m l u v a.

Ú v o d.

1. Kompetentní autorita nad studiem bohosloví . 1
2. Cíl theologického studia a výchovy 3

I. Výchova duchovenstva před sněmem tridentským:

3. Výchova duchovenstva v I.—III. století 6
4. Výchova duchovenstva ve IV.—VIII. století 7
5. Výchova duchovenstva v VIII.—XII. století 8
6. Zřízení universitní 10
7. Pražská universita Karlova 12

II. Výchova duchovenstva od sněmu tridentského

do vydání nového kodexu práva kanonického r. 1917:

8. Dekrét sněmu tridentského o seminářích 16
9. Provádění dekrétu tridentského 19
10. Semináře v naší vlasti podle tridentského dekrétu 20
11. Jesuitské vysoké školy 22
12. Bohoslovecké studium v XVI.—XVIII. století 23
13. Bohoslovecké studium od doby osvícenské do světové války 25
14. Reforma Rautenstrauchova v Rakousku 26
15. Bohoslovecké studium v první polovici XIX. stol. 27
16. Zásady studijního řádu bohosloveckého z r. 1850 28
17. Doplnky řádu studijního z r. 1858 29
18. Další doplnky a změny studijního řádu 30
19. Malé semináře podle dekrétu tridentského 31
20. Česká fakulta bohoslovecká v Praze 32

III. Theologická výchova podle Kodexu práva kanonického.

21. Kodex o studiu bohosloveckém 34
22. Péče o kněžský dorost 35
23. Malé a veliké semináře 36
24. Vnitřní správa seminářů 39
25. Volba profesorů bohosloví 40
26. Koho přijímati do seminářů 40
27. Poradní sbory seminářské 41
28. Studium středoškolské 42
29. Kurs filosoficko-theologický 47
30. Theologické studium vlastní 48
31. Metodické směrnice studia bohosloví 50
32. Studium na cizích fakultách 51
33. Skládání vyznání víry 52
34. Oprávněnost doktorů theologie 52

	Str.
35. Zkoušky ordinandorum	52
36. Tříleté zkoušky	53
37. Pastýřské porady duchovenstva	55
38. Studium bohoslovecké řeholníků	56

IV. Organisaçe theologického studia v cizině po vydání Kodexu:

39. Bohoslovecká studia v Římě a v Itálii	57
40. Papežské vyšší ústavy římské	60
41. Bohoslovecké studium v Itálii	63
42. Bohoslovecké studium v Rakousku	64
43. Bohoslovecké studium v Jugoslavii	65
44. Bohoslovecké studium v Maďarsku	67
45. Bohoslovecké studium v Polsku	67
46. Bohoslovecké studium v Německu	68
47. Bohoslovecké studium ve Francii	70
48. Bohoslovecké studium v Irsku	70
49. Bohoslovecké studium v Americe	71
50. Bohoslovecké studium v Belgii	72
51. Bohoslovecké studium v Holandsku	72
52. Přehled katol. universit a vyšších ústavů bohosloveckých	73
53. Svaz katolických universit	84
54. Organisaçe katol. duchovenstva v různých státech	85

V. Stav bohosloveckého studia v Československé republice:

55. Přehled zákonů a ministerských nařízení o vysokých školách	87
56. Přípravy a návrhy změn theologického studia fakultního	88
57. Základní studijní řád bohoslovecký	89
58. Návrh nového studijního řádu bohosloveckých fakult	94
59. Řád zkušební a návrh změny jeho	96
60. Řád rigorosní a návrh jeho změny	99
61. Nostrifikace doktorských diplomů theologických	103
62. Habilitační řád soukr. docentů	105
63. Stanovy vědeckého semináře theologického	107
64. Přehledná tabulka studijních plánů	109

Předměty povinné a (nepovin.)	Ústavy	Praha *) (fak. česká) od r. 1927	Praha (fak. něm.) v r. 1927	Olomouc (fak. čes.-něm.) návrh 1927	České Budějovice (dioc. ústav) od r. 1927	Hradec Králové (dioc. ústav) od r. 1923	Litoměřice (diocésní ústav) od r. 1925	Brno (diocésní ústav) od r. 1927	Vidnava (diocésní ústav) od r. 1923	Báňská Bystřice (diocésní ústav) od r. 1927	Nitra (diocésní ústav) od r. 1924	Špišská Kapitula (diocésní ústav) od r. 1922.
Filos. scholast.	I-5 II-5	I-5 II-7	I-6 II-1	I-6 II-2 III-2 (s etikou i soc.)	I-4 II-4	I-4 II-4	I-7 II-2	I-7 II-7 sem. ; I-5 II-4 sem. 2.	I-6 II-6	I-10	I-9 II-2 III-2	
Etika	I-1		I-2									IV-2 V-2
Sociologie	I-2	I-2 II-2	IV-1 V-2		III-2	V-1	IV-2	I—IV-1		(I—V-2)		
Řečtina Latina	I-2		I-2				I-2	I-3 II-3				I-2 I-2 latina
Starý zákon (s hebrejštinou)	I-4 II-4	I-4 II-4	II-8	II-5 III-5	I-8	I-7 I-3	I-9	I-5 II-2	I-9	I-8	II-9	
Nový zákon (s exegésí)	II-4 III-4	I-3 II-5	III-8	IV-5 V-5	II-9	II-6	II-9	I-4 II-2 III-2	II-9	II-8	III-9	
Nářečí sem.	(I—III-6)	(I—II-5)	(III-2)	(I—IV-2)	(I—V-2)	(II—III-2)	(I—V-2)	(I—IV-2)				
Th. fundam. (s theodiceou)	I-3 II-3	I-5 II-5	I-5	II-3 III-3	I-4 II-4	I-2 II-2	I-4 II-4	I-3	I-6	II-8	II-6	
Th. dogmat.	III-5 IV-5 V-2	III-5 IV-7	III-3 IV-2	IV-5 V-5	III-5 IV-5 V-5	III-7 IV-7	III-9 IV-9	II-6 III-6	III-6 IV-6	III-8 IV-5	III-5 IV-5 V	
Th. moralis (s ascetikou)	III-4 IV-4	III-5 IV-5	IV-6	II-5 III-5	III-5 IV-5	III-5 IV-5	III-4 IV-6	II-3 III-4 IV-2	III-9	III-4 IV-4	IV-9	
Dějiny cirk. ob. (s dějinami nár.)	II-4 III-4 (II-2)	I II-5	IV-6	II-4 III-4 I-3	III-4 IV-4 V-1	II-5 III-5	II-2 III-6	I-3 II-3	II-6	II-2 III-4	II-4 III-4	
Patrologie	(II-1)	(II-1)		(II-1 III-1)		V-1		I-2	II-1	III-2		
Umění cirk. (s archeologií)	(I—V-3) (I-2)		II-2	II-1 III-1			IV-1		(I—IV-1)	(I—V-1)		
Právo kan. (právo manž.)	IV-4 V-4	III-5 IV-3 IV-2	V-5	IV-3 V-3	IV-4 V-4	IV-3 V-3	V-6	III-4 IV-2	IV-6	IV-5 V-5	IV-4 V-4	
Th. pastoralis (s liturgikou)	IV-3 V-4	III-5 IV-5	V-8	I-2 IV-5 V-5	I-1 II-1 IV-3 V-6	IV-5 V-5	V-9	IV-6	III-6 IV-6	V-8	I-2 V-9	
Homiletika (s retorikou)	IV-1			I-2 IV-2 V-2 (cvičení I—V)				I-1 II-1			I-2	
Katechetika (s pedagogikou)	V-5	IV-5	IV V-3	I-2	II-2 III-2	V-4 V-2	III-1 IV-2 V-2 II-2	IV-2 IV-2	IV-3	V-2 IV-2	I-2	
Cantus	v semináři	v semináři	v semináři	I—V-1			(I—V-1)	(I—IV-2)	(I—IV-1)			
Řeč a liturg. starosl.	(I—V-5)		(I-2 II-3)									
Srovnáv. boh.	(I—V-2)		(II-2 III-1 IV-2)									
celkem	I-18 II-20 III-17 IV-17 V-15	I-24 II-28 III-20 IV-27	I-17 II-16 III-19 IV-19 V-18	I-15 II-20 III-20 IV-20 V-20	I-17 II-20 III-18 IV-21 V-16	I-16 II-17 III-17 IV-20 V-16	I-22 II-20 III-20 IV-20 V-17	I-26 II-25 III-17 IV-15	I-21 II-22 III-21 IV-21	I-18 II-18 III-18 IV-16 V-15	I-19 II-21 III-20 IV-20 V-20	

*) V této tabulce uvedeny katolické bohoslovecké fakulty a ústavy diecéšní a řeholní; rok značí dobu zavedení tohoto studijního plánu; římské číslice značí ro

Brno (diecézní ústav) od r. 1927	Vidnava (diecézní ústav) od r. 1923	Báňská Bystrice (diecézní ústav) od r. 1927	Nitra (diecézní ústav) od r. 1924	Špišská Kapitula (diecézní ústav) od r. 1922.	Trnava (diecézní ústav) od r. 1922	Rožnava (diecézní ústav) od r. 1926.	Košice (diecézní ústav) od r. 1922.	Prešov (diecézní ústav) od r. 1922.	Užhorod (diecézní ústav) od r. 1920.	Olomouc (učiliště řádu Domin) od r. 1905.	Obořiště (učiliště kongr. Redemptoristů) od r. 1923.
7 II-2	I-7 II-7 sem. ; I-5 II-4 sem. 2.	I-6 II-6	I-10	I-9 II-2 III-2	I-9 III-1	I-10	I-10	I-9	I-4 II-4	I-5 II-7 III-7	I-3 II-5
				IV-2 V-2	III-1						II-1
IV-2	I—IV-1		(I—V-2)		V-1		IV-1 V-1			III-1	II-2
2	I-3 II-3			I-2 I-2 latina			I-2 I-2 latina				
9	I-5 II-2	I-9	I-8	II-9	I-9	I-5 II-4	II-4 III-4 II-2	I-9	I-9	II-5 III-3	I-2 II-2
II-9	I-4 II-2 III-2	II-9	II-8	III-9	II-9	II-4 III-5	II-4, III-4	II-9	II-9	exegese IV-3 V-3	III-6 IV-6
(I—V-2)	(I—IV-2)				(I—V-9)					II-2	
4 II-4	I-3	I-6	II-8	II-6	II-9	II-5	II-4, III-4	I-3 II-3	I-4 II-4	III-5	I-3 II-3
III-9 IV-9	II-6 III-6	III-6 IV-6	III-8 IV-5	III-5 IV-5 V	III-9 IV-9	III-5 IV-5	IV-4 V-4	0-9	III-5 IV-5	IV-5 V-5 VI-5 hist. dogm. VI-1	IV-6 V-6
III-4 IV-6	II-3 III-4 IV-2	III-9	III-4 IV-4	IV-9	IV-9	III-4 IV-5	IV-4 V-4	0-9	III-5 IV-5	IV-5 V-5 VI-5	V-6 VI-3
II-2 III-6	I-3 II-3	II-6	II-2 III-4	II-4 III-4	III-9	II-4 III-4	II-4 III-4	0-9	III-4 IV-4	I-4 II-4	III-6
	I-2	II-1	III-2								II-1
IV-1		(I—IV-1)	(I—V-1)								I-1 II-1
V-6	III-4 IV-2	IV-6	IV-5 V-5	IV-4 V-4	V-9	IV-4 V-4	IV-4 V-4	0-9	III-4 IV-4	VI-3	VI-5
V-9	IV-6	III-6 IV-6	V-8	I-2 V-9	V-9	IV-4 V-4	IV-3 V-3	0-9	III-4 IV-4	v morálce	V-1 VI-3
	I-1 II-1			I-2			I-2 IV-1 V-1			III-2 IV-2	III-2 IV-1
III-1 IV-2 V-2 II-2	IV-2 IV-2	IV-3	V-2 IV-2	I-2	IV-2 V-1	V-4	IV-2 V-2			VI-2	VI-2
(I—V-1)	(I—IV-2)	(I—IV-1)								(I—VI-2)	
							I-2 (slovenština)				
12 II-20 III-20 IV-20 V-17	I-26 II-25 III-17 IV-15	I-21 II-22 III-21 IV-21	I-18 II-18 III-18 IV-16 V-15	I-19 II-21 III-20 IV-20 V-20	I-18 II-18 III-20 IV-20 V-20	I-15 II-17 III-18 IV-18 V-14	I-18 II-18 III-16 IV-18 V-19	?	I-17 II-17 III-22 IV-22		

nači dobu zavedení tohoto studijního plánu; římské číslice značí ročníky, arabské číslice počet týdenních hodin.